

**T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ÜSTÜN YETENEKLİ ÖĞRENCİLER VE NORMAL GELİŞİM
GÖSTEREN ÖĞRENCİLERİN KİŞİLİK TİPLERİ İLE KARIYER
UYUM YETENEKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

Hüseyin BOĞATEKİN

YÜKSEK LİSANS

GAZİANTEP - 2024

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ DOKTORA TEZ KABUL VE ONAY FORMU

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Yüksek Lisans öğrencisi Hüseyin BOĞATEKİN tarafından hazırlanan “Üstün Yetenekli Öğrenciler ve Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Kişilik Tipleri İle Kariyer Uyum Yetenekleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı tez, **22/07/2024** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu **başarılı** bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

<u>Görevi</u>	<u>Unvanı, Adı ve Soyadı</u>	<u>Kurumu/Üniversitesi</u>	<u>İmzası:</u>
Tez Danışmanı	Doç. Dr. Cemre ERTEN TATLI	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Mahmut ÇİTİL	Gazi Üniversitesi	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AYAZ	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	

Bu tez Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ufuk AKBAŞ
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Hüseyin BOĞATEKİN

HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ÜSTÜN YETENEKLİ ÖĞRENCİLER VE NORMAL GELİŞİM
GÖSTEREN ÖĞRENCİLERİN KİŞİLİK TİPLERİ İLE KARIYER
UYUM YETENEKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Hüseyin BOĞATEKİN

YÜKSEK LİSANS

Danışman
Doç. Dr. Cemre ERTEN TATLI

ÖZET

Bu araştırmanın amacı üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kişilik tipleri ile kariyer uyum yetenekleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini 2023-2024 eğitim-öğretim yılında güneydoğu Anadolu bölgesindeki liselerde öğrenim gören ve araştırmaya gönüllü katılan 113 üstün yetenekli ve 192 normal gelişim gösteren öğrenci olmak üzere toplamda 305 katılımcı oluşturmaktadır. Araştırmada Mesleki Kişilik Tipleri Envanteri, Kariyer Uyum Yetenekleri Ölçeği ve demografik bilgileri elde etmek için araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde bağımsız gruplar için t testi, tek yönlü varyans analizi, Pearson Korelasyon Katsayısı ve hiyerarşik regresyon analizi kullanılmıştır. Demografik değişkenler ile kişilik tipleri ve kariyer uyum yetenekleri arasında anlamlı farklılaşmaların olduğu görülmüştür. Pearson korelasyon analizi sonuçlarına göre üstün yetenekli öğrencilerin kişilik tipleri alt boyutları olan araştırmacı, girişimci, geleneksel, sosyal ve sanatçı tip ile kariyer uyum yetenekleri arasında pozitif yönlü orta düzey bir ilişki, gerçekçi tip ile kariyer uyum yetenekleri pozitif yönlü düşük bir ilişki bulunmuştur. Normal gelişim gösteren öğrencilerin kişilik tipleri alt boyutlarından girişimci ve geleneksel kişilik ile kariyer uyum yetenekleri arasında orta düzey pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Gerçekçi ve sosyal kişilik ile kariyer uyum yetenekleri arasında düşük düzey pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Araştırmacı kişilik ile kariyer uyum yetenekleri arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır. Ayrıca yapılan hiyerarşik regresyon analizinde yaş, sosyal kişilik tipi ve girişimci kişilik tipi üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerindeki varyansın %28'ini açıkladığı, normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerini ise geleneksel kişilik tipi, sosyal kişilik tipi ve gerçekçi kişilik tipi toplam varyansın yaklaşık olarak %19'unu açıkladığı görülmüştür. Araştırma bulguları alanyazın kapsamında tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Üstün Yetenekli Öğrenciler, Kişilik Tipleri, Kariyer Uyum Yetenekleri, Lise Öğrencisi

**HASAN KALYONCU UNIVERSITY
GRADUATE EDUCATION INSTITUTE
DEPARTMENT of EDUCATIONIONAL and SCIENCES GUIDANCE and
PSYCHOLOGICAL COUNSELING
THESIS MASTER'S PROGRAM**

**AN EXAMINATION OF PERSONALITY TYPES AND CAREER ADAPTABILITY
SKILLS OF GIFTED STUDENTS AND NON-GIFTED STUDENTS**

Hüseyin BOĞATEKİN

MASTER THESIS

Advisor

Assoc. Prof. Dr. Cemre ERTEN TATLI

ABSTRACT

The objective of this study is to investigate the relationship between personality types and career adaptability skills among gifted and non-gifted students. The sample comprised 305 high school students from the Southeast Anatolia region during the 2023-2024 academic year, including 113 gifted students and 192 non-gifted students who participated voluntarily. Instruments used in this study were the Vocational Personality Types Inventory, Career Adaptability Scale, and a researcher-developed personal information form to collect demographic data. Data analysis involved independent samples t-tests, one-way analysis of variance (ANOVA), Pearson Correlation Coefficient, and hierarchical regression analysis. Significant differences emerged between demographic variables and both personality types and career adaptability skills. Pearson correlation analysis revealed a moderate positive relationship among gifted students between the personality types of researcher, entrepreneur, traditional, social, and artistic, and career adaptability skills, with a low positive relationship for the realistic type. For non-gifted students, moderate positive relationships were found between the entrepreneurial and traditional personality types and career adaptability skills, and low positive relationships between realistic and social personality types and career adaptability skills. No relationship was observed between the researcher personality type and career adaptability skills in this group. Furthermore, hierarchical regression analysis indicated that age, social personality type, and entrepreneurial personality type accounted for 28% of the variance in career adaptability skills among gifted students. In contrast, traditional, social, and realistic personality types explained approximately 19% of the variance among non-gifted students. The research findings are discussed within the context of existing literature, and recommendations are provided.

Keywords: Gifted Students, Personality Types, Career Adaptability Skills, High School Students

ÖNSÖZ

Öncelikle hem yüksek lisans hem de tez sürecinde üzerimde büyük emekleri olan motivasyonumun düştüğü zamanlarda beni motive eden verdiği dönütlerle bu tezin şekillenmesinde büyük katkısı olan danışmanım Doç. Dr. Cemre ERTEN TATLI'ya, tez jüri üyeliğini kabul eden ve verdikleri dönütlerle hem bana hem tezime büyük katkıları olan Doç. Dr. Mahmut ÇİTİL ve Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AYZAZ'a,

Yüksek lisans sürecinde bize samimi ve sıcak davranan, her zaman ulaşabildiğimiz ve bize özel zamanlar ayıran deprem sürecinde desteğini her zaman hissettiğimiz öğretmen-öğrenci ilişkisinden ziyade abi kardeş ilişkisini hissettiğim Prof. Dr. Ramin ALİYEV'e, bu tezin bilimsel araştırma ve analiz sürecini tek başıma yapabilmemde çok büyük emekleri olan Doç. Dr. Ufuk AKBAŞ'a, deneyimleri ve bilgisiyle bana verdiği dönütlerle farklı bakış açısı kazanmamda büyük emekleri olan Prof. Dr. Seher SEVİM'e,

Yüksek lisansa başlama noktasında beni motive eden, sürekli beni arayarak durumumu soran ve desteğini her zaman hissettiğim abim olarak gördüğüm Öğretim Görevlisi Mehmet GÜNEY'e, tez sürecinde bana destek olan Doç. Dr. Habib BALSAK'a

Ayrıca tezimin tamamlanmasında büyük emekleri olan bu süreçte yol arkadaşlığı yaptığımız meslektaşlarım Sidar TURAN, Hatice SARI ve Mihriban SARI'ya Yüksek lisansa başlamamda devam etmemde beni motive eden dostum kardeşim Hasan GÜL'e

Çalıştığım kurumda bana sabır gösteren ve her zaman destek olan çalışma arkadaşlarım ve okul idareme çok teşekkür ederim.

Kendimi bildiğimden beri beni destekleyen bu noktalara gelmemde büyük emekleri olan sevgili ailem teşekkürlerin en özelini hak ediyorsunuz, verdiği emeklerden Ötürü annem Emine BOĞATEKİN ve babam Ali BOĞATEKİN' sonsuz minnettarım.

Hüseyin BOĞATEKİN
Gaziantep - 2024

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	ix
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	x
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	10
1.3. Araştırmanın Önemi	10
1.4. Sınırlılıklar	13
1.5. Sayıtlar.....	13
1.6. Tanımlar.....	13
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	15
2.1. Zekâ ve Üstün Yetenekliliğe Tarihsel Bakış	15
2.1.1. Zekâ	15
2.1.2. Üstün Yeteneklilik	20
2.1.3. Üstün Yetenekli Çocukların Fiziksel ve Bilişsel Özellikleri	25
2.1.3. Üstün Yetenekli Çocukların Psikososyal ve Kişilik Özellikleri	26
2.2. Kişilik Tipleri ve Kariyer Uyum Kuramları	28
2.2.1. Kişilik Tipleri	34
2.2.2. Kariyer Yapılandırma Kuramı ve Kariyer Uyum Yetenekleri.....	41
2.3. İlgili Araştırmalar	49
2.3.1. Üstün Yetenekli Öğrencilerin Kişilik Tipleri İle İlgili Yurtiçi ve Yurtdışı Araştırmalar	49
2.3.2. Üstün Yetenekli Öğrencilerin Kariyer Uyum Yetenekleri ile İlgili Yurtiçi ve Yurtdışı Araştırmalar	50
3. YÖNTEM	52
3.1. Araştırma Modeli	52
3.2. Evren ve Örneklem.....	52
3.3. Veri Toplama Araçları.....	56
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	56
3.3.2. Mesleki Kişilik tipleri Ölçeği.....	56
3.3.3. Kariyer Uyum Yetenekleri Ölçeği.....	58

3.4. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Cronbach Alpha Değerleri.....	58
3.6. Verilerin Toplanması.....	59
3.6. Verilerin Analizi.....	60
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	63
4.1. Üstün Yetenekli Öğrenciler ve Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Yetenek Durumuna Göre T-Testi Sonuçları	63
4.2. Üstün Yetenekli Öğrenciler ve Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Demografik Değişkenlere Göre T-Testi Sonuçları.....	65
4.3. Üstün Yetenekli Öğrenciler ve Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Yaş Değişkenine Göre Anova Sonuçları.....	71
4.4. Üstün Yetenekli Öğrenciler ve Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Anne Eğitim Durumuna göre Anova Sonuçları	75
4.5. Üstün Yetenekli Öğrenciler ve Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Baba Eğitim Durumuna Göre Anova Sonuçları	78
4.6. Üstün Yetenekli Öğrenciler ve Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Mesleki Kişilik Tipleri ve Kariyer Uyum Yetenekleri Arasındaki İlişkiye İlişkin Sonuçlar	81
4.7. Üstün Yetenekli Öğrenciler ve Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Kişilik Tipleri ve Demografik Değişkenlerin Kariyer Uyum Yeteneklerini Yordamasına İlişkin Sonuçlar	84
5. TARTIŞMA.....	87
5.1. Üstün Yetenekli Öğrenciler ve Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Yetenek Durumuna Göre Kişilik Tipleri Ve Kariyer Uyum Yetenekleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesine İlişkin Tartışma.....	87
5.2. Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kişilik tipleri ve demografik değişkenler arasındaki ilişkiye ilişkin tartışma	88
5.3. Üstün Yetenekli Öğrenciler Ve Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Kariyer Uyum Yetenekleri Ve Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiye İlişkin Tartışma....	97
5.4. Üstün Yetenekli Öğrenciler Ve Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Kişilik Tipleri Ve Kariyer Uyum Yetenekleri Arasındaki İlişkiye İlişkin Tartışma.....	103
5.5. Üstün Yetenekli Öğrenciler ve Normal Gelişim gösteren Öğrencilerin Kişilik Tipleri ile Demografik Değişkenlerin Kariyer Uyum Yeteneklerini Yordamasına İlişkin Tartışma.....	105
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	108
6.1 Sonuçlar	109
6.2 Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	111
6.3 Uygulayıcılara Yönelik Öneriler.....	112
KAYNAKÇA.....	113
EKLER.....	134
ÖZGEÇMİŞ	141

KISALTMALAR

Kısaltmalar

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

BİLSEM: Bilim ve Sanat Merkezi

TDK: Türk Dil Kurumu

MTE: Mesleki Tercih Envanteri

KKÖ: Kendini Keşfetme Ölçeği

KYK: Kariyer Yapılandırma Kuramı

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Üstün yetenekli öğrencilerde demografik değişkenlere ilişkin betimsel istatistikler	53
Tablo 2. Normal gelişim gösteren öğrencilerde demografik değişkenlere ilişkin betimsel istatistikler	55
Tablo 3. Mesleki kişilik tipleri envanteri alt boyutları ve kariyer uyum yetenekleri ölçeklerine ait güvenilirlik bulguları.....	58
Tablo 4. Mesleki kişilik tipleri envanteri alt boyutları ve kariyer uyum yetenekleri ölçek toplam puanlarının betimsel istatistik sonuçları	60
Tablo 5. Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin Kariyer uyum yeteneklerinin mesleki kişilik tipleri ve demografik değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Varsayımları.....	61
Tablo 6. Öğrencilerin araştırmacı kişilik, girişimci kişilik, geleneksel kişilik, gerçekçi kişilik, sosyal kişilik, sanatçı kişilik ve kariyer uyum yeteneklerinin yetenek durumu değişkenine göre incelenmesi.....	63
Tablo 7. Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin demografik değişkenlere göre t-testi sonuçları	65
Tablo 8. Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin yaş değişkenine göre anova sonuçları	72
Tablo 9. Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin anne eğitim durumu değişkenine göre anova sonuçları	75
Tablo 10. Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin baba eğitim durumu değişkenine göre anova sonuçları	78
Tablo 11. Değişkenlere ait pearson korelasyon analizi bulguları	81
Tablo 12. Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerinin mesleki kişilik tipleri ve demografik değişkenler tarafından yordanmasına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi	84

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Renzulli'nin Üçlü Halka Kuramı	23
Şekil 2. Sternberg'in Üç Element Üstün Yeteneklilik Modeli (Sak, 2010)	24
Şekil 3. Holland'ın (1997) Altıgen Modeli	37

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Zeka Kuramları Dalgaları	16
Tablo 2. Holland Kişilik Tipleri ve Özellikleri	36
Tablo 3. Kariyer Uyumu Yapısının Boyutları ve Boyutlara İlişkin Gelişimsel Görevler	46

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumuna, amacına, önemine, hipotezlerine, varsayımlarına ve sınırlılıklarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Günümüzde bilgi ve teknolojiadaki hızlı gelişmeler, birçok kolaylık sağlamakta ve bilgiye erişim yollarını köklü bir şekilde değiştirmektedir (Jewitt vd., 2016; Starkey, 2011). Bu gelişmeler, bilgiye erişimde ve bilgi edinme süreçlerinde önemli değişikliklere yol açmaktadır. 21. yüzyıl bilgi ve becerileri ile donanımlı bireyler yetiştirmek, geleneksel eğitim yaklaşımları yerine çağdaş eğitim yaklaşımlarını ve bu yaklaşımlara uygun yöntemleri kullanmayı gerekli kılmaktadır (Fraillon vd., 2019). Çağdaş eğitim yaklaşımları bilgi edinme sürecinde bireyi merkeze alarak bireysel farklılıkların, hazırbulunuşluk düzeyin, sosyal-duygusal ihtiyaçların, ilgi ve yeteneklerin önemli olduğunu vurgulamaktadır. Saban'a (2005) göre bireylerde var olan ilgi ve yetenekleri keşfetmek, bireyleri bu ilgi ve yetenekleri doğrultusunda gelecekte bu potansiyellerini ortaya koyabilecekleri bir alana yönlendirebilmek, eğitim kurumlarından beklenen ve eğitim kurumlarının ortaya koyabileceği en önemli katkıdır. Eğitim-Öğretim sürecinde bireyler birçok özellik bakımından birbirinden farklılık göstermektedirler. Bu bakımdan sınıf içerisinde aynı gelişim döneminde olan öğrencilerin sosyal-duygusal gelişimleri ve bilişsel gelişimleri bireysel farklılıklar nedeniyle birbirinden farklılaşmaktadır. Kuzgun ve Deryakulu'na (2004) göre bireysel farklılıkların en dikkat çekenini fiziksel farklılıklar olsa da bireyler yalnızca fiziksel farklılıklar ile değil aynı zamanda psikolojik, zihinsel, toplumsal ve kültürel açıdan da birbirinden farklılaşmaktadır. Bazıların oldukça neşeli, mutlu, eğlenceli, girişken ve sosyal becerileri gelişmişken bazıları ise mutsuz ve içe kapanık olduğu görülmektedir. Bunun yanında hiç eğitim almamış olumsuz yaşam şartlarına sahip ebeveynlerden müzik, görsel sanatlar, matematik, ya da bilimsel beceriler konusunda üstün yetenekli bireylerin dünyaya geldiği bilinmektedir.

Bireyler arasında birçok alanda bireysel farklılık görülse de araştırmaların ilgi odağı çoğunlukla bilişsel süreçlerle ilgili olan zekâ kavramı olmuştur. Zekâyı anlamaya ilişkin yapılan araştırmalar ise 1800'lü kadar uzanmaktadır. Zekâ ile ilgili ilk çalışmalar, 19. yüzyılın ortalarında İsviçreli doğabilimci Louis Agassiz ve Amerikalı antropolog Samuel Morton tarafından yapılmıştır. Bu çalışmalar, kafatası hacmi ile zekâ arasında

bir ilişki olduğu iddiasına dayanmaktaydı (Sak, 2014). Zekâyı ölçmeye yönelik bilimsel araştırmalar ise İngiliz bilim insanı Sir Francis Galton ile başlamıştır. Galton, insanların duyuşal süreçler ve basit algısal motor beceriler aracılığıyla zekâlarını kullanabileceklerini savunmuş ve bu konuda laboratuvar deneyleri yapmıştır. Ayrıca, Galton beyin büyüklüğü ile zekâ arasında bir ilişki olup olmadığını da araştırmıştır (Gürel ve Tat, 2010). Zekâyı ölçme konusundaki önemli bir dönüm noktası ise 1905 yılında Fransız psikolog Alfred Binet ve öğrencisi Theodore Simon'un Binet-Simon Ölçeği'ni geliştirmesi olmuştur. Bu ölçek, ilk sistematik zekâ testi olarak kabul edilir ve zekâyı ölçme amacıyla yaygın olarak kullanılmıştır. Binet-Simon Ölçeği, bireylerin zekâ düzeylerini değerlendirmek için bilişsel görevler ve problem çözme becerileri üzerinden tasarlanmıştır (Anastasi, 1972; Sak, 2014). Araştırmacılar içinde buldukları sosyokültürel farklılıklar ve temel aldıkları kuramsal yaklaşıma göre zekâyı farklı şekilde tanımlamıştır (Sak, 2016). Örneğin Binet zekâyı uyum yeteneği olarak tanımlamışken Wechsler zekâyı, amaçlı hareket edebilme, akıl yürütme ve çevre etkileşimi konusundaki genel kapasite (Özgüven, 2007). Sternberg (2005) ise zekâyı, kişinin sosyokültürel bağlamı içinde yaşamdaki hedeflerine ulaşma yeteneği olarak tanımlamıştır. Özellikle 21. yüzyıla yaklaşıldıkça, üstün zekâ kavramının kapsamı, çeşitli bağlamlar ve bakış açıları tarafından daha da genişletilmiştir. Bu dönemde, üstün zekâ yerine "üstün yetenek" teriminin kullanımının arttığı gözlemlenmektedir. Üstün yetenek, sadece akademik zekâ ile sınırlı olmayıp, geniş bir yelpazede kendini gösterebilen yetenekleri ve potansiyelleri kapsayan bir terim olarak kabul edilmektedir. Üstün yeteneklik tanımı konusunda herkesin uzlaştığı ortak bir tanım da bulunmamaktadır. Bu alanda görüş bildiren uzman ve araştırmacılar etkilendikleri kuramsal bakış açısına göre tanımlamalar yapmaktadırlar.

Günümüzde ise üstün yeteneklilik sadece genel zekâ ile sınırlı olarak görülmemektedir. Çitil'e (2018) göre Üstün yeteneklik konusunda herkesin uzlaştığı ortak bir tanım bulunmamaktadır. Uzmanlar ve araştırmacılar, etkilendikleri kuramsal bakış açısına göre farklı tanımlamalar yapmaktadırlar. Bu nedenle, üstün yeteneklik kavramı ve bu kavramın anlaşılması kişiden kişiye değişebilir, çünkü kullanılan teorik çerçeveler farklılık gösterir. Özbay'a (2019) üstün yetenekliliği yüksek akademik başarı, buluş yeteneği, yaratıcı davranışlar yeteneği, liderlik yeteneği, etkileşim ve iletişimde başarı yeteneği, görsel ve sahne sanatları yeteneği, fiziksel aktivitelerdeki yetenek gibi farklı alanlarda gösterilen başarı üstün yetenek olarak görülmektedir.

Özenç ve Özenç (2013)'e göre üstün yeteneklilik, bireyin belirli bir alanda ya da birkaç farklı alanda ayrı ayrı veya bunların birleşiminden meydana gelen bir alanda, akranlarına göre oldukça yüksek başarı göstermesi durumudur. Davis ve diğerleri (2014) ise üstün yetenekliliği akıl yürütme, yenilikçi ve üretken düşünce, liderlik, sanatsal ve psikomotor alanlarda üstün başarı potansiyeli olarak tanımlamıştır. Gagne (2010) göre Üstün yeteneklilik, dört farklı üstün zekâ ve yetenek alanlarından olan sosyal-duygusal, psiko-motor ve bilişsel veya yaratıcılık alanlarının en az birinde o alandaki akranlarından %90'ından daha üst düzeyde yetenek gösteren bireyler olarak tanımlanmaktadır. Bu yeteneklerin geliştirilmesi ve üst düzeyde başarı sergilenmesi şeklinde bireysel yeteneklerin yanı sıra çevresel faktörlerin de etkisiyle gerçekleşir. Bu çevresel faktörler, aile desteği, eğitim imkanları, öğretmenlerin rolü gibi unsurları içerebilir. Renzulli ve Reis'e (1997) göre üstün yeteneklilik, insanlarda bulunan ortalamanın üzerinde yetenek, görevlere üst düzeyde adanmışlık ve üst düzeyde yaratıcılıktır. Bu üç temel özelliğin etkileşimini yansıtan davranışlar üstün yeteneklilik olarak tanımlamıştır. Ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından üstün yetenekli çocuklar, akranlarına göre belirli yeteneklerde daha üst düzeyde kapasiteye sahip olan çocuklar olarak tanımlanmıştır. Bu yetenekler genellikle zeka, motivasyon, liderlik potansiyeli, yaratıcılık veya belirli akademik alanlarda diğer yaşlıtlarına göre daha yüksek performans gösterme yeteneği olarak ortaya çıkar. Üstün yetenekli bireylerin var olan kapasitelerini geliştirebilmeleri için kapsamlı bir şekilde desteklenmeleri gerekir. Çağlar (2004)'e göre Bu bireylerin potansiyellerine göre eğitim görmeleri, kişilik özelliklerine, yetenek ve ilgi ve değerlerine göre uygun mesleğe yönelme konusunda destek sağlanması, o toplum geleceği için büyük önem taşımaktadır. Feldhusen (2005) üstün yetenekli bireylerle yaptığı çalışmada, bu bireylerin kariyerleriyle ilgili düşünme, yeteneklerini anlama ve gelişim süreçlerini yönetme konusunda desteğe ihtiyaç duyduklarını vurgulamaktadır. Bu bireylerin, sahip oldukları üstün yetenekleri nasıl geliştirebileceklerini ve bu yetenekleri doğru bir şekilde yönlendirebilecekleri kariyer yollarını anlamaları gerektiğini ifade eder.

Eğitim süreci tüm bireylerin olduğu gibi üstün yetenekli bireylerin de yaşam içerisinde gelişimlerini etkilerken aynı zamanda kariyer planlamalarına da temel oluşturmaktadır. Her geçen gün daha da önemli hale gelen kariyer planlaması bireyin yaşamının büyük bir bölümünü kapsamaktadır. Ginzberg (1984) kariyeri çocukluktan başlayarak yaşamı boyu devam eden bir süreç olarak tanımlarken, Super'a (1990) göre

kariyer, bireyin yaşamı boyunca karşılaştığı ve tecrübe ettiği tüm kariyer gelişim süreçlerini kapsayan bir kavramdır. Savickas (2008), kariyer kavramını geniş bir perspektiften ele alır. Ona göre kariyer, mesleki seçim öncesi, mesleki seçim süreci ve meslek seçim sonrasında bireyin üstlendiği tüm görevleri, serbest zaman aktivitelerini, toplumsal rolleri ve bu rolleri yerine getirirken bireyin özgün uyumunu ve gelişimini olarak ifade etmektedir. Herr ve diğerleri (2004), kariyeri gelişimsel bir perspektifle değerlendirir ve bireylerin yaşamları boyunca üstlendiği tüm rolleri kapsar.

Kerr ve diğerleri (1981) çalışmasında, üstün yetenekli öğrencilerin geniş bir kariyer alanına sahip olduklarını vurgular. Bu bireylerin kariyer kararlarını verirken kişilik yapıları, sahip oldukları yetenekler, ilgi alanları ve kendini tanıma becerileri önemli rol oynar. McKay'e (2003) göre kendini tanıma becerisi, kişinin kariyer seçimine yönelik kişiliği, ilgi alanı, değeri ve becerisini içeren kişinin kendisi hakkındaki tüm bilgilerin birleşimidir. Azimullah (1996)'a bir öğrencinin kariyer seçimi yapmadan önce özellikle kişilik açısından kendisini tanıması gerektiğini ileri sürmüştür. Krishan (1996) ayrıca öğrencilere kişinin kişiliği ile kariyer ilgileri arasındaki uyumluluğa dayalı olarak bir kariyer seçmelerini önermektedir. Holland (1996)'a göre bireyin ilgisinin kişilikten kaynaklandığını ve kariyer seçimlerinin kariyer ortamına uygunluğun yanı sıra kişilik ifadesine dayandığını açıklamıştır. Kişilik ve kariyer alanı ortamı arasındaki uyum, kariyer kişiliğinin olgunluğuna katkıda bulunabilir. Dolayısıyla kariyer alanı seçiminin doğru yapılması, bireyin planlama, uygulama, yürütme, zorluklarla yüzleşmeye hazır olma ve genel olarak seçilen alanda başarılı olmanın bir sonucu olarak yaşam doyumu yaratma konusundaki etkinliğine yardımcı olacaktır. Yine Holland'a (1997) göre kişilik ve çevre arasındaki uyum, yalnızca bireyin yaşamdaki doyum düzeyini öngörmekle kalmaz, aynı zamanda istikrara, başarıya ve kariyer veya eğitimle ilgili motivasyona da katkıda bulunur. Bununla ilgili olarak birçok araştırma üstün yetenekli öğrenciler de dahil olmak üzere öğrenciler arasında kişilik ve kariyer seçimleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir (Cheng, 2011; Kass ve Cavallaro, 2010; Muhammad vd., 2012; Ogurlu vd., 2015; Sajjad ve Stewart, 1999; Watters, 2010). Kuzgun'a (2000) göre, kariyer seçimi yaparken bireyin kendi ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerini doğru bir şekilde değerlendirmesi önemlidir. Bireyin bu özelliklerini anlaması ve bu doğrultuda meslek seçimi yapması, mesleki yaşamının niteliğini belirleyen önemli bir faktördür. Seçilen mesleğin bireyin hayatında nasıl bir etki yaratacağı, hangi şartlarda çalışacağı, mutlu ve başarılı olup olmayacağı, yapılan

seçimlerin ne kadar isabetli olduğuna bağlıdır. Bu nedenle, bireylerin kariyer seçimi sürecinde kendi özelliklerini anlamaları, ilgi duydukları, yetenekli oldukları ve kişiliklerine uygun olan meslekleri seçmeleri önemlidir. Brown ve diğerleri (2003)'e göre, bireylerin kariyer seçimi sürecinde doğru ve mantıklı kararlar verebilmeleri için kendi potansiyellerinin farkında olmaları önemlidir. Bireylerin kendi yeteneklerini, ilgi alanlarını ve kişilik özelliklerini doğru bir şekilde değerlendirebilmeleri, bu özelliklerini nasıl kullanacakları konusunda bilinçli olmaları ve profesyonel yardım almanın da bu süreçte önemli bir rol oynayabileceğini vurgulamışlardır.

Kariyer gelişimi ve kariyer planlaması ile meslek seçimini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Frady (2005) ve Zunker'e göre (2006) mesleki seçim sürecinde; toplumsal beklentiler, kişinin sosyal çevresi, bireyin kişilik özellikleri, ebeveynlerin beklentileri, mezuniyetten sonra iş bulma olanakları, mesleğe atfedilen değer etkili olmaktadır. Atli ve Keldal (2017)'e göre meslek seçimi üzerine etkili olan faktörlerle ilgili çeşitli teoriler ve kuramlar bulunmaktadır. Bu kuramlardan biri de John Holland tarafından geliştirilen mesleki ilgi ve tipoloji kuramıdır. Brown ve arkadaşları (1996) göre Holland'ın mesleki ilgi ve tipoloji kuramı, bireylerin meslek seçimindeki tercihlerini açıklamak için önemli bir teoridir. Bu kuramın popülerliği, derin ve tutarlı kuramsal yapısına, kolay anlaşılabilir olmasına, altı net kişilik özelliğinin tanımlanmış olmasına ve iş çevresi ile kişilik özellikleri arasındaki belirgin ilişkinin yapılandırılmasına dayanmaktadır. Rayman ve Atanasoff (1999) tarafından yapılan çalışmaya göre, Holland'ın mesleki ilgi ve tipoloji kuramı bireylerin kişilik tipleri ile meslekler arasındaki uyumu açıklar. Bu kuram, bireylerin meslek seçimlerindeki başarılarını, yeteneklerini ve becerilerini nasıl sergileyebileceklerini anlamalarına yardımcı olur. Ayrıca, kişilerin tutum ve değerlerini ifade etmelerini, çözülebilir problemleri ele almalarını ve gerekli rolleri üstlenmelerini destekler. Dolayısıyla, bu kuram bireylerin meslek seçimi sürecinde kendilerini daha iyi tanımalarına ve uygun meslekleri seçmelerine yardımcı olabileceğini ifade etmektedirler. Spokane ve Cruz-Guet (2005)'in aktardığı gibi, Holland'ın kuramı meslek seçimi alanyazında geniş kabul görmüş ve uygulama alanı bulmuştur. Bireylerin mesleki tatminlerini artırarak ve kariyer başarılarına katkıda bulunarak önemli bir rol oynamaktadır.

Kariyer gelişimi açısından kritik bir öneme sahip olan ergenlik döneminde bireylerin uyum sağlaması gereken yaşam görevlerinden biri de meslek seçimi ve kariyer gelişimi ile ilgili problemlerdir. Ergenlik döneminde bireyin gelecekteki kariyeri

için hazırlanması önemlidir. Bu dönemde bireyler, kendi ilgi ve yeteneklerini keşfeder, farklı meslek alanlarını tanırlar ve meslek tercihlerini belirlerler. Bu süreç, doğru eğitim, deneyim ve kariyer danışmanlığı ile desteklendiğinde, bireylerin kariyer hedeflerine ulaşmalarını kolaylaştırır. Ergenlik döneminde bireyler, kendi mesleki kimliklerini oluşturmaya ve kariyerleriyle ilgili temel kararları almaya başlarlar. (Erickson, 1968; Super, 1990). Lise yıllarında, gençlerin mesleki kimlik kazanması beklenir ve bu süreçte kariyer hazırlığı ve gelişimi önemli bir rol oynar. Kariyer uyumu ise bu sürecin temel yapı taşlarından biridir. Kariyer uyumu, bireyin kişisel özellikleri (ilgi, yetenek, değerler), mesleklerin gereksinimleri ve mesleklerin sunduğu fırsatlar arasındaki uyumu ifade eder. Bu uyum, bireyin seçeceği meslekte başarılı olma ve mesleki tatmini artırma potansiyelini etkiler. Savickas'a (1997) göre, yaşam boyu süren kariyer gelişimi sürecinde iş ve çalışma koşullarındaki değişimler kaçınılmazdır. Bu değişimler, bireylerin kariyerlerinde öngörülemeyen dönüşümlere yol açabilir. Bu nedenle, bireylerin başarılı olabilmek ve memnuniyet sağlayabilmek için bu değişimlere uyum sağlayabilmesi ve kariyer uyumunu sürdürebilmesi gerekmektedir. Savickas (2019) yaşamdaki her alanla ilgili olarak hayatımıza giren tüm teknolojik gelişmeler, özellikle bilgi ve iletişim alanındaki gelişmeler, kariyer yapılandırmasının önemine daha da önem katmıştır. Kariyer yapılandırmasındaki değişimler ve dönüşümler de kariyer uyumunu yani kariyer uyum yeteneği (career adaptability) ön plana çıkarmıştır. Kariyer gelişimini bir yolculuk olarak tanımlarsak, değişimlerle dolu bu uzun yolculukta uyum sağlamak önemli ve olması gereken bir yetenek olarak görülmektedir. Bireylerin hem iş hayatına atılmadan önceki dönemde hem de iş hayatının içerisindeyken yetenek, ilgi, değer, beklentiler ve diğer kişisel niteliklerini tanıması, çağın gerektirdiklerinin farkında olması, iş yaşamında oluşmuş değişikliklere ya da zorluklara uyum sağlayıp üstesinden gelmesi zorunlu hale gelmiştir. Çalışmalar, kariyer uyum yetenekleri düzeyi yüksek olan ergenlerin, kariyerleri boyunca karşılaştıkları gelişim süreçlerini daha etkin bir şekilde yönetebileceklerini vurgulamaktadır (Creed vd., 2003; Patton ve Creed, 2007; Savickas, 1997). Ayrıca Ergenlik döneminde kariyer uyum yeteneklerini geliştiren bireylerin, mesleki kararlarını daha bilinçli ve etkili bir şekilde verebilecekleri, kariyerlerindeki değişimleri yönetebilecekleri ve yaşamları boyunca mesleki memnuniyetlerini sürdürebilecekleri düşünülmektedir. Bu nedenle gerek üstün yetenekli bireylerin gerek te normal gelişim gösteren bireylerin kariyer seçimleri ve

planlamasının titizlikle, sistematik ve bilinçli yapılması gerekmektedir, çünkü sonuçları bireyin gelecekteki kariyer hayatındaki memnuniyetini ve yaşam tarzını etkileyecektir.

Kişilik tipleri, genellikle değişmeyen özellikler olarak kabul edildikleri için kariyer gelişim sürecinde bireylerin kişisel özellikleri hakkında daha fazla bilgi vermektedir. Ayrıca kişilik tipleri kariyer gelişim sürecinde farklı değişkenleri örneğin mesleki kararsızlık, iş stresi, tükenmişlik veya iş bağlılığı gibi, çeşitli derecelerde etkileyebilir (Rossier, 2005; Györkös vd., 2012). Van Vianen ve diğerleri (2012) ise Holland formu uyarlama çalışmasında kariyer uyum yetenekleri ile kişiliğin ilişkisini incelemiş ve sonuç olarak kişilik özellikleri alt boyutları ile kariyer uyum yetenekleri alt boyutları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu ifade etmişlerdir.

Araştırmalarda üstün yetenekli bireylerin sosyal-duygusal alanda karşılaştıkları güçlüklerin yanı sıra kariyer alanında da bir takım sorunlarla karşılaşabilmektedirler. Jung ve Young (2019) tarafından yapılan bir çalışmada, üstün yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimi ve kariyer seçimi süreçlerinde bir takım zorluklarla karşılaştıklarını ortaya koymuştur. Bu öğrencilerin kariyer seçimi süreçlerindeki zorlukları, genellikle çoklu yeteneklere sahip olmalarından veya bazı yeteneklerinin akranlarından daha üstün olmasından kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Greene'ye (2005) göre üstün yetenekli öğrenciler genellikle hem sosyal-duygusal hem de kariyer danışmanlığı gibi hizmetlerden yeterli düzeyde faydalanmamaktadırlar. Bu durumun sebepleri arasında, bu öğrencilere özel ihtiyaçlarını karşılayacak yeterince yetişmiş eğitimcilerin eksikliği, test sonuçları ve akademik başarı öneminin fazlasıyla ön plana çıkarılması bu öğrencilerin kendi kendilerini yönetme becerisine sahip oldukları düşüncesinin yaygın olması bulunmaktadır. Sonuç olarak, üstün yetenekli öğrencilerin sosyal, duygusal ve kariyer gelişimleri için daha özel ve etkili danışma hizmetlerine ihtiyaç duydukları vurgulanmaktadır. Kerr'e (1990) göre, üstün yetenekli öğrenciler kariyer gelişim süreçlerinde özel zorluklarla karşılaşabilirler. Bu öğrencilerin geniş ilgi ve yetenek alanları, bir üst eğitim veya meslek seçimi sürecinde kaygı ve stres yaşamalarına neden olabilir. Bazıları çok erken yaşlarda belirli bir alana odaklanabilir, bu da diğer potansiyel ilgi alanlarını keşfetme ve farklı kariyer seçeneklerini değerlendirme fırsatını kaçırmalarına yol açabilir. Bu durum, üstün yetenekli öğrencilerin kariyer planlamalarında dikkatli olmalarını ve geniş bir perspektiften bakmalarını gerektirir (McKay, 2009). Greene (2002)'e göre, mesleki yönlendirmelerde yaratıcılık özelliklerinin yeterince dikkate alınmaması da üstün yeteneklilerin sıklıkla karşılaştığı

bir sorundur. Kerr'e (1981) göre üstün yetenekli bireylerin kariyer gelişim süreçlerinde önemli destek ve kariyer psikolojik danışmanlığına ihtiyaç duyduklarını vurgulamaktadır. Bu bağlamda, üstün yetenekli öğrencilerin hem eğitim sürecinde hem de eğitim süreci sonrasında karşılaştıkları özel zorluklar, kariyer gelişim süreçlerinin önemini arttırmakta ve üstün yetenekli öğrenciler için kariyer kararları verme, kariyer planlama ve kariyer uyum yeteneği konularında yapılacak çalışmaların gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Kerr ve Vuyk (2013) yaptıkları bir araştırmada üstün yetenekli öğrencilerin toplum tarafından kabul görmüş, saygın, topluma katkı sunabilecekleri ve iyi bilinen meslekleri tercih etmesi beklenmektedir. Greene'ye (2003) göre üstün yetenekli öğrencilerin kariyer tercihlerinin başarılı olması için psikolojik danışmanlar, öğretmenler, ebeveynler ve diğer paydaşların birlikte ve uyumlu bir şekilde çalışmalarının önemini vurgulamaktadır. Bu işbirliği, öğrencilerin yetenekleri, ilgi alanları ve kişilik özelliklerine uygun kariyer seçimleri yapabilmeleri için gereklidir. Chen ve Wong'un (2013) araştırmalarına göre, üstün yetenekli öğrencilerin kariyer seçim süreçlerinde karşılaştıkları bazı zorluklar olduğu vurgulanmaktadır. Bu zorluklar, mükemmeliyetçilik algıları ve içinde buldukları sosyal çevrenin beklentileri toplumsal cinsiyet rolleri ve meslek seçimi ile ilgili kısıtlı seçeneklerden kaynaklanmaktadır. Üstün yetenekli bireyler genellikle yüksek beklentilerle çevrelenmişlerdir ve bu beklentiler kariyer seçimlerini etkilemektedir. Ayrıca, mükemmeliyetçilik algısı nedeniyle, kendi beklentileri de çok yüksek olabilir ve bu da kariyer seçimi sürecini karmaşık hale getirebilir. Toplumsal cinsiyet rolleri de bu süreçte önemli bir rol oynar. Geleneksel cinsiyet rolleri, bazı meslekleri tercih etme veya etmeme konusunda üstün yetenekli bireyleri kısıtlayabilir. Son olarak, meslek seçimi ile ilgili kısıtlı seçenekler de üstün yetenekli öğrenciler için önemli bir sorun olabilir. Kariyer psikolojik danışmanlığı teorileri genellikle normal gelişim gösteren öğrenciler için geçerli olsa da, üstün yetenekli bireylerin özel ihtiyaçları ve eğilimleri göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda, üstün yetenekli öğrencilerin kariyer danışma süreçlerinde kullanılacak olan teoriler ve kuramlar, bu bireylerin özel ihtiyaçlarını ve kariyer seçimi sürecinde karşılaşılabilecekleri potansiyel zorlukları dikkate almalıdır. Kariyer psikolojik danışması stratejileri de bu çerçevede düzenlenmeli ve bu bireylerin karşılaşılabileceği özel zorluklara yönelik destek sunulmalıdır. Üstün yetenekli öğrencilerin; potansiyelleri ve sahip oldukları yüksek

yetenekleri nedeniyle yaşam şartlarının karşısına çıkardıkları birçok sorunla mücadele edebilecek bir güce sahip oldukları kabul edilmektedir. Bulut ve Bacanlı'ya (2022) göre, üstün yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimi desteklenmelidir çünkü özel yeteneklerini ve potansiyellerini etkin bir şekilde kullanabilmeleri için özel ihtiyaçları vardır. Kariyer danışma süreçleri, bu bireylerin isteklerini ve kariyer gelişimlerinde karşılaşılabilecekleri sorunları dikkate alarak düzenlenmelidir.

Ergenlik dönemindeki bireylerin kariyer planlaması yaparken ilgi, yetenek, değer ve kişilik özelliklerini tanımaları önemlidir. Aynı zamanda bu dönemdeki bireylerin karşılaştıkları zorluklar ve değişimler karşısında bir takım becerilere sahip olmaları gerekmektedir. Kariyer uyum yetenekleri ve kişilik tipleri ergenlik dönemindeki bireylerin kariyer planlamaları ve meslek seçim süreci için önemli kavramlardır. Bireyin kariyer uyum yeteneklerinin farkında olması ve bu becerilerini geliştirmesi kariyer gelişimi açısından sağlıklı bir yol haritası oluşturmasını ve gelecekte mutlu ve başarılı olmasını sağlayabilir. Üstün yetenekli öğrencilerin ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kişilik tipleri ile kariyer uyum yeteneklerinin araştırılma nedeni ise; her iki grubun kişilik tipleri ve kariyer uyum yetenekleri düzeylerine göre müdahale çalışmalarının yapılması ve destekleyici kariyer danışmanlığı çalışmalarının yapılması önemli olacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda her iki grubun kişilik tipleri ve kariyer uyum yetenekleri düzeylerinin farklılık çıkması durumunda ve bu düzeylerin bilinmesi ailelere yönelik yapılacak olan bilgilendirme çalışmaları ve geliştirilecek kariyer programlarının her iki grubun kariyer gelişimlerine yardımcı olacağı değerlendirilmektedir. Ayrıca dünyadaki bütün ülkeler için önemli bir potansiyel olan ve ülkemiz içinde ayrı öneme sahip olan üstün yetenekli bireylerin kariyer gelişim süreçlerinde ilgi ve yetenekleri doğrultusunda potansiyellerini ortaya koyabilecekleri bir şekilde kariyer planlarının desteklenmeye ihtiyaçları vardır. Üstün yeteneklilerin karşılaştıkları zorluklar veya değişimler karşısında bir takım becerilere sahip olmaları kariyer gelişimleri açısından büyük önem taşımaktadır (Kass ve Cavallaro, 2010; Muratori ve Smith, 2015). Üstün yetenekli öğrencilerin kişilik tiplerinin bilinmesi ve kariyer uyum yeteneklerine sahip olması ve bu becerilerin geliştirmeye yönelik eğitim kurumlarında çalışmaların yapılması onların karşılaştıkları bu zorlukların ve değişimlerin üstesinde gelmelerine önemli katkılar sağlayacaktır. Alanyazın incelendiği zaman üstün yetenekli bireylerin normal gelişim gösteren akranlarına göre kariyer uyum yetenekleri ve kişilik tiplerinin beraber araştırıldığı herhangi bir

araştırmaya rastlanmamış olması da bu çalışmanın önemini ortaya koyan nedenlerden biridir. Bu çalışma, üstün yetenekli bireylerin ve normal gelişim gösteren bireylerin kariyer gelişimleri, kariyer uyumları, kişilik özellikleri ve kişilik tipleri ile ilgili yapılabilecek diğer çalışmalar için de araştırmacılara ve uygulayıcılara katkı sağlayarak yeni bir bakış açısı sunacaktır. Bu araştırmada üstün yetenekli bireyler ve normal gelişim gösteren bireylerin kariyer uyum yetenekleri ve kişilik tipleri arasındaki ilişki incelenecektir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri ve kişilik tipleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıda belirtilen sorulara cevap aranacaktır

1. Üstün yetenekli öğrencilerin ve normal gelişim gösteren öğrencilerin yetenek durumuna göre kişilik tipleri ve kariyer uyum yetenekleri farklılaşmakta mıdır?
2. Üstün yetenekli öğrencilerin ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri ve kişilik tipleri yaş, cinsiyet, anne-baba eğitim durumu, okul dışında düzenli bir şekilde herhangi bir spor/sanat/müzik faaliyetine katılıp katılmama durumu ve gelecekte seçmek istediği mesleğe göre farklılaşmakta mıdır?
3. Üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri ve kişilik tipleri arasında bir ilişki var mıdır?
4. Demografik değişkenler ve kişilik tipleri üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerini yordamakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Günümüzde bilim, sanat ve teknolojiadaki ilerlemelerin toplumları ileriye taşıdığı açıktır ve üstün yetenekliler, bir ülkenin geleceği için hayati önem taşıyan milli bir hazinedir. Bu nedenle, üstün yeteneklilerin eğitimi dünya çapında önemli bir konu haline gelmiştir. Üstün yetenekliler, özel yetenekleri ve potansiyelleri ile toplumun yenilikçiliğini, yaratıcılığını ve rekabet gücünü artırabilirler. Bu bireylerin doğru eğitim ve destekle yönlendirilmesi, hem onların bireysel gelişimlerini hem de toplumun genel ilerlemesini sağlayabilir. Gelişmiş ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerde de üstün yetenekli bireylerin yetişmesi ve desteklenmesi, ulusal stratejilerin bir parçası haline gelmiştir. Bu kişilerin keşfedilmesi, özel ihtiyaçlarına uygun eğitim programlarının

geliştirilmesi ve yeteneklerinin toplum için en verimli şekilde kullanılabilmesi için çaba sarf edilmektedir. Sonuç olarak, üstün yeteneklilerin eğitimi, sadece bireylerin değil, aynı zamanda bir ülkenin sosyal, ekonomik ve kültürel gelişimi için de stratejik bir öneme sahiptir. Bu alanın dünya genelindeki önemi giderek artmakta ve politika yapıcılar, eğitimciler ve toplum genelinde farkındalık ve destek çalışmaları yapılmaktadır. Üstün yetenekli çocuklar bir ülkenin geleceği için çok büyük bir önem taşıdığı için tüm toplumlar nitelikli ve yetenekli bireylere ihtiyaç duymaktadırlar. Üstün yetenekli öğrenciler bir ülkenin bilimsel, ekonomik ve teknolojik gelişmelerin itici gücü olmakla beraber Ayrıca bir milletin, varolabilmesinde, hatta merkezi bir güç oluşunda üstün yetenekli bireylerini keşfetmesi, eğitmesi ve onları işlevsel kılması hayati bir önem taşımaktadır (Tozlu, 2004). Enç (2005) tarafından ifade edildiği üzere, fikir ve sanatsal hareketler, bilimsel ve teknolojik gelişmeler, toplumsal ve politik dönüm noktaları genellikle ortalama beyin gücüne sahip bireyler veya topluluklar tarafından üretilmez. Bu tür ilerlemeler ve dönüm noktaları genellikle üstün yeteneklere sahip bireylerin veya özel yeteneklere sahip grupların katkılarıyla ortaya çıkar. Örneğin, önemli bilimsel keşifler genellikle zeki ve yaratıcı bilim insanlarının çalışmalarıyla gerçekleşir. Sanatsal ve kültürel yenilikler, öncü sanatçıların ve düşünürlerin özel bakış açıları ve yetenekleriyle şekillenir. Toplumsal ve politik dönüm noktaları ise liderlik ve vizyon sahibi bireylerin öncülüğünde gerçekleşir. Bu nedenle, toplumların ilerlemesi ve gelişimi için üstün yeteneklilere destek olmak ve onların potansiyellerini en üst düzeye çıkarmak önemlidir. Üstün yetenekli bireylerin keşfedilmesi, eğitimi ve desteklenmesi, toplumun genel refahı ve yenilikçiliği için kritik bir rol oynar. Türkiye’de son yıllarda öğrenme yetenekleri gelişimsel olarak akranlarından farklı özelliklere sahip olan üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi için önemli adımlar atılmış ve bu kapsamda üstün yetenekli öğrenciler için en yaygın kurum olan Bilim ve Sanat Merkezleri kurulmuş ve sonraki yıllarda sayıları artırılmıştır. Ülkemizde üstün yetenekli öğrenciler örgün eğitimde normal gelişim gösteren akranları ile beraber öğrenim görürken bazı becerilerinin geliştirilmesi için örgün eğitim dışında farklılaştırılmış program ile destekleyici nitelikte bilim ve sanat merkezlerinde eğitim görmektedirler. Bulut ve Bacanlı (2022) tarafından yapılan çalışmaya göre, üstün yetenekli öğrencilerin özel gelişimsel ve psikolojik özellikleri, onların diğer akranlarından farklı ihtiyaçlara sahip olmalarına yol açmaktadır. Bu bireyler, genellikle daha derin düşünme kapasitesine, yaratıcılığa, hızlı öğrenme yeteneğine ve özel ilgi alanlarına sahiptirler. Üstün yetenekli

öğrencilerin bu özellikleri, onların eğitim ve öğretim süreçlerinde özel destek ve yönlendirmeye ihtiyaç duymalarına yol açar. Standart eğitim programları genellikle bu bireylerin özel ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalabilir. Bu nedenle, üstün yetenekli öğrencilerin var olan kapasitelerini ortaya koyabilmeleri için özel eğitim programları, zenginleştirilmiş müfredatlar ve öğretim stratejileri geliştirilmelidir. Anctil, Smith, Schenck ve Dahir (2012) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, kariyer psikolojik danışma programları, ortaokul ve lise düzeyindeki üstün yetenekli öğrenciler için önemli bir ihtiyaç olarak belirtilmektedir. Bu tür programlar, bu öğrencilerin kariyer süreçlerini yönlendirmede kritik bir rol oynamaktadır. Ishak ve Bakar (2014) tarafından yapılan bir başka araştırmada ise üstün yetenekli öğrencilerin kariyer psikolojik danışmaya en fazla ihtiyaç duyan grup olduğu vurgulanmaktadır. Bu bireylerin, kendi özel yetenekleri ve ilgi alanları doğrultusunda kariyer seçimlerini yapabilmeleri için desteklenmeye ihtiyaçları olduğu belirtilmiştir. Sampson ve Chason (2008) kariyer psikolojik danışma faaliyetlerinin üstün yetenekli öğrencilerin benlik keşfi, kariyer sürecinin anlaşılması, karar verme becerilerinin geliştirilmesi ve kariyerle ilgili problemlerin çözümü üzerine odaklanması gerektiğini önermektedirler. Bu tür müdahalelerin, bu öğrencilerin kariyer gelişimine etkili bir şekilde katkı sağlayabileceği ifade edilmektedir. Muratori ve Smith (2018) ise üstün yetenekli öğrencilerin ihtiyaçlarının, mizaç özellikleri, motivasyon düzeyleri, yaşam tarzları ve değerleri gibi faktörlere bağlı olarak farklılık gösterebileceğini belirtmektedirler. Dolayısıyla, bu bireylerin kariyer gelişimine yönelik çalışmaların, onların özel ilgi, değer ve ihtiyaçlarını tanıyarak ve bu doğrultuda destekleyici stratejiler geliştirilerek yapılması gerekmektedir. Sonuç olarak, üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer gelişimlerine yönelik yapılan çalışmaların, onların özel yetenekleri ve ihtiyaçlarına duyarlı bir şekilde planlanması ve uygulanması büyük önem taşımaktadır. Bu şekilde, bu bireylerin potansiyellerini en üst düzeye çıkarabilmeleri ve topluma en iyi şekilde katkıda bulunabilmeleri sağlanabilir.

Alanyazın incelendiği zaman üstün yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimleri ile ilgili çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu araştırma üstün yetenekli öğrencilerin kişilik tiplerinin normal gelişim gösteren öğrencilerin kişilik tiplerinden anlamlı derecede farklı olduğunu ortaya koymuş ve alanyazına önemli bir katkı sağlamıştır. Ayrıca bu araştırma üstün yetenekli öğrencilerin yaş düzeyleri arttıkça kariyer uyumları düzeylerinin arttığını ortaya koymuş ve üstün yetenekli öğrencilerin

kariyer danışmanlığı alanında çalışan uzmanlara önemli bulgular sunmaktadır. Bununla beraber bu çalışma yaş, sosyal kişilik ve girişimci kişiliğin üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyumlarının önemli bir yordayıcısı olduğunu ortaya koyması açısından önemlidir.

Bu araştırma üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kişilik tipleri ve kariyer uyum yeteneklerinin farklılaşp farklılaşmadığını ele alan ilk araştırmalardan biri olma özelliğine sahiptir. Bununla birlikte üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri ve kişilik tipleri arasındaki ilişkiyi de ele alan ilk araştırmalardan olduğu düşünülmektedir. Üstün yetenekli öğrencilerin kişilik tipleri ve kariyer uyum yetenekleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunması halinde; üstün yeteneklilik ve kariyer danışmanlığı alanyazına önemli katkılar sağlayacağına inanılmakta ve üstün yetenekli öğrencilere sunulacak kariyer psikolojik danışmanlığı hizmetlerine ışık tutması öngörülmektedir. Ayrıca bu çalışma üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer gelişim planlamalarına yönelik etkili müdahale programlarının geliştirilmesine katkı sağlayacağı, bununla beraber bu çalışmanın üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yeteneğini artırmaya yönelik yapılacak çalışmaların ve eğitim programlarının üstün yetenekli öğrencilerin kariyer gelişiminde önemli yer tutacağı düşünülmektedir. Potansiyelleri de dikkate alındığında, Üstün yetenekli öğrencilerin kariyer planlamaları ile ilgili çalışmalar yapılması bu alanda çalışan uzmanlar, öğretmenler ve aileler için oldukça yardımcı olacağı değerlendirilmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

1. Üstün yetenekli öğrenciler için araştırma bulguları 2023-2024 Eğitim-Öğretim yılında Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Bilim ve Sanat Merkezleri'nden (BİLSEM) toplanan veriler ile sınırlıdır.

1.5. Sayıtlar

1. Örneklemde Bilim ve Sanat Merkezleri'nde (BİLSEM) kayıtlı olmayan öğrenciler normal gelişim gösterdikleri varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Zekâ: Birden fazla faktörden meydana gelen ve bileşenleri olan problem çözme kapasitesi ya da bir veya daha fazla kültürel anlamda değeri olan bir ürün ortaya koyabilme becerisidir (Gardner, 1993).

Yetenek: Organizmada bulunan ve doğuştan gelen bir duruma uyma gücü ve kapasitesi (TDK, 2023).

Üstün yetenek: Duygusal veya bilişsel deneyimleri anlama ve bu deneyimleri transfer etme yeteneği bakımından akranlarına göre farkındalık, duyarlılık ve yetenek gösterme kabiliyeti olarak bilinir (Kokot, 1999).

Üstün yetenekli birey: Milli Eğitim Bakanlığı'na (2015) göre, üstün yetenekli bireyler, liderlik kapasitesi, yaratıcılık, zeka, sanat veya özel akademik alanlarda yaşıtlarına göre belirgin bir şekilde ilerleme gösteren kişiler olarak tanımlanmaktadır.

Normal gelişim gösteren birey: Bu araştırmada Üstün yetenek veya herhangi bir yetersizlik ve özel eğitim tanısı almamış akranlarıyla benzer özellikler gösteren ve gelişim süreci seyrinde izleyen öğrenciler olarak kabul edilmiştir.

Kişilik: Burger (2006), bireyin kendisinden kaynaklanan tutarlı davranış kalıpları ve kişilik içi süreçleri, yani içsel olarak gelişen ve bireyin nasıl davranacağına karar veren duygusal, bilişsel ve güdüsel süreçler olarak tanımlar.

Kişilik Tipleri: Holland'a (1973) göre bireyin doğuştan getirdiği ve çevresiyle etkileşimi sonucu ortaya çıkan becerilerini ve yeteneklerini kullanabildiği, tutumlarını ve değerlerini ifade edebildikleri düşünme biçimlerini etkileyen eğilim olarak tanımlanır.

Kariyer: Yeşilyaprak (2014) tarafından ifade edilen tanıma göre, bir ömür boyu yaşanan olaylar dizisi, bireyin yaşamı boyunca üstlendiği meslek ve diğer yaşam rollerinin birbirini nasıl etkilediği ve izlediği süreci ifade etmektedir.

Kariyer uyum yetenekleri: Bireyin kariyer gelişim sürecinde görev ve sorumluluklarını yerine getirmesinin yanı sıra iş ve çalışma koşullarındaki değişikliklerin yol açtığı öngörülemeyen faktörlerle baş etmeye hazır olma durumudur (Savickas, 1997).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Zekâ ve Üstün Yetenekliliğe Tarihsel Bakış

Üstün yetenekliler konusundaki sistemli çalışmalar yirminci yüzyılda yaygınlaşmıştır fakat üstün yeteneklilik konusu eski çağlardan beri insan gelişimi, davranışı ve toplum yaşamına etkisi hep tartışma konusu olmuştur. Platon ve Socrates toplumda etkili olabileceğini düşündükleri üstün yetenekli bireylerle özel olarak ilgilenmişler ve bu çocuklara erken yaşlardan itibaren özel bir eğitim verilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Daha zeki bireylerin toplumların liderleri ve yöneticileri olarak yetiştirilmesi için özel olarak eğitilmesinin temelleri çok eski çağlarda atılmıştır (Yılmaz, 2021). Renzulli'ye (2023) göre M.Ö Çinliler sıra dışı kişileri devlet yönetimine yerleştirmek için rekabete dayalı özel seçim yöntemleri geliştirmiştir. Robinson ve Clinkenbeard'a (2008) göre 1800'lü yıllarda üstün yetenekliliğin bir kişilik özelliği olduğu düşünülürken, 19.yy kuramcıları üstün yetenekliliği çok yüksek bir beyin gücü ile ilişkilendirmişler. 19.yy sonları ve 20.yy başlangıcında bilim insanları üstün yetenekli bireylerin gelişimini daha iyi desteklemek için zekâ kavramını anlama ve zekâ testlerini geliştirme üzerinde çalışmışlardır.

2.1.1. Zekâ

Zekâ, geçmişten beri birçok araştırmacının üzerinde çalıştığı somut olmayan bir kavramdır. Latince "Intelligence" anlamına gelen zekâ TDK'ye (2023) göre "insanın düşünme, akıl yürütme, öğrenme, kavramları ve nesnelere zihinde canlandırabilme, objektif gerçekleri algılama, yargılama, sonuç çıkarma, bedeni kontrol edebilme, duyguları doğru algılayabilme, değerlendirebilme, icat edebilme vb. yeteneklerinin ve becerilerinin tamamı" anlamına gelmektedir. Zekâ konusuna dair ilk medeniyetlerden bugüne kadar birçok kuram ve teori ileri sürülmüştür. Bu yaklaşımlar, ya zekânın nasıl oluştuğuyla ve nasıl ölçülebileceğiyle ya da nasıl artırılabilirliğiyle ilgilidir. Geçmişte Platon (MÖ 428-348)'dan günümüzde Gardner'a (2012) kadar bilim insanları zekânın tanımı, zekânın ölçümü, zeka türleri, üstün zeka ve üstün yeteneklilik konusunda tanımlamalar yapmış ve kuramlar geliştirmişlerdir. Stenberg ve Kaufman (2008) bugüne kadar ortaya konulmuş olan zekâ kuramlarını inceleyerek kuramların toplamda dört dalgadan oluştuğunu göstermişlerdir (Bkz.Tablo 1).

Tablo 1. Zeka kuramları dalgaları

Dalga	Kuramcılar	Tarih Aralığı	Temel Sorular
1. Dalga: Alan Genel modeller	Francis Galton (1868) Charles Spearman (1904) Alfred Binet (1916) Theodore Simon (1916) Lewis Terman (1916)	1868-1916	Zekâ genel anlamda nedir? Zekâyı nasıl ölçeriz?
2. Dalga: Alan-Spesifik Modeller	Guilford (1967) Louis Thurstone (1947) Horn ve Cattell (1963) Carroll (1963) Gardner (1983)	1946-1983	Farklı zekâ türleri var mı? Nasıl belirleriz?
3. Dalga: Sistem Modeller	Renzulli (1977) Sternberg (2003)	1977-2003	Zekâ puanı, bütün hikayeyi anlatmıyorsa, üstün zekâlı diyeceğimiz birey kim olmalıdır?
4. Dalga: Gelişimsel Modeller	Mönks (1992) A. Tannenbaum (1986) François Gagne (1985) David H. Feldman (1992) John Feldhusen (1998) Dabrowski (1964)	1964-2005	Üstün zekâlı bireyin kendini gerçekleştirme nasıl mümkün olur? Bunun için gerekli olan süreçler nelerdir?

Kaynak: Çalikoğlu (2022), Sternberg, R. J. ve Kaufman, S. B. (2008)

Sir Francis Galton (1822-1911), zekâ ile ilgili ilk bilimsel araştırmaları yapan İngiliz bilim adamı olarak bilinmektedir. Galton, kendi kurduğu laboratuvarında zekâyı ölçmek amacıyla çalışmalar yapmış ve beyin büyüklüğü ile zekâ arasındaki ilişkiyi sorgulayan ilk bilim insanlarından biridir. Walsh ve Betz'e (1990) göre Galton, insanlarda genel bir zihinsel yetenek bulunduğunu savunmuş ve bu yeteneğin dış dünyadan gelen bilgilerin duyu organları aracılığıyla beyne ulaşmasıyla ortaya çıktığını ifade etmiştir. Buna bağlı olarak, bireyler arasında zekâ farklılıklarının doğduğunu öne sürmüştür. Sak'a (2014) göre ise Galton, deha ve üstün yetenekler konusundaki araştırmalarında bu yeteneklerin genellikle aileden çocuğa geçtiğini ve kalıtımın önemli bir rol oynadığını savunmuştur. Onun görüşüne göre, zekâ büyük ölçüde kalıtımın bir sonucudur ve çevresel faktörlerin zekâ üzerindeki etkisi çok sınırlıdır. Galton'un bu görüşleri, zamanla zekâ ve kalıtım ilişkisi üzerine yapılan araştırmaların temelini oluşturmuş ve zekâ ile ilgili bilimsel çalışmalara önemli katkılarda bulunmuştur.

Alfred Binet, zekânın tanımlanması ve ölçülmesi konusunda Galton'un yaklaşımını eleştirerek, zekânın çeşitli zihinsel faktörlerden oluştuğunu savunmuştur. Ona göre zekâ, iyi muhakeme edebilme, iyi hüküm verebilme ve eleştirel görüşe sahip olma gibi yeteneklerle tanımlanabilir (Özgüven, 1994). Fransız Eğitim Bakanlığı, yavaş öğrenen ve akademik desteğe ihtiyacı olan çocuklar için ayrı okullar kurma kararı aldığı anda, Binet'e bu çocukların zekâ düzeylerini belirlemek için bir araç geliştirmesi için yardım istenmiştir. Bunun üzerine, Binet ve yardımcısı Theodore Simon 1905'te dünyanın ilk standardize zekâ testi olan "Binet-Simon Zekâ Ölçeği"ni geliştirmişlerdir. Bu ölçek, çocukların zekâ seviyelerini belirlemede kullanılmış ve 20. yüzyıl boyunca zekâ araştırmalarını önemli ölçüde etkilemiştir (Sprinthall ve Sprinthall, 1990). Binet-Simon Zekâ Ölçeği, bireylerin zihinsel yeteneklerini değerlendirmek için geliştirilmiş ve daha sonra birçok ülkede temel alınarak çeşitli zekâ testleri ve ölçekleri oluşturulmuştur. Bu ölçek, zekânın tek boyutlu olmadığını ve çok yönlü bir kavram olduğunu vurgulayan ilk önemli adımlardan biridir.

Büyük ölçüde Alfred Binet'ten etkilenen Lewis Terman'a göre zekâ "soyut semboller üzerinde düşünebilme yeteneği" olarak tanımlanmış ve bireyin soyut düşünebildiği ölçüde zeki olduğunu belirtmiştir (Titrek, 2007). Başlangıçta Binet testini İngilizceye uyarlayan Terman 1. Dünya savaşından sonra Stanford-Binet zekâ testini geliştirmiştir. Üstün yeteneklilerle ilgili Amerika Birleşik Devletleri'ndeki zihinsel yeterliliğe ilişkin ilk tanımlamalar bu test ile ölçülen yeterliliklere dayanıyordu.

Charles Spearman (1904), zekâyı iki faktör kuramı ile açıklamıştır. Spearman'ın bu teorisi, zekâ testlerinin genel bir zihinsel yetenek ölçümü sunduğunu ve bu genel yeteneğin çeşitli özel yeteneklerle ilişkili olduğunu öne sürerken, aynı zamanda her bir özel yeteneği açıklayamayan özel faktörlerin varlığını da kabul eder. Bu anlayış, genel zekâ testlerinin ve farklı zihinsel yeteneklerin nasıl değerlendirilebileceği konusunda temel bir çerçeve sunmaktadır (Atkinson ve Hilgard, 1995).

Edward L. Thorndike, zekâ üzerine yaptığı çalışmalarla bilinen bir eğitim psikologudur. Ona göre zekâ, dört ana faktörden oluşur: sözcükleri anlama, sayısal akıl yürütme, kavrama ve görsel algılama. Thorndike, zekâyı soyut, mekanik ve toplumsal olmak üzere üç türde sınıflandırmıştır. Soyut zekâ, dil ve matematik yeteneklerini içerirken, mekanik zekâ araç ve makine anlama yeteneğini ifade eder. Toplumsal zekâ ise insanlar arası ilişkilerde başarıyı temsil eder. Bu sınıflandırma, zekânın farklı alanlarda değişen yetenekler gerektiren bir kavram olduğunu vurgular. (Başaran, 1994).

Louis Leon Thurstone, zekâ konusunda farklı bir yaklaşım sunmuş bir psikologdur. Ona göre zekâ, 12 farklı grup faktöründen oluşur. Bu faktörler arasında sayısal yetenek, sözel yetenek, yer-mekan ilişkileri, kelime akıcılığı, akıl yürütme, bellek ve algılama gibi özellikler bulunmaktadır. Thurstone, bu farklı zihinsel güçlerin bağımsız olarak ölçülmesi gerektiğini savunmuş ve bu doğrultuda "Temel Yetenekler Testi"ni geliştirmiştir. Bu test, bireylerin farklı zekâ alanlarındaki güçlerini değerlendirmek için kullanılmıştır ve zekâ araştırmalarında önemli bir rol oynamıştır. (Levent, 2014). Weschler (1940) tarafından zekâ şu şekilde tanımlanmaktadır: Zekâ, bir amacı olan düşünce ve davranışlarla bireyin çevresel koşullara etkin bir şekilde uyum sağlama yeteneğini ifade eden genel bir yetenektir. Kulaksızoğlu'ya (2005) göre Weschler zekâyı "Dünyayı anlayabilme, düşünebilme ve zorluklarla karşılaştığında kaynakları etkin bir şekilde kullanabilme becerisi" olarak tanımlamıştır. Piaget (1952), zekâyı bireyin çevreye uyum sağlama gücü ve yeteneği olarak tanımlamıştır. Ona göre, bireyler farklı yaşlarda özümleme ve düzenleme süreçleriyle çevreye uyum sağlarlar ve gelişimsel ilerlemeler gösterirler. Bu tanım, zekânın bireyin çevresel koşullara nasıl adapte olduğunu ve bu süreçte nasıl geliştiğini vurgular. (Yavuz vd., 2006).

Raymond Bernard Cattell, 1905-1998 yılları arasında yaşayan ve kişilik psikolojisi ile zekâ üzerine önemli çalışmalar yapmış bir psikologdur. Özellikle zekâ alanında yaptığı çalışmalar, zekânın yapısını anlamaya ve ölçmeye yönelik önemli katkılarda bulunmuştur. Cattell'in zekâ kuramı, akıcı zekâ (fluid intelligence) ve kristalize zekâ (crystallized intelligence) olarak iki temel bileşenden oluşur. Bu iki zekâ türü arasındaki farklar şu şekildedir. Akıcı Zekâ (Fluid Intelligence): Akıcı zekâ, yeni problemlerle karşılaşıldığında hızlıca düşünme, soyutlama yapma, karmaşık ilişkileri anlama ve kavram oluşturma yeteneğini ifade eder. Akıcı zekâ, var olan bilgi veya deneyimlerden ziyade, yeni bilgiler ve problem çözme stratejileri oluşturma yeteneğine odaklanır. Bu zekâ türü, genellikle gençlik döneminde gelişir ve genç yetişkinlikte en üst düzeye ulaşabilir. Kristalize Zekâ (Crystallized Intelligence): Kristalize zekâ ise bir kişinin sahip olduğu bilgi, deneyim ve öğrenme sonucunda edindiği bilgileri ve becerileri kullanma yeteneğini ifade eder. Bu zekâ türü, kelime hazinesi, genel kültür, dil ve matematik gibi alanlarda ölçülür. Kristalize zekâ, yaşam boyunca artabilen bir zekâ türüdür; çünkü deneyimler ve öğrenme süreçleriyle gelişir. 1897-1987 yılları arasında yaşayan Joy Paul Guilford (1967), zekâyı kuramsal düzeyde inceleyen ve zihinsel işlemlerin çeşitliliğini vurgulayan bir teori geliştirmiştir. Teorisi, zekânın içerik,

ürün ve işlem olmak üzere üç boyuttan oluştuğunu öne sürer. İçerik boyutu figür, sembol, anlam ve davranışı içerirken, ürün boyutu birimler arası ilişkileri ve sistemleri formüle etme yeteneğini ifade eder. İşlem boyutu ise bilişsel süreçler ve değerlendirme sürecini kapsar. Bu kuram, sosyal ve varoluşsal zeka gibi farklı zeka türlerini anlamak için temel oluşturur (Bümen, 2002).

Epstein (1998) ve Fleetham (2006) tarafından ortaya konulan görüşlere göre, zekânın belirli aktiviteler bağlamında yaratıcılık, motivasyon ve pratik zekâ gibi niteliklerden önemli ölçüde etkilenebileceği ifade edilmektedir. Örneğin, fizikçi olmak için yüksek zekâ gerekebilirken, film yıldızı, gazeteci veya girişimci gibi alanlarda ortalama zekâ ve belirli üstün yeteneklerle başarı elde edilebilir. Bu bağlamda, bireylerin bilişsel potansiyellerinin değerlendirilmesinde sadece sayısal ve sözel yeteneklerin baz alınması, diğer yeteneklere sahip bireylerin göz ardı edilmesine yol açabilir (Fleetham, 2006). Zekâ testlerinin sınırlılıkları nedeniyle, gerçek yaşamda gösterilen davranış ve performansı etkileyen farklı yeteneklerin tamamını değerlendirmede eksik kaldığı belirtilmektedir. Chen ve Gardner (2005) ise her bireyin günlük yaşamında farklı alanlarda gösterdiği performanslarda, güçlü veya zayıf bilişsel yeteneklerin bir kombinasyonundan oluşan ve gelişime açık bir zekâ profiline sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu görüşe göre, bireylerin sanattan insan ilişkilerine kadar geniş bir yelpazede bilişsel yeteneklerinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Sonuç olarak, zekâ kavramının sadece akademik yeteneklerle sınırlı kalmayıp, pratik yaşamda gösterilen performansı da içine alan geniş bir perspektiften değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu yaklaşım, bireylerin potansiyellerini tam olarak keşfetmelerine ve geliştirmelerine olanak sağlayabilir.

Zekâ ile ilgili bilimsel çalışmalar 19. yüzyılın ortalarından itibaren gelişmiş ve değişmiştir. Başlangıçta zekâ, genellikle tek boyutlu ölçütlere dayalı olarak tanımlanmıştır. Ancak zamanla, zekânın çoklu yeteneklere ve performansa dayalı bir yapıya sahip olduğu fikri ön plana çıkmıştır. Tek ölçütlü zekâ tanımları, genellikle sayısal veya sözel zekâ testleri aracılığıyla bireylerin bilişsel yeteneklerini ölçmeye dayanır. Bu tür testler, belirli alanlardaki akademik başarı veya problem çözme becerilerini değerlendirmede kullanışlı olabilir; ancak insanın gerçek yaşamda gösterdiği performansı tam olarak açıklamada yetersiz kalabilirler. Son yıllarda, zekânın çoklu yeteneklere ve performansa dayalı bir yapı olduğunu vurgulayan perspektifler öne çıkmıştır. Bu yaklaşımlar, insanların sanatsal, sosyal, pratik ve duygusal alanlarda da

gösterdikleri yetenekleri içeren geniş bir zekâ tanımı sunar. Bu bağlamda, zekâyı sadece akademik başarıya indirgemek yerine, bireylerin gerçek yaşamda ne kadar başarılı olduklarını anlamak için daha kapsamlı bir bakış açısı benimsenmelidir. Özetle, zekâyı anlamak ve yüksek zekâ düzeylerini belirlemek için gözlenebilir davranışlar önemlidir, ancak bu üstünlüğün tam anlamıyla anlaşılması için tek boyutlu ölçütlere bağlı kalmaktan ziyade, çoklu yeteneklere ve performansa dayalı bir yaklaşım benimsenmelidir. Bu konuda farklı disiplinlerde ve araştırma yaklaşımlarında çeşitli perspektifler bulunmaktadır. Zekâ genellikle uyum sağlama, problem çözme, hızlı öğrenme gibi üst düzey zihinsel becerilerin işlevselliği olarak tanımlanır. Ancak, zekâyı tam olarak tanımlamak ve ölçmek zorlu bir görevdir çünkü zekâ çoklu bir yapıya sahiptir ve farklı bileşenlerden oluşur. Bu bileşenler arasında akıcı zekâ (fluid intelligence), kristalize zekâ (crystallized intelligence), sosyal zekâ, duygusal zekâ gibi çeşitli alanlar bulunabilir. Zekâ kavramıyla ilgili genel kabul, tek bir şeyden değil, çoklu bir yapıdan oluştuğudur. Zekâ, farklı zihinsel yeteneklerin bir kombinasyonu olarak görülür ve bireylerin farklı alanlarda yetkinlik gösterme kapasitesini içerir. Bu anlayış, zekâ testleri ve zekâ teorileri üzerindeki tartışmaları da doğurmuştur. Bu tartışmalar, farklı üstün zekâlı tanımlamalarının ortaya çıkmasına ve buna bağlı olarak farklı üstün yetenek kavramlarının gelişmesine yol açmıştır. Her biri belirli bir zekâ alanında olağanüstü yetenek gösteren bireyleri tanımlayan çeşitli yaklaşımlar ve tanımlamalar ortaya çıkmıştır. Terman'ın zekâ testleriyle tanımlanmış üstün yetenekli çocuklarla boylamsal araştırması üstün yetenekliliği felsefî bakış açısından bilimsel temellere taşımış ve araştırmalar daha bilimsel temelli yapılmaya başlanmıştır.

2.1.2. Üstün Yeteneklilik

Üstün yeteneklilik kavramı olarak bilim insanları tarafından geçmişten beri incelenen ve benimsenen yaklaşım ve kültürel bakış açısından dolayı farklı şekillerde tanımlanmıştır. Üstün yeteneklilik bilimsel bir kavram olarak ele alındığı 19.yüzyıldan bu yana zekâ kavramı ve zekâyı ölçtüğü kabul edilen zekâ testleriyle açıklanmıştır. Ancak son zamanlarda birçok araştırmacı ve kuramsal yaklaşıma göre üstün yeteneklilik zekâ ve zekâ puanları ile sınırlı olmadığını belirtmişlerdir. Terman ve ekibi, 1910'lu yıllarda doğmuş ve 140-200 zekâ bölümüne sahip bir grubu 70 yıl boyunca izlemişlerdir. Galton ve Cattel'in ilk çalışmalarından farklı olarak bu çocuklar sosyal, kültürel ve ekonomik olarak seçkin ailelerden değil, ortalama düzeydeki ailelerden gelmişlerdi. Terman ve çalışma arkadaşları araştırmaya katılacak bireyleri belirlemede

zekâ testleri, kişilik ve ilgi testleri, okul başarı değerlendirmeleri, fiziksel ve tıbbi ölçümler, kişilik özelliklerine ilişkin anne-baba ve öğretmenin görüşleri, erken çocukluk dönemlerine ilişkin yaşam öyküleri gibi çok yönlü ölçütler kullanmışlardı. Bu süreçte yaşamlarının sağlık, beden yapısı, sosyal yaşamları, evlilikleri, sevdikleri şeyler gibi çok çeşitli boyutlarını inceledikleri çalışma önceki çalışmalardan ayrılan özgün bir özellik taşıyor. Terman ve ekibinin çalışmaları sonucuna göre bu bireyler bedensel ve tıbbi gelişim özellikleri, kişilik ve karakter Envanterlerinde, okul başarı testlerinde zekâ bölümündeki gibi üst düzeydeydi. Bu çalışma üstün zekâlı olarak belirlenmiş bireylerin yalnızca zekâ katsayılarındaki değişikliklerle yetinmeyip yaşamlarının pek çok boyutunu dikkate almaları bugünkü üstün yeteneklilik anlayışına da temel niteliğindedir. Terman ve ekibinin çalışmaları üstün yetenekliliğin yalnızca zekâdan oluşmadığı çocuğun çevresi, fiziksel koşulları, kişiliği gibi pek çok etkeni içeren karmaşık bir kavram olduğunu göstermiştir (Yılmaz, 2021).

Howard Gardner, 1983 yılında yayımladığı "Zihnin Çerçevesi - Çoklu Zekâ Teorisi" makalesiyle ilk kez Çoklu Zekâ Kuramı'ndan bahsetmiştir. Gardner, bireyin zekâsını sadece sayısal ve sözel yetenekler temelinde değerlendiren geleneksel zekâ testlerine ve yaklaşımlarına karşı çıkmıştır. Armstrong'a (2003) göre, Gardner uzun süredir devam eden sözel ve sayısal yeteneklerin toplamından oluşan zekâ tanımının yerine, zekânın çoklu zihinsel kapasitelerin bir kombinasyonu olduğunu savunmaktadır. Ona göre zekâ, yalnızca bir faktörden ziyade, farklı zihinsel yeteneklerin çeşitliliği olarak ele alınmalıdır. Gardner'ın 1999 yılında yayımladığı makalede zekâyı "sorunları çözmeye kullanılan bilginin işlenmesini sağlayan biyopsikolojik potansiyel ve bir kültürde değerli ürün ve icat yaratma" olarak tanımlamıştır. Bu perspektif, Gardner'ın ileri sürdüğü zekâ türlerinin büyük ölçüde belirli bir kültürün değerlerine, sunulan fırsatlara, bireyin kendi seçimlerine ve ailesi, öğretmenleri gibi rehberlerine bağlı olarak gelişen potansiyeller olduğunu vurgular. Chen ve Gardner (2005) ise, bu çerçevede bireylerin güçlü ve zayıf yönlerinden oluşan içkin bir zekâ profilinin nasıl şekillendiğini açıklarlar. Bu profil, bireyin çevresel etkilerle etkileşime giren ve çeşitli alanlarda performans gösteren zekâ türlerini yansıtır. Gardner'ın teorisi, zekâyı sınırlı bir şekilde tanımlamaktan ziyade, bireylerin çok yönlü yeteneklerini ve bu yeteneklerin kültürel, sosyal ve bireysel etkilerle nasıl şekillendiğini anlamaya yönelik kapsamlı bir yaklaşım sunar. Bu bakış açısı, zekâ kavramının gelişimi ve bireylerin potansiyellerinin tam olarak değerlendirilmesi açısından önemlidir.

Howard Gardner'ın Çoklu Zekâ Kuramı, zekânın farklı türlerden oluştuğunu ve her bireyin bu türleri farklı düzeylerde gösterebileceğini savunur. Gardner, 1983 yılında başlayarak sözel, müzikal, görsel-uzaysal, bedensel-kinestetik, doğa, içsel/zihinsel, sosyal/kişilerarası ve mantıksal-matematiksel zekâ olmak üzere sekiz zekâ türü üzerinde durmuş, daha sonra varoluşçu zekâyı da eklemiştir. Bu zekâ türleri, bireylerin çeşitli alanlarda gösterdikleri yetenekleri ve güçlü yönleri yansıtmaktadır. Her bir zekâ türü, bireylerin kişisel gelişimlerini ve eğitimlerini yönlendirme açısından önem taşır, çünkü herkesin farklı zekâ profilleri vardır ve bu profiller geliştirilebilir niteliktedir. Gürel ve Tat'a (2010) göre zekânın farklı türlerini detaylandırarak her birinin insanların farklı alanlarda yetenek geliştirmesine katkı sağladığını açıklar. Öz-edönük/kişisel zekâ, bireyin kendi duygu ve düşüncelerini anlama ve bu bilinç doğrultusunda hareket etme yeteneğini ifade eder. Sözel/dilbilimsel zekâ, kelimeleri etkili bir şekilde kullanma becerisini kapsar ve iletişim yeteneğini güçlendirir. Müzikal/ritmik zekâ, ritim, ton, ses ve melodileri anlama ve kullanma yeteneğidir, sanatsal ve müzikal yeteneklerin gelişmesine katkı sağlar. Sosyal/kişilerarası zekâ, başkalarının duygusal durumlarını anlama, ilişki kurma ve işbirliği yapma yeteneğidir, etkili liderlik ve sosyal becerilerin gelişimine katkıda bulunur. Bedensel/duyu devinimsel zekâ, fiziksel aktivitelerde yetkinlik gösterme ve el becerilerini geliştirme kapasitesini ifade eder. Mantıksal/matematiksel zekâ, problem çözme, analitik düşünme ve matematiksel yetenekleri içerir, bilimsel ve akademik başarı için önemlidir. Doğa zekâsı, doğadaki canlıları anlama, çevreye duyarlılık ve doğal süreçleri kavrama yeteneğini simgeler. Varoluşçu zekâ ise, insanın varoluşsal soruları sorgulama, hayatın anlamını araştırma ve derin düşünme yeteneğidir, felsefi ve manevi gelişim için önemlidir. Bu zekâ türleri, bireylerin farklı yönlerini geliştirerek kişisel ve profesyonel yaşamlarında başarıya ulaşmalarını destekler.

Üstün yetenekliliğin tanımı Terman ve arkadaşlarının üstün yetenekli bireylerle yaşamı boyunca devam ettiği boylamsal araştırması ve çağdaşları tarafından sürdürülen diğer çalışma bulgularına göre 1950'li yıllardan itibaren değişmeye başladığı söylenebilir. Tannenbaum'a (1993) göre Terman'ın yetenek gelişiminde aile, özgüven, çalışma alışkanlıkları ve psikolojik sağlığın etkilerini incelemesine benzer yönde Thorndike da zihinsel gizilgüçler dahil farklı yetenek türlerinin dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Yaratıcı-üstün yetenek, tümdengelimle öğrenme, düşünme süreçleri ve dil kazanımındaki eğitimi, bilginin depolanmasını ve kullanımını tanımlar.

Sorun çözüme ve araştırmacı etkinliği kapsar ve bu tür nitelikler bir bireyin üstün yetenekliliğinde zekâ potansiyeli kadar önemlidir. DeHaan ve Havighurst'de (1957) Terman'ın çok boyutlu yetenekler kavramından etkilenmişler ve her çocuğun bir ya da daha fazla alanda alışılmadık bir yetenek sergileyebileceğini belirtmişler. Zihinsel yetenek, yaratıcı düşünme, bilimsel yetenek, sosyal liderlik yeteneği, mekanik yetenekler ve güzel sanatlar alanında yetenekler gibi yetenekliliğin farklı alanlarını tanımlamışlardır. Özbay (2013)'a göre, zaman içinde zekâ ve üstün zekâ tanımları değişmiş ve gelişmiştir. Bu süreçte, üstün yetenek kavramı da bu bireyleri tanımlamak için yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Özbay'a (2019) Zekâ testlerinde belli bir düzeyin üzerinde puan alan bireyler, üstün zekâlı birey olarak adlandırılmaktadır. Üstün yeteneklilik kavramı ise zekâ testlerinden elde edilen yüksek puanların ötesinde müzik, resim vb. farklı alanlarda da üstün performansı kapsadığı için günümüzde üstün zekâlı kavramı yerine daha çok tercih edilmektedir. Üstün yeteneklilik incelenirken zeka, yaratıcılık, yetenek, üstün yetenek ve özel yetenek kavramları kapsamlı bir şekilde beraber ele alınması gerekirken aynı zamanda bu kavramların her birinin tanımlamalarının ayrı ayrı yapılması gerektiği ifade edilebilir. Günümüzde Joseph S. Renzulli'nin üstün yeteneklilik tanımı Tannenbaum'un görüşleri benzerlik göstermekte ve her iki yaklaşım bireyin zihinsel ve eylemsel ürünlerine odaklanmaktadır. Renzulli üstün yetenekliliği akademik başarıya ilişkin üstün yetenek ve yaratıcı-üretken üstün yetenek olarak iki bölümde incelemiştir; Test başarısı ya da akademik başarıya ilişkin üstün yetenek ve Yaratıcı-üretken üstün yetenek. Bu yaklaşımda hem performans hem de gelişmeye açık eğitimsel göstergeler vurgulanmaktadır.

Üstün yeteneklilik, insanlarda üç temel özelliğin etkileşimini yansıtan davranışları içermektedir: görevlere yüksek düzeyde adanmışlık, ortalamanın üzerinde yetenek, ve yüksek düzeyde yaratıcılık. Üstün yetenekli bireyler, bu üç özelliğin birleşimine sahiptir ve bu özellikleri geliştirme ve insanlık için değerli alanlarda kullanma eğilimindedirler. Bu yeteneklere sahip veya geliştirme potansiyeli olan bireyler, geniş kapsamlı eğitim

Şekil 1. Renzulli'nin Üçlü Halka Kuramı(1997)

olanaklarına ve hizmetlerine ihtiyaç duymaktadırlar, çünkü bu özellikler genellikle geleneksel eğitim programları ile yeterince desteklenemez (Renzulli ve Reis, 1997).

Karabey ve yürümezoğlu'na (2015) göre Ortalama Üstü Zekâ/Yetenek halkası şekil-1 de belirtildiği gibi üstü düzey becerilere sahip olunması gerektiğini göstermektedir. Sayısal ve sözel beceriler bu alana girmektedir. Bireylerin hızlı ve kolay bir şekilde öğrenebilmeleri bu alanlarda gösterdiği performans açısından önemli ölçütlerden biridir. Bu kısım özellikle çocuklarda ciddi bir ayırt edicilik ortaya koymakta ortalama üstü performans açısından önemli bir değişkendir. Motivasyon ya da ilgili alanda sorumluluk duygusu; bireyin yeteneği olduğu alanda yenilikleri ortaya koyma, var olan bilgileri değiştirme açısından bir isteğinin olması önemlidir. Doğal olarak bireyin ilgili alanda sorumluluk duygusu veya motive olması önemlidir. Bu yaklaşıma göre üstün yeteneklilik sonuçları kolayca kestirebilme, risk alma, açık olma, orijinal olma, problem çözme yeteneği gibi birden fazla etmeden oluşmaktadır.

Renzulli'nin üstün zekâlılık anlayışına benzer şekilde, Sternberg, zekâlılığın sadece IQ ya da başarı testleriyle ölçülen bir şey olmadığını iddia etmiştir (Sternberg ve Clinkenbeard, 1995). Sternberg'e göre üstünlük "analitik", "yaratıcı" ve "pratik"

Şekil 1. Sternberg'in Üç Element Üstün Yeteneklilik Modeli (Sak, 2010)

yeteneklerden oluşmaktadır.

Sternberg (2005) tarafından ortaya konan üçlü zekâmodeline göre, bireylerin zeka ve yetenekleri üç ana kategori altında incelenir: analitik zeka, yaratıcı zeka ve pratik zeka. Bu zekâ türleri şu şekilde tanımlanabilir:

1. Analitik zekâ: Analitik olarak üstün zekâlı bireyler, özellikle problem çözme, analiz etme, yargılama, eleştirme, karşılaştırma ve değerlendirme gibi süreçlerde beceriklidirler. Bu tür zekâ genellikle okulda ve standart testlerde başarılı olmalarını

sağlar. IQ testleri genellikle analitik yetenekler ve hafıza kapasitesini ölçmek için kullanılır.

2. Yaratıcı zekâ: Yaratıcı olarak yetenekli bireyler, yeni fikirler üretme, keşfetme, hayal etme ve varsayma konularında başarılıdırlar. Yaratıcılık, göreve uygun ve yüksek kalitede fikirler üretme yeteneğidir.

3. Pratik zekâ: Pratikte yetenekli olan kişiler, özellikle bilgiyi kullanma ve uygulamada iyi performans gösterirler. Pratik zekâ, günlük yaşamda karşılaşılan problemleri çözmek için gereken becerileri içerir. Bu tür zekâ, insanların nasıl hissettiklerini ve sözel olmayan sinyallerin nasıl etkilediğini anlama yeteneğiyle de ilişkilidir.

Sternberg'a göre, bireyler genellikle bu üç zekâtüründen birinde diğerlerinden daha belirgin bir yetenek gösterirler. Ancak, dengeli bir şekilde yetenekli kişiler, bu üç zekâtürünü de belirli durumlarda etkili bir şekilde kullanabilirler. Bu model, zekânın tek boyutlu bir ölçü olmadığını ve farklı alanlarda farklı yeteneklerin öne çıkabileceğini vurgular.

Yukarıda tarihsel olarak zekâ, üstün zekâ, yetenek ve üstün yetenek kavramlarına ilişkin farklı yaklaşımlar bağlamında farklı birbirinden farklı tanımlamalar ve kuramlar çerçevesinde ele alınmıştır. Üstün yetenekliliğe ilişkin üzerinde ortak bir tanıma varılamamıştır. Süreç içerisinde üstün yeteneklilik kavramının daha kapsamlı olduğu, zekâ testi sonuçlarından ziyade gündelik yaşamda performansa dönük alanları da içerdiği, birden fazla alanı kapsamaya başladığı söylenebilir.

2.1.3. Üstün Yetenekli Çocukların Fiziksel ve Bilişsel Özellikleri

Toplum içerisinde üstün yetenekli olarak tanımlanan öğrenciler normal akranlarına göre birçok gelişim alanı ve kişilik özelliği açısından farklılık gösterdiği söylenebilir. Pişkin'e (1999) göre üstün yetenekli bireylerin normal gelişim gösteren çocuklar göre genellikle çok hızlı öğrenmeleri, analiz-sentezi iyi düzeyde yapmaları ve geniş bilgi düzeyine sahip olmaları gibi özellikleri ön plana çıkmaktadır. Özellikle de üstün yetenekli çocuklar tanılandıktan sonra ailelerin en çok merak ettiği konu hangi farklı özelliklere sahip oldukları ve bu özellikler karşısında kendilerinin nasıl davranacağı, hangi tutumları sergileyebilecekleri veya nasıl destek olabilecekleri olmaktadır. Her çocuk gibi üstün yetenekli çocukların da fiziksel, zihinsel, sosyal ve kişilik özellikleri hem normal gelişim gösteren akranlarına hem de üstün yetenekli akranlarına benzerlik gösterebilir ve farklılaşabilir. Bildiren'e (2018) göre ise Bedensel özelliklerin ayırt edici bir özellik olduğunun söylenemeyeceğini ancak genel sağlık

açısından normalin üstünde olduklarını, duyu organlarının yaşitlarına göre daha keskin olduğunu ve genellikle hareketli, enerjik olduklarını ve hatta hiç durmadıklarının söylenebileceğini belirtmiştir. Benzer şekilde yapılan bazı araştırmalar üstün yetenekli çocukların sağlıklı, enerjik ve coşkulu olabileceği uykuya geçme süreleri uzun olduğu için daha az uyduklarını belirtmişlerdir.

Özbay'a (2019) göre, halk arasında yaygın bir inanış üstün yetenekli çocukların fiziksel olarak zayıf, çelimsiz, gelişmemiş, daha az çekici, sağlığı bozuk ve kısa ömürlü olduğu yönündedir. Bu inanışın temelinde, bu çocukların yüksek düşünce ve zekâ seviyelerine sahip olmalarının, fiziksel gelişimlerini ve uzun yaşam sürelerini olumsuz etkilediği düşüncesi bulunmaktadır. Ancak yapılan araştırmalar bu inanışın yanlışlığını göstermiştir. Üstün yetenekli çocukların, genel olarak normal akranlarından daha üstün bir fiziksel gelişim ve sağlık seviyesine sahip oldukları belirlenmiştir. Ataman (2000)'in ifadesine göre, üstün yetenekli çocukların genel sağlığı ve fiziksel yapıları normalin üzerindedir. Bu çocuklar aşırı duyarlı bir sinir sistemine sahip olmakta, duyu organları daha hassas ve gelişimleri diğer akranlarına göre daha hızlı gerçekleşmekte olduğunu ifade etmektedir. Özkan'a (2013) göre üstün yetenekli bireyler; zihinsel olarak aktif olmayı, sürekli bilgi edinmeyi, erken konuşma ve kelimeleri doğru telaffuz edebilme, kendilerini ifade edebilmeyi, bir işe başlama ve ve başladıkları işi sürdürme noktasında akranlarından daha üstün, keskin ve sağlam bir hafızaya, ilişkileri kolayca kavrama ve tanımlama, görsel ve duyuşal hafızaları ve bilgileri kolay ve hızlıca transfer edebilme gibi bir takım zihinsel özelliklerinin olduğunu vurgulamaktadır.

2.1.3. Üstün Yetenekli Çocukların Psikososyal ve Kişilik Özellikleri

Özbay'a (2013) göre üstün yetenekli çocuklar; Çevreleriyle olgun bir şekilde etkileşim kuran, Genellikle kendi yaşitlarından daha üstün olanlarla arkadaşlık kuran, Sosyal ilişkilerde başarılı ve olumlu katkıda bulunabilen, Katıldıkları sosyal etkinliklerde olumlu ve yapıcı roller üstlenen, Yeni sosyal durumlarla başa çıkabilme ve uyum gösterebilme yetenekleri gelişen, Düşünsel dünyalarında risk alabilme kapasiteleri vardır ve yenilikçi düşünme becerilerine sahip olan, İçten ve uzun süreli dostluklar geliştiren, Toplumsal kurallara ve düzene saygı gösteren, Gruplarındaki çatışmaların çözümünde liderlik rolü üstlenebilen, Renk, ırk, din gibi farklılıklara karşı önyargısız olan ve herkesi kabul eden, Duyuşal ifadelerini doğru ve kararlı bir şekilde yöneten, Genellikle grupları içinde sevilen ve popüler olan, Çevrelerindeki yetişkinler ve akranları tarafından geniş bir kabul görülen, Karşılaştıkları sosyal problemlere uygun

çözümler geliştirebilen, Çevrenin sosyal normlarını hızla kavrayabilir ve buna göre davranışlarını ayarlayabilen, İnsanlığın idealize ettiği değerlere derin bir şekilde inanan, Diğer çocukların yaşamlarına derin bir empati ve anlayış gösteren, Şakaları anlama, esprileri yapma ve uygun espri anlayışına sahip olan gibi psikososyal özelliklerinin olduğunu ifade etmektedir. Bu özellikler üstün yetenekli çocukların sosyal etkileşimlerde, duygusal yönetimde ve problem çözme süreçlerindeki üstünlüklerini göstermektedir.

George (2012), Terman'ın araştırma bulgularına dayanarak üstün yetenekli bireylerin uyumlu olduklarını, üst düzey kişisel özelliklere sahip olduklarını, iş yaşamında başarılı geçişler yapabildiklerini ve genellikle uzmanlık alanlarında liderlik özelliklerine sahip olduklarını vurgulamaktadır. Welch'e (1987) göre, üstün yetenekli bireyler diğer bireylere göre daha hızlı öğrenme kapasitesine sahiptirler. Ayrıca, güçlü bir belleğe sahiptirler ve az sayıdaki örnekle genel ilkeleri çıkarma yeteneğine sahiptirler. Bağlantıları gözden kaçırmazlar ve kendilerine seçme şansı verildiğinde uzun süre sevdikleri etkinliklere odaklanabildiklerini vurgulamaktadır. Hassentein'e (1988) göre, üstün yetenekli bireylerde hoşgörü, sorumluluk anlayışı, esneklik, duyarlılık, empati yeteneği, bağımsız davranış ve olumlu benlik algısı gibi belirgin kişilik özellikleri bulunmaktadır.

Araştırma bulgularına bakıldığı zaman, genel olarak üstün yetenekli öğrencilerin uyum düzeylerinin yüksek olduğu, farklılıklarının yaşamı onları kendilerine özgü biçimde anlamalarını ve yeteneklerini kullanmalarını sağladığı görülmektedir. Yaygın ön yargıların tersine, çoğunlukla olumlu benlik algısına sahip, bağımsız ve öz denetimi yüksek kişiler oldukları, diğer insanları anlama ve olumlu iletişim kurmada akranlarından daha iyi oldukları görülmektedir. Benzer yönde, bireyin genel uyumunu ve yaşam boyu mutluluğunu belirleyen temel yapılardan biri olan benlik algısının üstün yetenekli çocuklarda akranlarından daha yüksek olduğu araştırmalarla ortaya konulmuştur. Üstün yetenekli bir çocuk çeşitli alanlardaki yeteneklerini ustaca sergilerken yaratıcılık becerilerini kullanarak, savunma mekanizmalarına başvurmadan kendisini ve duygularını ifade edebilmekte, sosyal çevresince anlaşılmasına rağmen olumsuz davranışlarda bulunmadan sorunlarını çözebilmektedir (Gill ve McFarland, 1996; Hoogeveen ve vd., 2012; Lehman ve Erdwins, 2004; Yılmaz, 2004).

Özbay'a (2013) göre Üstün yetenekli çocukların potansiyellerini tam olarak geliştirebilmeleri için uygun ortamın ve fırsatların sağlanması büyük önem taşır. Bu

süreç, erken yaşlarda çocuğun yeteneklerinin tanınması ve ona uygun rehberlik yapılması ile başlar. Üstün yetenekli çocukların doğru yönlendirilmesi ve teşvik edilmesi, potansiyellerini en üst düzeye çıkarabilmeleri açısından kritik bir adımdır. Özellikle üstün yetenekli çocukların kendi kendilerine gelişmeleri zordur çünkü sahip oldukları özelliklerin ve doğalarının gelişmesi için uygun çevresel koşulların ve fırsatların olması gerekmektedir. Bu çevresel koşullar, çocuğun yaşantıları, pratik yapma imkânları, sosyal etkileşimler ve eğitim ortamlarıyla şekillenir. Üstün sosyal özelliklerin gelişimi de bu çevresel faktörlere bağlıdır. Zengin ve uygun bir çevre, üstün yetenekli çocuklara sosyal etkileşimlerde bulunma, liderlik yeteneklerini geliştirme, yaratıcı düşünme becerilerini sergileme gibi fırsatlar sunarak onların üstün sosyal özelliklerini destekler. Sonuç olarak, üstün yetenekli çocukların potansiyellerini gerçekleştirebilmeleri için erken tanınmaları ve uygun rehberlik almaları çok önemlidir. Bu süreçte ailelerin, öğretmenlerin ve toplumun desteği, çocukların doğru yönlendirilmesi ve gelişimlerinin desteklenmesi açısından kritik bir rol oynar.

2.2. Kişilik Tipleri ve Kariyer Uyum Kuramları

Holland (1997) bireylerin altı adet bulunan kişilik tiplerinden bir tanesine sahip olduğunu (araştırmacı, gerçekçi, sanatçı, sosyal, girişimci ve geleneksel), buna göre sınıflandırılabileceğini ve bireylerin yaşadıkları çevrelerin, kişilik tipine uygun çevre modelindeki (araştırmacı, sanatçı, gerçekçi, girişimci, geleneksel ve sosyal) benzerliklerine bakılarak sınıflandırılabileceğini belirtmiştir. Eğer bireyin mesleki kişilik tipi ile yaşadığı çevresi hakkında bilgi sahibi olunuyorsa, ikisi arasındaki uyuma bakarak, bireyin seçtiği mesleğine memnuniyeti hakkında fikir edinilebilir (Ünsal, 2014). Kariyer uyum yetenekleri, bireylerin beklenmedik ve aniden gelişen mesleki krizlerle başa çıkabilme ve mesleki görevleri başarıyla yerine getirebilme kapasitelerini ifade eder (Savickas, 1997). Çevresel faktörlerin yanında bireylerin kariyer gelişimleri ve kariyer seçimi üzerinde en fazla etkisi bulunan unsurlardan bir tanesi de şüphesiz zaman içerisinde az değişim gösteren kişilik özellikleri ve kişilik tipleridir. (Onay ve Zel, 2011). Ayrıca mesleki kimlik ile kariyer uyumu arasında ilişkiye ilişkin yapılan çalışmada mesleki kimlik ile kariyer uyumu arasında yüksek düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ifade edilmiştir (Savickas ve Porfeli, 2012).

2.2.1 Holland Tipoloji Kuramı

Holland mesleki yaşantıları sürecinde aklına tipoloji düşüncesi gelmiş insanların ilgilerine, karakteristik özelliklerine ve davranışlarına göre birkaç geniş sınıf doğrultusunda ele alınabileceğini düşünmüştür. Holland ayrıca Guilford, Adler, From ve Jung gibi önemli kuramcılarının gözlem ve çalışmalarından etkilenmiştir. Bu bağlamda altı ölçekten oluşan Mesleki Tercih Envanterini geliştirmiş ve kişilik tiplerini ölçmeyi amaçlamıştır. Bunlar Gerçekçi (Realistic), Araştırmacı (Investigative), Sanatçı (Artistic) Sosyal (Social), Girişimci (Enterprising) ve Geleneksel (Conventional), tiplerdir. Holland MTE ile ilgili ilk makalesini 1958 yılında yayımlamış ve 1959 yılında “ a theory of vocational choice” başlığıyla *Journal of Counselling Psychology* isimli dergide kuramını tanıtmıştır. Brown’a (2003) göre kariyer gelişimi kuramlarının tarihi bakımından bu makalenin yayınlanması önemli bir adım olarak kabul edilmiştir. Holland’a (1996) göre ise, eğer bireyin kişilik özellikleri ile çalıştığı mesleki çevre arasında uyumsuzluk varsa, bu durum memnuniyetsizliğe, düşük performansa ve kariyer istikrarsızlığına neden olabilir. Kişinin yetenekleri ve ilgi alanları ile uyumsuz bir iş ortamında çalışması, iş doyumunu ve başarı düzeyini olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle, bireylerin meslek seçiminde kendi kişilik özelliklerine uygun meslekleri tercih etmeleri ve bu konuda doğru yönlendirilmeleri önem taşır. Holland’ın tipoloji kuramı önemli birçok yerde özellik ve etmen kuramı olarak sınıflandırılmasına rağmen aslında çağdaş bir anlayışla birey-çevre etkileşimi ile ilgili olmakla beraber aynı zamanda bu kuram büyük oranda karakteristik özelliklerle karmaşık çevrelerin etkileşimine dayalıdır. Brown’a (2003) göre bu kuram meslek seçimi ve uyumu konusunda günümüzde en etkili kuramlardandır. Patton ve McMahon’a (2014) Holland’ın Tipoloji Kuramı, bireylerin meslek seçimini kişi-çevre uyumu perspektifinden ele alan bir özellik-etmen kuramı olarak tanımlanmaktadır. Her birey belirli kişilik özelliklerine ve ilgi alanlarına sahiptir ve bu özellikler belirli mesleklerde daha başarılı olmalarını sağlar. Kuram, bireylerin kendi kişilik özellikleri ve ilgi alanlarına en uygun mesleklerle eşleştirilmesi amacını taşır. Thoresen’e (1967) göre, Parsons’ın yaklaşımıyla karşılaştırıldığında, Holland’ın bireyi öncelikle kişilik yönünden ele aldığını ifade etmektedir. Perkmen ve Tezci’ye (2015) göre, bireyin mesleki kişilik özellikleri ile çalıştığı mesleki çevre arasında uyum varsa, bu durumda bireyin iş performansının arttığı, daha yüksek memnuniyet sağladığı ve başarı düzeyinin yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Bu uyum,

bireyin mesleki çevresinde kendini daha iyi ifade etmesini ve yeteneklerini daha etkin bir şekilde kullanmasını sağlar.

Holland'a (1973) göre, bireyler meslek seçiminde yeteneklerini ve becerilerini kullanabilecekleri, değerlerini ve tutumlarını ifade edebilecekleri uygun ortamlar ararlar. Holland, meslek seçimi sürecinde bireylerin kişilik tiplerine dayalı olarak 6 kişilik tipi ve bu tiplere uygun 6 iş çevresini tanımlamıştır. Bu kişilik tipleri şunlardır: Gerçekçi (Realistic), Araştırmacı (Investigative), Sanatçı (Artistic), Sosyal (Social), Girişimci (Enterprising) ve Geleneksel (Conventional). Örneğin, bir kişinin hangi mesleği seçtiği, kişiliği ve çalıştığı çevrenin özelliklerinin etkileşimi sonucunda belirlenir. Bir sanatçı tipi, sanatsal bir çevre arayabilirken; geleneksel bir tip, daha yapılandırılmış ve geleneksel iş çevrelerini tercih edebilir. Örneğin, öğretmenlik gibi meslekler genellikle sosyal tiplere hitap ederken; doktorluk veya hemşirelik gibi sağlık meslekleri daha çok araştırmacı veya sosyal tiplere uygun olabilir. Holland'ın bu modeli, bireylerin meslek seçiminde kişilik özelliklerini ve ilgi alanlarını dikkate alarak daha uyumlu ve tatmin edici kariyer seçimleri yapmalarına yardımcı olmak amacıyla geliştirilmiştir.

Holland tipoloji kuramını geliştirirken bir takım temel ilkeler belirlemiştir (Kuzgun, 2006).

Meslek seçimi kişiliğin ifadesidir ilkesine göre meslek seçimi konusunda Parsons'ın yaklaşımından Holland kuramına geçişte önemli bir değişim söz konusudur. Parsons'a göre meslek seçimi, bireyin ilgi ve yeteneklerinin belirlenmesi ve buna uygun mesleğin seçilmesi süreciydi. Ancak zamanla, meslek seçiminin sadece ilgi ve yeteneklerle sınırlı olmadığı, bireyin kişiliğinin de bu süreçte etkili olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla, meslek seçimi sadece bireyin ilgi ve yetenekleriyle değil, aynı zamanda kişiliğiyle de yakından ilişkilidir. Meslek danışmanları, bireylerin meslek seçiminde hem ilgi ve yetenek Envanterlerini hem de kişilik özelliklerini dikkate alarak daha uygun önerilerde bulunabilirler. Bu yaklaşım, meslek seçimi sürecinde daha bütüncül bir değerlendirme sağlamaktadır.

İlgi envanterleri aynı zamanda kişilik envanterleridir ilkesine göre ilgiler kişiliğin bir yönünü oluşturmaktadır. İlgi Envanterleri kişinin öz kavramını yansıtmaktadır. Eğer mesleki ilgiler kişiliğin ifadesi olarak düşünülüyorsa ilgiler işte, okul başarısında hobileri gerçekleştirmede, eğlence ve benzeri etkinliklerde ifadesini bulur yani bireyin kişiliğini yansıtır. Holland mesleki tercihlerin kişiliğin yansıması

olduğu görüşüne dayanarak kişiliği ilgiler yoluyla ölçmek için Mesleki Tercih Envanterini geliştirmiştir. Holland bu Envanteri geliştirirken dayandığı temel mantığı şöyle açıklamaktadır: Ona göre, meslek seçimi sadece bireyin motivasyonunu, bilgisini ve yeteneğini değil, aynı zamanda kişiliğini de yansıtır. Bu görüşü desteklemek için geliştirdiği Mesleki Tercih Envanteri, bireylerin meslek tercihlerini belirlerken kişiliklerinin ve ilgi alanlarının nasıl etkili olduğunu anlamada kullanılır. Holland'a göre, meslekler sadece belirli becerileri icra etmekten çok daha fazlasını temsil eder. Bir meslek seçimi, bireyin toplum içindeki rolünü, statüsünü ve yaşam tarzını da belirler. Örneğin, bir terzi olarak çalışmak sadece dikiş makinesi kullanmayı içermez; aynı zamanda toplumda belirli bir mesleki rol ve kimlik sahibi olmayı, belirli bir statüyü ve yaşam tarzını benimsemeyi de içerir. Bu nedenle, bireyin seçtiği meslek, kişinin kendi motivasyonunu, yeteneklerini anlama biçimini ve o meslek hakkındaki bilgi ve becerisini yansıtır. Meslek seçimi sırasında bireyin kişiliği, ilgi alanları ve bu alanlardaki yetenekleri dikkate alınarak yapılan değerlendirme, bireyin meslek hayatında başarı ve tatmini artırabilir.

Mesleki kalıplar güvenilir ve önemli psikolojik ve sosyolojik anlama sahiptir ilkesine göre insanları kılık kıyafetleri, arkadaş çevresi ve davranışlarıyla değerlendirebiliyorsak, aynı şekilde meslekleri üzerinden de değerlendirme yapabiliriz. Günlük yaşamımızda farklı meslek gruplarında çalışan insanlar hakkında her zaman doğru olmasa da genellikle bazı yararlı fikirler edinebiliriz. Meslekler, bireylerin sahip oldukları yetenekler, ilgi alanları ve kişilik özellikleriyle bağlantılı olabilir. Bu nedenle, bir kişinin mesleği hakkında yapılan gözlemler ve varsayımlar, onların davranışları ve yaşam tarzları hakkında bize ipuçları verebilir. Holland'ın meslek tercihleri ve meslek algılamaları arasındaki ilişkiyi ele aldığı bu perspektif oldukça önemlidir. Holland'a göre, insanlar meslekleri belirli kalıplar ve stereotipler üzerinden algırlar. Örneğin, avukatların atılgan, satıcıların ikna edici, öğretmenlerin sevecen olduğuna dair genel inançlar bu kalıpların bir yansımasıdır. Bu algılamalar genellikle toplumsal deneyimler ve mesleklerle ilişkili belirli özelliklerden kaynaklanır. Ancak, bu algıların sosyoekonomik duruma, kültürel farklılıklara veya bireyin kişisel deneyimlerine bağlı olarak değişebileceği de göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin, farklı sosyoekonomik düzeylerdeki bireylerin aynı mesleği farklı şekillerde algılayabileceği ve değerlendirebileceği ortaya konmuştur. Holland'a göre, eğer bu meslek algılamaları ve kalıp yargılar gerçekçi değilse, ilgi Envanterlerinin de geçerliliği sorgulanabilir. Çünkü

ilgi Envanterleri, bireylerin meslekler hakkındaki algılarını temel alarak meslek tercihlerini belirlemekte kullanılır. Eğer insanların meslekleri algılamaları geniş ölçüde değişkenlik gösteriyorsa, ilgi Envanterlerinin de bireylerin gerçek ilgi ve yeteneklerini doğru şekilde yansıtmayı yansıtmadığı konusunda güvenilirlik soruları ortaya çıkabilir. Bu nedenle, meslek algılamaları ve ilgi Envanterlerinin geliştirilmesi ve değerlendirilmesi sürecinde, sosyoekonomik faktörlerin, kültürel etkilerin ve bireysel deneyimlerin dikkate alınması önemlidir. Bu, daha doğru meslek tercihleri ve kariyer yönlendirmeleri yapılabilmesi için gereklidir.

Mesleğin üyeleri benzer kişilik özelliklerine ve özgeçmişe sahiptir ilkesine göre Holland'a göre meslekler, belirli kişilik özellikleri ve özgeçmişlerle ilişkilendirilebilir. Bu perspektife göre, bir mesleğe giren bireyler genellikle o mesleğe uygun kişilik özelliklerine sahip olabilirler ve bu da aynı mesleği yapan diğer insanları çekebilir. Örneğin, mühendislik, hekimlik ve hukuk gibi meslek grupları üzerinde yapılan araştırmalar, bu meslek gruplarındaki insanların benzer yaşam öykülerine ve kişilik özelliklerine sahip olduklarını gösterebilir. Mühendislik mesleğinde çalışanların genellikle analitik düşünme yetenekleri ve problem çözme becerileri üzerinde odaklandıkları düşünülebilirken, hekimlerin empati ve sabır gibi özelliklere sahip olmaları beklenir. Meslek gruplarının belirli ortaklık veya benzerlikler içinde olması da doğaldır. Örneğin, siyaset bilimciler, hukukçular ve iletişimciler gibi sosyal bilimlerde çalışanların birbirlerine benzer olmaları beklenir çünkü bu meslekler sosyal, kültürel ve insan davranışları üzerine odaklanır. Bu tür genellemeler genellikle meslek gruplarını geniş çerçevede anlamak için kullanılır ve bireyler arasındaki farklılıkları dikkate almak önemlidir. Ancak, meslek seçiminde ve kariyer gelişiminde, belirli meslek gruplarının ortak özellikleri ve meslek kültürleri göz önünde bulundurulabilir ve bu bilgi, meslek danışmanları veya kariyer planlamacıları tarafından bireylerle çalışırken değerlendirilebilir (Özyürek, 2013).

Bir meslek grubundaki insanlar birbirlerine benzedikleri için birçok uyarıcıya ve soruna benzer şekilde tepkide bulunurlar ve kendilerine özgü bir kişiler arası çevre oluştururlar ilkesine göre meslek gruplarının belirli kişilik tiplerine ve özelliklere sahip bireylerden oluştuğunu öne sürer. Bu bağlamda, bir meslek grubundaki insanlar benzer kişilik özelliklerine sahip oldukları için benzer uyarıcılara ve sorunlara benzer tepkiler verme eğilimindedirler. Ayrıca, bu kişilik benzerlikleri meslek grubu içinde kendilerine özgü bir kişiler arası çevre oluşturmalarına da katkıda

bulunabilir. Örneğin, Holland'ın gerçekçi (Realistic) meslek grubu için öne sürdüğü kişilik özellikleri genellikle pratik, eller-on işleri seven ve doğa veya nesnelere etkileşimde bulunmaktan hoşlanan bireyleri içerir. Dolayısıyla, gerçekçi meslek grubunda yer alan bireylerin çoğunluğunun benzer ilgi alanları ve değerler paylaşması beklenir. Üniversitelerdeki çeşitli programlarda öğrenim gören öğrencilerin Holland'ın meslek gruplarıyla ilişkilendirilmesi de bu perspektiften değerlendirilebilir. Örneğin, bir mühendislik programındaki öğrenciler genellikle gerçekçi veya araştırmacı (Investigative) özellikler sergileyebilirler. Bu özellikler, onların belirli meslek gruplarına olan ilgi ve yeteneklerini yansıtır ve bu gruplar içinde benzerlik göstermelerine katkıda bulunabilir. Holland'ın teorisi, meslek seçimi ve meslek gruplarının iç dinamiklerini anlamak için önemli bir çerçeve sağlar. Ancak her bireyin benzersiz olduğu ve kişiliklerin zamanla değişebileceği göz önünde bulundurularak, bu tür genellemelerin geniş bir bakış açısıyla ele alınması önemlidir (Yeşilyaprak, 2014).

Mesleki doyum, bir meslekte karar kılma, sürdürme ve başarılı olma, bireyin kişiliği ile bulunduğu çevre arasındaki bağdaşıma bağlıdır ilkesine göre meslek seçimi ve mesleki doyum arasındaki ilişkiyi anlamak için önemli bir çerçeve sunar. Bu teoriye göre, bireyler belirli kişilik tiplerine ve ilgi alanlarına sahiptir ve bu özellikler onların tercih ettikleri meslekleri ve bu mesleklerdeki başarılarını etkiler. Holland'a göre, bir bireyin mesleki doyumunu ve başarısını, seçtiği mesleğin gerektirdiği yeteneklerle ve kişilik özellikleriyle uyumlu olmasına bağlıdır. Örneğin, gerçekçi (Realistic) kişilik tipine sahip bir birey, eller-on işlerden hoşlanan ve pratik problemleri çözmeyi seven bir yapıya sahiptir. Bu tür bir kişilik, mühendislik veya ziraat gibi teknik mesleklerde başarılı olabilirken, sanatçı veya öğretmen gibi daha yaratıcı ve insan odaklı mesleklerde doyum sağlamakta zorlanabilir. Meslek psikolojisi ve danışmanlığı literatürü, Holland'ın teorisini destekleyecek birçok veri ve araştırmayı içermektedir. Bu veriler, bireylerin meslek seçimlerinin genellikle kişilikleriyle uyumlu olduğunu ve bu uyumun mesleki tatmin ve başarı üzerinde önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda, meslek seçimi sürecinde kişilik Envanterleri ve ilgi testlerinin kullanılması, bireylerin kendileri için en uygun meslekleri belirlemelerine yardımcı olabilir. Sonuç olarak, Holland'ın meslek kişilik teorisi, meslek seçimi ve mesleki doyum arasındaki bağlantıyı anlamak için güçlü bir çerçeve sunar. Bireylerin mesleklerini seçerken kendi kişilik özelliklerini ve ilgi alanlarını dikkate almaları, mesleki başarı ve mutluluğa ulaşmalarında önemli bir adımdır (Holland, 1997).

2.2.1. Kişilik Tipleri

Holland'ın meslek kişilik teorisi, bireylerin meslek tercihlerinin temelinde kişilik tiplerinin ve ilgi alanlarının yattığını savunur. Ona göre, insanlar belli bir kalıtsal donanımla doğarlar ancak ilgi alanları ve meslek tercihleri, çocuklukları boyunca içinde buldukları fiziksel ve sosyal çevreyle etkileşim içinde gelişir. Özellikle Holland'ın teorisinde vurguladığı gibi, ailedeki ebeveynlerin rolü büyüktür. Anne ve babalar, çocuklarına sağladıkları olanaklar, yönlendirme ve destekleriyle onların kişilik gelişiminde etkili olabilirler. Holland'a (1996) göre, çocuklar genellikle ebeveynlerinin kişilik tiplerine benzer özellikler geliştirme eğilimindedirler. Örneğin, gerçekçi (Realistic) bir ebeveynin çocuğu da pratik, elle yapılan işlerden hoşlanabilir ve teknik yeteneklere sahip olabilir. Sonuç olarak, Holland'ın teorisi bireylerin meslek seçimlerinde ve kişilik gelişiminde çocuklukta aldıkları etkilerin önemini vurgular (Dozier, 2013). Ancak tek başına aile içi etkileşimlerin belirleyici olmadığını ve diğer çevresel faktörlerin de etkisinin bulunduğunu anlamak, meslek seçimi ve kişilik gelişimi üzerine daha kapsamlı bir bakış sağlar. Örneğin sanatçı anne ve babalar aile ortamında ve dışarda sanatçı tiplerin sahip olduğu bir takım davranışlarda bulunup aynı zamanda evlerinde çocukların yaratıcılıklarını ve hayal güçlerini zenginleştirmelerine yardımcı olacak aletler ve malzemeler bulundurlar. Müzikle ilgilenen anne ve babalar evlerinde çocuklarının da müzikle ilgilenmesine fırsat veren etkinlikler yaparlar. Holland yaptığı araştırma sonuçlarının bulguları ve birçok kişilik araştırmalarının bulgularına dayanarak insanları altı farklı tiplere ayırmış ve tanımladığı tiplerin kişilik özelliklerini betimlemiştir (Holland 1997).

Gerçekçi tip: Gerçekçi tip olarak tanımlanan bireyler genellikle somut ve pratik işlerle uğraşmaktan hoşlanan kişilerdir. Holland'ın meslek kişilik teorisine göre, bu tip bireyler genellikle nesnelere, araçlarla veya hayvanlarla çalışmayı tercih ederler. Tesisatçılık, çatı onarımı, elektronik veya otomotiv tamiri gibi teknik alanlarda yetkinlik geliştirmeye eğilimlidirler. Bu kişiler genellikle soyut ve teorik konularla pek ilgilenmezler. Problemlere pratik ve somut çözümler bulmaya yönelirler. Paraya, güce ve statüye önem verirken, insan ilişkilerine genellikle daha az odaklanırlar. Utangaç, geleneklere bağlı, içten, doğal, pratik, sabırlı, detaylara dikkat etme ve uzun süreli çalışma gerektiren işlere dayanma yeteneği gibi kişilik özellikleri genellikle gerçekçi tiplere özgüdür. Bu özellikler, gerçekçi tiplerin tercih ettikleri mesleklerde başarıya ulaşmalarına yardımcı olabilir, çünkü bu meslekler genellikle pratik yetenekler ve

teknik bilgi gerektirir. Holland'ın teorisi, bireylerin meslek tercihlerinin kişilik özellikleriyle uyumlu olduğunu ve bu uyumun mesleki tatmin ve başarı üzerinde önemli bir etkisi olduğunu öne sürmektedir (Holland, 1997).

Araştırmacı tip: Araştırmacı tip olarak tanımlanan bireyler genellikle soyut kavramlarla, bilimsel bilgiyle ve analitik düşünceyle ilgilenirler. Zekalarını karmaşık problemleri çözmek için kullanmaktan hoşlanırlar ve bilimle ilgili konuları okumak ve tartışmak keyif verir. Sosyal ilişkilerden ziyade bağımsız çalışmayı tercih ederler ve genellikle çekingen, alçak gönüllü ve meraklıdırlar. Bu kişilik özellikleri, genellikle doğa, toplum ve insan bilimleri alanlarında bilgi üreten bilim insanları veya akademisyenler için uygun olabilir (Kuzgun, 2006).

Sanatçı tip: Sanatçı tip olarak tanımlanan bireyler genellikle özgür ve sistemli olmayan faaliyetlere ilgi duyarlar. Müzik, sanat veya yazı gibi alanlarda kendilerini ifade etmekten hoşlanırlar. Yaratıcılık, duygusallık ve bağımsızlık bu tipin belirleyici özellikleridir. Pratik olmayan ve kurallara uymayan yaklaşımlarıyla dikkat çekerler. Sanatçılar genellikle müzik, edebiyat veya görsel sanatlar gibi alanlarda eserler üretir ve bu alanda faaliyet gösterirler (Kuzgun, 2006).

Sosyal tip: Sosyal tip olarak tanımlanan bireyler genellikle başkalarına yardım etmekten ve onları desteklemekten hoşlanırlar. Eğitim, geliştirme, iyileştirme ve kişisel problemlerin çözümü gibi konularla ilgilenirler. Takım çalışmasını ve problemleri konuşarak çözmeyi tercih ederler. Takım çalışması ve problemleri konuşarak çözmeyi severler. İkna edici, anlayışlı, sorumluluk sahibi ve nazik kişilik özelliklerine sahiptirler. Öğretmenler, sosyal çalışmacılar, psikologlar, din görevlileri gibi mesleklerde sıklıkla bulunurlar (Özyürek, 2013).

Girişimci tip: Girişimci tip olarak tanımlanan bireyler genellikle ekonomik çıkarlar elde etmeye odaklanır ve liderlik, kişiler arası iletişim ve ikna yeteneklerini geliştirmekten hoşlanırlar. İnsanlarla çalışmak onlar için önemlidir, ancak yardım etmek yerine yönetmek ve ikna etmek üzerine odaklanırlar. Sembolik verilerle çalışmaktan ve sistematik faaliyetlerden kaçınırlar. Bu kişilik özellikleri, işletme yöneticileri, pazarlamacılar, girişimciler gibi mesleklerde sıklıkla bulunabilir. Girişimci tip bireyler genellikle rekabetçi iş ortamlarında ve yenilik gerektiren sektörlerde başarı elde ederler (Özyürek, 2013).

Gelenekçi tip: tutma, dosyalama, belgeleri düzenleme gibi işler onların ilgisini çeker. Düzenli ve kontrollü bir ortamda çalışmayı tercih ederler ve belirsizlikten

kaçınırlar. Sorunları genellikle geleneksel ve kurallı yöntemlerle çözmeyi tercih ederler. geleneksel iş ortamlarında ve düzenli iş akışlarının gerektiği pozisyonlarda başarılı olmalarını sağlar. Gelenekçi tip bireyler genellikle belirli prosedürler ve kurallar çerçevesinde işlerini yapmayı tercih ederler (Yeşilyaprak, 2014).

Tablo 2. Holland Kişilik Tipleri ve Özellikleri

Kişilik Tipi	Belirgin Özellikler	Baskın Talepler/Etkinlikler	Tipik Meslekler
Araştırmacı	Entelektüel, Analitik Düşünce Yapısına Sahip Rasyonel, Eleştirel, Titiz, Sabırlı, Yöntemci, Bağımsız, Çekingen, İçedönük	Analitik Gözlem Yapma Sistemik Deneysel Çalışmalar Bilimsel Çalışmalar Fiziksel, Biyolojik Veya Kültürel Olguları Araştırma	Biyolog, Genetikçi, Matematikçi, Kimyager Fizikçi, Astronot, Tıp Teknisyeni
Gerçekçi	Sabırlı Ve Hoşgörülü, Pratik Maddecî, Erkeksi, Antisoyal, Sabırlı İçgörülerî Ve Başarma Güdüleri Fazla Gelişmemiş	Kas Ve Motor Koordinasyonu Gerektiren İşler Açık Havadaki İşler, Mekanik Çalışmalar Eşyalar, Makineler Ve Hayvanlarla İlgili Etkinlikler	Otomobil Tamirciliği, Her Çeşit Araç Teknisyenliği, Elektrikçi, Mühendislik, Ziraat İle İlgili Meslekler Beden Eğitimi Öğretmenleri
Girişimci	Dışadönük, Enerjik, Kendine Güvenli Atılgan, Fevri, İkna Yeteneği Yüksek, Sosyal Sabırsız, Meraklı, Maceracı, İyimser, Konuşkan	Başkalarını İkna Etmeye Yönelik Faaliyetler Sosyal, Eğlendirici Etkinlikler Organize Edilmiş Çalışmalar	Satıcı, Pazarlamacı, Komisyoncu, Menajer, Politikacı, Avukat
Geleneksel	Dikkatli, Titiz, İtaatkâr, Tutarlı Esnek Olmayan, Düzenli, Sebatkâr, Vicdanlı Özdenetimli, Hayal Gücünden Yoksun, Dengeli	Sistemli, Kurallara Bağlı Aktiviteler Nesnelerle İlgili Sistemik Çalışmalar Kayıt Tutma, Hesaplama, Kontrol İşlemleri, Veri İşleme Makineleri Kullanma	Banka Veznedarı, Kütüphaneci Postacı, Muhasebeci, Kitapçı, Finans Elemanı
Sosyal	Yardımsaver, Sorumluluk Sahibi Sosyal İşbirliğine Yatkın, Empati Kurabilen, Arkadaş Canlısı, İçten, Sabırlı, Nazik, Anlayışlı	İnsanlarla Birlikteliği Sağlayan Aktiviteler Başkalarını Eğiterek Geliştirmek, Yardım Etmek Başkalarını İkna Etme, Yönlendirme	Halkla İlişkiler Uzmanı Üniversite Hocaları, Öğretmenler, Danışman
Sanatçı	Heyecan Ve Coşkuları Dengesiz, Hayalci, Sezgileri Güçlü, Bağımsız, Duygusal, Uygucu Olmayan (Atipik), Duyarlı Ve Etkileyici	Estetik Faaliyetler Sistemik Olmayan Aktiviteler Tutkulu, Bağımsız, Sanatsal Etkinlik Ve Ürünler Bağımsız, Yaratıcı Çalışmalar	Yazar, Ressam, Aktör, Tiyatro Sanatçısı/ Öğretmeni, Müzişyen, Dekoratör, Mimar

Kaynak: Alanyazından faydalanarak yazarlar tarafından oluşturulmuştur (Yeşilyaprak, 2014; Kuzgun, 2006).

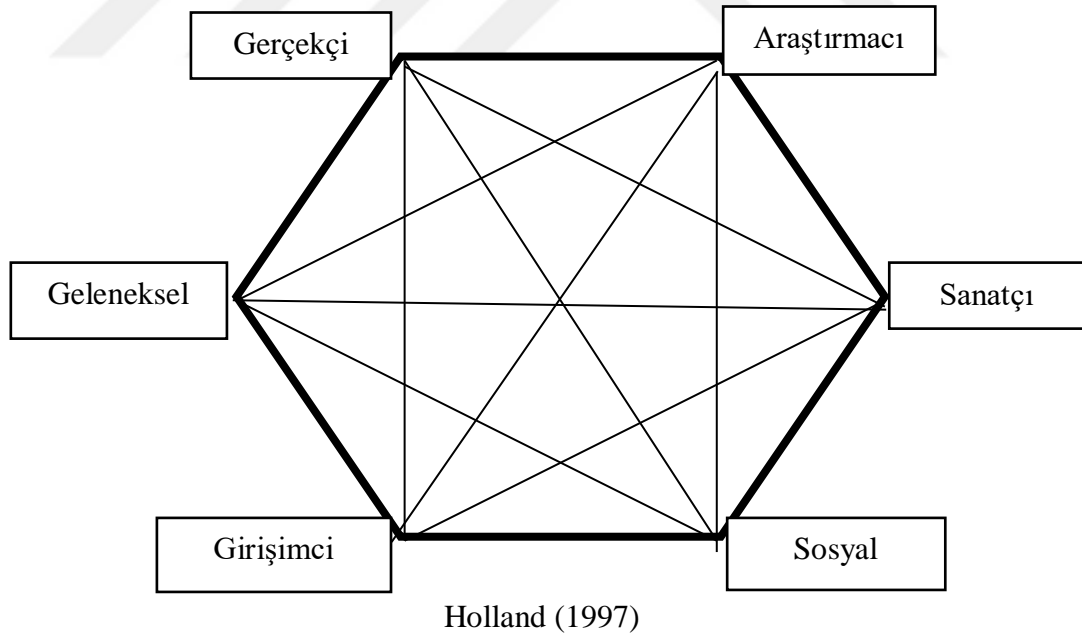
Holland'a göre insanlar ve meslekler genellikle bir kişilik tipine sıkı sıkıya bağlı kalmazlar, aksine farklı kişilik özelliklerinin bir kombinasyonunu yansıtabilirler. Örneğin, bir müzik öğretmeni sadece sanatçı tipi ile tanımlanamaz; aynı zamanda geleneksel ve sosyal kişilik özelliklerine de sahip olabilir. Bu nedenle Holland, insanların ve mesleklerin karmaşık yapısını açıklamak için üç harfli kodlar kullanmıştır. Bu kodlar, bir bireyin veya mesleğin en iyi şekilde uyduğu üç kişilik tipini gösterir (Holland 1996).

Müzik öğretmenliği için "SnSGI" şeklinde bir kod kullanılabilir:

- Sn (Sanatçı): Müzik öğretmeni müzik yapma ve yaratıcılık gerektiren aktivitelerde sanatçı kişilik özelliklerini yansıtabilir.
- S (Sosyal): Öğrencilerle iletişim kurma ve onların eğitimine katkı sağlama gibi sosyal beceriler önemlidir.
- G1 (Geleneksel): Aynı zamanda evrak işleri gibi geleneksel görevlerde de düzenli ve sistemli olmayı gerektirebilir (Ünsal, 2014).

Bu yaklaşım, bireylerin ve mesleklerin çok yönlü doğasını ve farklı kişilik özelliklerini içerebileceklerini vurgular. Bireyler zamanla hobileri, çevreleri ve buldukları ortamlarla etkileşime girerek farklı kişilik özelliklerini geliştirebilirler. Bu nedenle bir kişinin karakterizasyonunda sadece bir kişilik tipinin değil, birden fazla tipin özelliklerinin bulunabileceği anlaşılmalıdır (Ünsal, 2014).

Şekil 2. Holland'ın (1997) altıgen modeli ve kişilik tipleri arasındaki ilişkiler

Holland, insanlar ve iş çevreleri arasındaki etkileşimi açıklayan dört temel önerme geliştirmiştir, bu da onun kuramını "kişi-çevre uyum kuramı" olarak adlandırmasını sağlamıştır (Patton ve McMahon, 2006).

Holland bu önermeleri şu şekilde ifade etmektedir (Akt., Weinrach ve Srebalus, 1990).

1. Kişilik Tipleri: İnsanlar genellikle Gerçekçi, Araştırmacı, Sanatçı, Sosyal, Girişimci veya Geleneksel olarak adlandırılan altı kişilik tipinden birine benzerlik gösterirler.
2. Uyum İnancı: Bireyler, belirli iş çevrelerinde kendilerini daha başarılı ve mutlu hissedecekleri kişilik tiplerini tercih ederler. Yani, insanlar iş seçimlerinde kendi kişilik tiplerine en uygun ortamları ararlar.
3. Kişi-Çevre Etkileşimi: Bireyler, iş seçimlerinde beceri, yetenek, tutum ve değerlerini sergileyebilecekleri, problemleri çözebilecekleri ve belirli rolleri üstlenebilecekleri uygun çevreleri tercih ederler.
4. Başarı ve Memnuniyet: Holland'a göre, bireyler seçtikleri uygun iş çevrelerinde daha başarılı olma eğilimindedirler ve bu çevrelerde çalışmaktan daha fazla memnuniyet duyarlar.

Bu önermeler, Holland'ın kişi-çevre uyum kuramının temelini oluşturur. Kuram, bireylerin meslek seçimlerini ve çalışma yaşamlarını kişilik özellikleri ile iş çevrelerinin özellikleri arasındaki uyuma göre açıklar. İnsanlar genellikle kendi kişilik tiplerine en uygun olan iş çevrelerini seçerler ve bu uyum, işte başarı ve tatmin düzeylerini artırabilir.

Holland ve diğerlerine (1996) göre Kuramını yukarıdaki varsayımlara dayandıran Holland meslek rehberliği ve kariyer danışmanlığı alanında geliştirdiği çeşitli ölçme araçlarıyla ilgili önemli katkılarda bulunduğunu belirtmektedir. Bu araçlardan biri, Holland'ın altı kişilik tipini ölçmek için geliştirdiği "Kendini Keşfetme Ölçeği" (Self-Directed Search, SDS) olarak bilinmektedir. KKÖ'yü cevaplayan bireyler altı tipin her birinden puan alırlar. Genellikle bireyin profili bu altı tipin her birindeki özellikleri ne derece yansıttığını kapsar. Fakat alt tipler profildeki en yüksek puanı gösteren üçlü kodlama kullanılarak belirlenir. Holland'ın teorisinde belirtilen altı kişilik tipi şunlardır: Gerçekçi, Araştırmacı, Sanatçı, Sosyal, Girişimci ve Geleneksel. Ancak Holland, bireylerin genellikle bu tiplerin saf formunda olmadığını ve daha ziyade bu tiplerin kombinasyonlarını sergilediklerini vurgular. Örneğin, bir birey hem Gerçekçi hem de Araştırmacı özelliklere sahip olabilir veya Sanatçı ve Sosyal özelliklerini bir arada gösterebilir. Holland'ın altıgen modeli, bu tipler arasındaki ilişkileri görsel olarak gösterir.

Tutarlılık, bazı tiplerin diğerlerinden daha fazla ortak özelliği olduğu anlamına gelir ve üç harfli kodun ilk iki harfini kullanarak en iyi şekilde örneklenir. Altıgene bitişik duran diyagramla gösterilen tiplerin (örneğin Sosyal:S, Sanatçı:Sn) zıt olan tiplere (örneğin, Sosyal:S, Gerçekçi:G) göre daha fazla ortak özelliği vardır. Bireyler üç harfli kodlarının ilk iki harfi altıgenin üzerinde bitişik olduğunda örneğin bir Gerçekçi-Araştırmacı (GA) profilinde yüksek düzeyde tutarlılık gösterir. Kodlarının ilk iki harfi altıgende başka bir harf tarafından ayrıldığında örneğin bir Gerçekçi-Sanatçı (GSn) orta düzeyde tutarlılık, altıgendeki ilk iki harf kodlarının diyagramdaki yeri en uzun çizgi ile ayrılıyorsa gerçekçi tip ile sosyal tip profilde (GS) düşük düzeyde tutarlılık gösterir. Tutarsız olarak görülen tipler yani altıgen üzerinde bitişik olmayan ya da zıt tipler kişiliklerinin tüm özelliklerine uygun olan iş bulmakta zorluk çekebilirler (Patton ve McMahan, 2006). Bireylerin ilgi, beceri, yetenek ve değerleri gibi temel özelliklerinin değiştirilmesi mümkün olmadığından, danışmanlık hizmetlerinin amacı bu özellikler arasında olası tutarsızlıkları ortadan kaldırmak değildir. Bunun yerine, danışma süreci, bireylerin bu tutarsızlıklar hakkında farkındalıklarını artırmaya odaklanır. Örneğin, bir bireyin farklı kişilik tiplerine sahip olduğunu ve bu tipler arasında uyumsuzluk yaşadığını anlaması ve kabul etmesi önemlidir. Bireylerin tutarsızlıklarıyla başa çıkmaları için yapılabilecek öneriler arasında, mesleki tercihlerini bir kişilik tipine göre yaparken diğer tipine uygun hobiler edinmeleri bulunabilir. Örneğin, geleneksel ve sanatçı kişiliğe sahip bir birey bankacı olarak çalışabilirken, boş zamanlarında resim yaparak veya müzikle ilgilenerek sanatsal yönünü tatmin edebilir. Bu şekilde, hem mesleki gereksinimleri hem de kişisel ilgi alanlarını dengeleyerek tatmin sağlayabilir. Ayrıca, bireylerin tutarlılık düzeyi arttıkça kariyer kararlarını verme süreçleri daha net ve kolay olabilir. Tutarsız kişilik tiplerine sahip bireylerin ise kendilerine uygun bir mesleki çevre bulmaları zor olabilir. Danışma sürecinde, bu bireylerin kendi özelliklerini tanımaları ve bu özelliklere uygun iş ortamlarını keşfetmeleri desteklenmelidir (Nauta, 2013).

Ayrışma, bireyin kişilik tipleri arasında net bir şekilde farklılaştığı veya belirli bir tipe daha uygun olduğu durumu ifade eder. Eğer bir bireyin belirli bir kişilik tipi ya da tip kombinasyonu açıkça tanımlanabilir ve diğer tiplerden belirgin bir şekilde ayrılıyorsa, bu durumda ayrışma yüksek olarak değerlendirilir. Örneğin, bir bireyin sadece Gerçekçi veya Sosyal gibi belirli bir tip veya belirli birkaç tip için belirgin bir eğilim göstermesi ayrışma olarak değerlendirilebilir. (Patton ve McMahan, 2006).

Farklılaşma ise bireyin mesleki tercihlerini yaparken veya ilgi alanlarını keşfederken ne kadar net bir şekilde odaklanabildiğini ifade eder. Yüksek farklılaşma düzeyine sahip bireyler genellikle kendileri için uygun olan meslekleri veya aktiviteleri daha kolay bir şekilde belirleyebilirler. Bu durum, bireyin ilgilerinin ve yeteneklerinin net bir şekilde ortaya çıktığını gösterir. Düşük farklılaşma düzeyine sahip bir birey ise birden fazla kişilik tipine veya farklı ilgi alanlarına eşit derecede ilgi gösterebilir veya bu alanlarda yeteneklere sahip olabilir. Eğer hiçbir tip diğerinden belirgin bir şekilde baskın değilse, bu durumda mesleki seçim süreci karmaşık hale gelebilir. Bu tür durumlarda, bireyin kendi ilgi alanlarını, güçlü yönlerini ve değerlerini daha net bir şekilde anlaması ve bu doğrultuda kararlar alması önem taşır. (Patton & McMahon, 2014).

Kimlik/belirginleşme, mesleki kimlik, bireyin kendi amaçları, ilgi alanları ve yetenekleri hakkında sahip olduğu netlik ve süreklilik derecesini ifade eder. Bu kavram, Holland'ın meslekler kuramına sonradan eklenmiştir ve kariyer gelişimi müdahalelerinde önemli bir yer tutar. Bireylerin güçlü bir mesleki kimlik oluşturabilmesi için öncelikle kendi yetenek, ilgi ve becerilerinin farkında olmaları gerekmektedir. (Gysbers, Heppner ve Johnston, 2014; Niles ve Harris-Bowlsbey, 2013). Kariyer amaçlarının belirlenmesi ve kariyer kararlarının alınması süreçlerinde önemli bir rol oynar. (Nauta, 2013). Mesleki kimlik, bireyin hedeflerinin, ilgi alanlarının ve yeteneklerinin net ve istikrarlı bir şekilde tanımlandığı bir resim olarak ifade edilebilir. Ayrıca, mesleki kimliğin farklılaşma ve tutarlılıkla güçlü bir şekilde ilişkilendirildiği belirtilmektedir. Yani, bireyin mesleki kimliği ne kadar net ve tutarlı ise, o kadar belirgin ve kararlı kariyer hedeflerine sahip olduğu görülmektedir. (Patton ve McMahon, 2014). Sonuç olarak, mesleki kimlik oluşum sürecinde bireylerin kendi mesleki kimliklerini güçlendirmelerinin kariyer karar verme süreçlerinde kendilerine kolaylık sağladığı söylenebilir.

Uyum, uyum kavramı, Holland'ın Meslekler Kuramı'nda bireylerin kişilik tipleri ile mesleki çevreler arasındaki örtüşme derecesini ifade eder. Nauta'ya (2013) göre Bireyler genellikle kendi beceri, yetenek ve değerlerine uygun bir iş ortamı ararlar. Örneğin, bir sanatçı tipinin sanatsal bir çevrede daha uyumlu olabileceği düşünülürken, gerçekçi bir ortamda aynı tip için uyumsuzluk olabilir. Holland'a göre, uyumlu bir meslek ortamında çalışan bireylerin iş performansı ve memnuniyeti genellikle daha yüksektir. Ancak uyumsuzluk durumunda, bireylerin iş doyumunu ve başarıları olumsuz

etkilenebilir, uzun vadeli çalışma süreleri zorlaşabilir. Bu nedenle, meslek seçiminde ve kariyer planlamasında bireylerin kişilik tiplerini dikkate almaları ve bu tiplere uygun mesleki ortamları seçmeleri önemlidir. Holland'ın kuramı, bu uyumun bireylerin mesleki başarı ve tatmini üzerinde kayda değer bir etkisinin olduğunu vurgular. (Patton ve McMahan, 2014). Sonuç olarak, uyum kavramı, bireyin mesleki başarı ve memnuniyeti açısından önemli bir faktördür. Holland'ın kuramı, bireylerin kişilik tiplerine en uygun mesleki çevreleri bulmalarının, uzun vadeli kariyer başarısı ve tatmini için kritik olduğunu vurgular.

2.2.2. Kariyer Yapılandırma Kuramı ve Kariyer Uyum Yetenekleri

Savickas tarafından geliştirilen kariyer yapılandırma kuramı (KYK) gelişimsel, psikodinamik, sosyal öğrenme ve birey-çevre uyumu yaklaşımlarını bütünleştirerek kapsamlı bir perspektif sunmaktadır. KYK, bireylerin kariyer gelişimlerini kişisel yapılandırma ve sosyal yapılandırma süreçleri aracılığıyla nasıl şekillendirdiklerini vurgulamaktadır. Bu kuram, bireyin kariyerini sadece dışsal faktörlerle değil, aynı zamanda içsel motivasyonları, değerleri, yetenekleri ve geçmiş deneyimleriyle de ilişkilendirir. Böylece, kişinin kariyerini yapılandırma sürecinde kendi benliğini ve sosyal kimliğini nasıl koruduğunu ve geliştirdiğini açıklamaya çalışır. (Savickas, 2011). Bu bakış açısı bireyin kendi kariyerini yapılandırdığını; kişilerin mesleki deneyimlerine ve davranışlarına anlamlar yükleyerek kariyerlerini inşa ettiklerini ifade eder Karacan Özdemir ve Ayaz'ın (2020) aktardığına göre KYK'nın odak noktalarından biri de bireylerin kariyer hikâyeleri üzerinden meslek seçimlerinde yatan amaçları ve motivasyonları anlamaya çalışmasıdır. Bu hikâyeler, bireylerin kariyerlerini anlamlandırma ve yönetme sürecinde önemli bir rol oynar. Ancak KYK, sadece bu bilinci kazandırmakla kalmaz; aynı zamanda bireylerin değişen iş koşullarında ve kültürel çeşitlilik içinde nasıl kariyer değişimleri yönetebilecekleri konusunda da rehberlik eder. Savickas'a (2005) göre bireyler kariyerlerini oluştururken mesleki davranışları ve deneyimlerinin anlamını belirleyen faktörlere dayanırlar. Bu anlam, bireyin geçmiş yaşantıları, şu anki deneyimleri ve geleceğe dair beklentileri üzerinden şekillendirilen bir iş yaşamı hikâyesinde yer almaktadır.

Kariyer Yapılandırma Kuramı (KYK) Savickas (2013), tarafından geliştirilmiş ve mesleki geçişlere uyum sağlamalarına, bireylerin gelişimsel görevlere ve kariyer hikâyelerini yeniden düzenlemelerine yardımcı olmayı amaçlayan kariyer danışmanlığı

alanında önemli bir model olarak kabul edilmiştir. KYK, bireylerin kariyer gelişim süreçlerinde nasıl ilerlediklerini anlamak ve yönlendirmek için bir çerçeve sunar. Savickas'a göre, bu süreçte bireylerin kendi kariyer hikâyelerini ve anlamlarını inşa etmelerine yardımcı olur. KYK, bireylerin kariyerlerini sadece mesleki deneyimlerinin bir toplamı olarak değil, aynı zamanda bu deneyimlerin bireysel anlamlarını ve öznel yansımalarını da içerecek şekilde değerlendirir. Buna göre, kariyer nesnel olarak bireyin emeklilik sürecine kadar yaptıklarının toplamını ifade ederken, öznel olarak ise bireyin geçmiş yaşantıları, gelecek hedefleri ve mesleki deneyimlerini içeren kendi anlamlandırma sürecini vurgular (Savickas, 2005). KYK ayrıca, bireylerin iş yaşamında anlam bulmaları, rol karmaşası yaşamamaları, mesleki becerilerini geliştirmeleri ve iş çevrelerini tanımaları gibi konularda destekleyici olmayı hedefler. Bu süreçte, bireylerin esneklik, uyum yeteneği ve yaşam boyu öğrenme gibi özelliklerini geliştirmeleri teşvik edilir(Savickas vd., 2009). Savickas (2005) KYK'ı, diğer kariyer gelişim kuramlarından etkilenmiş ve onlardan yararlanarak zaman içinde evrilmiştir. Özellikle, Super'in gelişimsel kuramı ve McAdams'ın(1995) kişilik kuramı gibi teorik yaklaşımlardan etkilenmiştir. McAdams'a göre kişilik, doğuştan gelen eğilimler, yaşam bağlamları ve kimlik sorunu düzeylerinden oluşurken, Savickas bu düzeylere gelişimsel bir boyut daha eklemiştir. Sonuç olarak, KYK, bireylerin kariyer gelişim süreçlerini anlamlandırmak ve yönlendirmek için kapsamlı bir model sunar. Bu model, kariyer danışmanlarının bireylerin kendi kariyer hikâyelerini yeniden yapılandırmalarına ve kendi kariyerlerini daha anlamlı ve tatmin edici bir şekilde şekillendirmelerine yardımcı olabilecek teorik bir çerçeve sağlar.

Korkut-Owen (2018) göre savickas geliştirdiği KYK, bireylerin kariyer gelişim süreçlerini anlamak için dört temel düzeyi tanımlar. Bu düzeyler, bireylerin kendi kariyerlerini nasıl yapılandırdıklarını ve yönettiklerini açıklamada yardımcı olur. Bu düzeyler;

1. Düzey: Doğuştan Getirilen Eğilimler: Bireylerin doğuştan sahip oldukları kişisel özelliklerdir. Bu düzey, bireyin doğal eğilimlerini ve genetik olarak belirlenmiş karakteristiklerini içerir. Savickas, bireylerin bu doğuştan getirilen özelliklerinin kariyer seçimleri ve mesleki davranışları üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğunu anlamaya çalışır.

2. Düzey: Yaşamın Bağlamları (Durumlar ve Sorunlar): Bu düzey, bireylerin yaşamları boyunca karşılaştıkları çeşitli durumları ve yaşadıkları olayları kapsar. Bireylerin aileleri, eğitimleri, iş deneyimleri ve diğer çevresel faktörler gibi yaşam bağlamları, kariyer seçimlerini ve gelişimlerini etkiler.

3. Düzey: Kimlik Sorunu (Kişisel Hikâyelendirme): Bu düzey, bireylerin kendi kimliklerini ve mesleki hikâyelerini nasıl anlamlandırdıklarını ve bu hikâyeleri nasıl yapılandırdıklarını ifade eder. Bireyler, geçmiş deneyimlerini, şu anki durumlarını ve gelecekteki hedeflerini içeren kişisel bir hikâye oluşturarak kariyerlerini anlamlandırır.

4. Düzey: Gelişimsel Süreçler (Yaşam Boyu Öğrenme): Bu düzey, bireylerin yaşamları boyunca sürekli olarak gelişim gösterdikleri süreçleri kapsar. KYK, bireylerin kariyer gelişimlerinin sabit olmadığını, aksine zaman içinde değişen ve gelişen bir süreç olduğunu vurgular. Bireylerin yaşam boyu öğrenme ve uyum becerilerini geliştirmeleri teşvik edilir.

Kuram, bireylerin kariyer hikâyelerini yeniden yapılandırmalarına ve değişen iş dünyasında esnek ve başarılı olmalarına yardımcı olacak stratejiler geliştirmeye yardımcı olmayı amaçlar. KYK aynı zamanda günümüzdeki belirsizlik ve hızlı değişim koşullarında, bireylerin kariyerlerini esneklik ve uyum yetenekleriyle yönetmelerini teşvik eder. Bu bağlamda, kariyer danışmanları ve yöneticiler için KYK, bireylerin kariyerlerini sürdürülebilir ve anlamlı bir şekilde yönlendirmelerine yardımcı olabilecek önemli bir teorik çerçeve sunar (Yeşilyaprak, 2014).

Savickas, son zamanlarda kariyer yapılandırma kuramını geliştirirken üç temel öğeyi ön plana çıkarmıştır: hangi kariyer (ne?), kariyerin nasıl elde edileceği (nasıl?) ve kariyerin neden önemli olduğu (niçin?). Bu çerçeve, bireylerin mesleki tercihlerini, bu tercihlerin nasıl gerçekleştirilebileceğini ve kariyerin kişisel gelişim ve tatmin açısından neden önemli olduğunu anlamalarına yardımcı olur. Ayrıca, Savickas'ın kariyer yapılandırma kuramı, mesleki kişilik, yaşam temaları ve kariyer uyumu gibi kavramlara odaklanarak bireylerin kariyer gelişim süreçlerini anlamlandırmayı ve desteklemeyi amaçlar. Bu yaklaşım, bireylerin kariyer seçimlerini kişisel özellikleri, değerleri ve hedefleri doğrultusunda şekillendirmelerine olanak tanır, böylece daha anlamlı ve tatmin edici bir iş yaşamı sürmelerine katkıda bulunur (Yeşilyaprak vd., 2014).

Mesleki kişilik: Sosyal yapılandırma kuramı, mesleki kişilik ve ilgi alanlarının zaman içinde dinamik ve sürekli evrilen bir yapı olarak ele alınmasını vurgular. Bu kuram, bireylerin ilgi ve diğer mesleki özelliklerinin kişisel deneyimler ve çevresel faktörlerle şekillendiğini öne sürer. Bu nedenle, bireylerin kendilerini algılamalarının ve mesleki ilgi ve yeteneklerinin zamanla nasıl değişebileceğini anlamak önemlidir. Sosyal yapılandırma kuramı bağlamında, mesleki kişilik testleri bireylerin kariyerleri hakkında kesin yargılarda bulunmak yerine olasılıkları önermek amacıyla kullanılmalıdır. Bu testler, bireylerin mevcut ilgi alanlarını ve potansiyel yeteneklerini belirlemeye yönelik ipuçları sunar. Ancak, bu ipuçları zaman içinde değişebilir ve bireylerin deneyimleri, öğrenmeleri ve çevresel etkilerle evrilebilir. Bu nedenle, sosyal yapılandırma kuramı çerçevesinde mesleki kişilik değerlendirmeleri, bireylerin potansiyellerini keşfetmeye ve kariyerleriyle ilgili olası yolları göstermeye odaklanmalıdır. Bireylerin kariyer yolculuklarında esneklik ve değişime açık olmaları teşvik edilmelidir, çünkü meslek seçimi ve gelişimi karmaşık ve dinamik bir süreçtir (Yeşilyaprak vd., 2014).

Yaşam temaları: Bu kavram, bireylerin kariyer hikâyelerini ve mesleki kişiliklerini şekillendirirken ortaya çıkan temel örüntüleri ve devamlılıkları vurgular. Yaşam temaları bireylerin geçmişten bugüne ve geleceğe uzanan yaşam hikâyelerindeki anlamlı örüntüleri ifade eder. Bu örüntüler, bireylerin kendilerini nasıl algıladıklarını, yaşadıkları deneyimleri nasıl anlamlandırdıklarını ve gelecekteki kariyerlerini nasıl şekillendireceklerini gösterir. Savickas'a göre, yaşam temaları bireylerin kariyer davranışlarının nedenleri üzerinde odaklanan ve kariyer yapılandırmasında önemli bir rol oynayan hikaye oluşturma sürecinin bir parçasıdır. Bu temalar, bireylerin mesleki kimliklerini ve kariyer uyumlarını anlamlı kılan devamlılığın ciddi bir bileşenidir. Her bir bireyin yaşam temaları kişisel anlam inşasında ve kariyer kararlarında rehberlik eder. Örneğin, bir bireyin yaşam teması "sorumluluk alma" olabilir; bu tema, bireyin geçmişteki deneyimlerinde ve şu anda üstlendiği rollerde nasıl bir devamlılık gösterdiğini ve gelecekte hangi kariyer yollarını tercih edebileceğini belirler. Bu temalar, bireyin mesleki ilgi alanlarını, yeteneklerini ve hedeflerini anlama sürecinde önemli ipuçları sağlar. KYK'da yaşam temaları, bireylerin kariyerlerini şekillendirirken geçmiş, şimdiki zaman ve gelecek arasında bağlantı kurmalarına yardımcı olan önemli bir kavramdır. Bu temalar, bireylerin kariyer hikâyelerini anlamlandırmalarına ve mesleki kimliklerini güçlendirmelerine katkıda bulunur (Yeşilyaprak vd., 2014).

Kariyer Uyum Yetenekleri: Savickas (1997), Super tarafından tanımlanan kariyer olgunluğu kavramının yetişkinlerin kariyer gelişimini sınırlı bir şekilde ele almasından dolayı eleştirir. Super, kariyer olgunluğunu bireyin içinde bulunduğu kariyer döneminin görevlerini ne kadar yerine getirebildiği olarak tanımlamıştır. Savickas'a göre ise bu tanım, bireylerin yaşamları boyunca karşılaştıkları kariyer dönemlerinin ve görevlerinin geniş bir bakış açısıyla ele alınmasını sağlamaz. Savickas'a göre, kariyer olgunluğu yerine kariyer uyumu kavramının kullanılması daha kapsamlıdır. Kariyer uyumu, bireyin kariyer tercihlerinin, yeteneklerinin, değerlerinin ve yaşam amaçlarının tüm yaşam dönemlerinde nasıl bir bütünlük içinde olduğunu ifade eder. Bu kavram, bireylerin kariyer seçimlerini sadece belli bir dönemdeki görevlerle sınırlamak yerine, yaşam boyu süren bir süreç olarak ele alır. Savickas'ın bu yaklaşımı, bireylerin kariyerlerini anlamlı ve tutarlı bir şekilde geliştirmelerine yardımcı olurken, kariyer danışmanlarının da bireylerin tüm yaşam dönemlerindeki kariyer gelişimlerini desteklemelerine olanak tanır. KYK'nın en önemli bileşeni olarak kabul edilen kariyer uyumu, Savickas'a (2005) göre bireylerin kendilerine uygun gördükleri meslek ya da iş ortamına nasıl uyum sağladıklarını gösteren bir kavramdır. Bu uyum, bireyin şu anki ve gelecekteki mesleki gelişim görevleri, mesleki geçişler ve kişisel krizlerle başa çıkma yetenekleri üzerinden değerlendirilir. Bu bağlamda, kariyer uyumu bireylerin meslek seçiminden başlayarak iş hayatında karşılaştıkları değişikliklere nasıl adapte olduklarını ve bu süreçte nasıl gelişim gösterdiklerini anlamamıza yardımcı olur. Bireylerin iş hayatında başarı ve tatmin elde etmelerinde önemli bir rol oynar. İnsanların işlerinde mutlu olmaları ve başarılı olmaları için işlerinin kişisel değerleri, ilgi alanları ve yetenekleri ile uyumlu olması gerekmektedir. Bu uyum, bireylerin işlerini severek yapmalarını, motivasyonlarını yüksek tutmalarını ve uzun vadeli kariyer hedeflerine odaklanmalarını sağlar. Savickas ve Porfeli (2012), kariyer uyum yeteneğini, bireylerin ilgi, yetenek ve kişilik özelliklerini doğru bir şekilde keşfetmelerini, çeşitli kariyer seçeneklerini araştırmalarını yapabilmelerini, iş hayatına hazırlanırken ve iş hayatında karşılaşılabilecekleri değişikliklerle baş edebilmelerini ve bu değişikliklere ve farklı iş rollerine uyum sağlayabilmelerini sağlayan bir yetenek olarak tanımlarlar. Bu kavram, bireylerin kariyer yolculuklarını yönlendirirken ve iş hayatındaki gelişmelere adapte olurken nasıl bir rehberlik sağlayabileceğini vurgular. Bu bağlamda, kariyer uyum yeteneği bireylerin kendilerini ve çevrelerini anlama, uyum sağlama ve kişisel gelişimlerini sürdürme süreçlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Günümüz dünyasında

teknolojik gelişmeler, ekonomik değişimler ve iş modellerindeki hızlı değişimler göz önüne alındığında, bireylerin esnek olmaları ve sürekli olarak yeni şeyler öğrenmeye açık olmaları önemlidir. Kariyer uyumu, bireylerin kendi mesleki kimliklerini keşfetmelerine, iş yaşamlarında karşılaştıkları zorluklarla baş etmelerine ve uzun vadeli kariyer hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olan değişimlere hızla adapte olma ve farklı iş rolleri arasında geçiş yapma yeteneği sağlar (Savickas, 2005). Kariyer uyumunun dört boyutu olduğunu belirten Savickas (2005), bunları kariyer uyum yetenekleri olarak adlandırmıştır. Bu boyutlar şunlardır: ilgi, kontrol, merak ve güven. İlgi, bireyin hangi tür işlerden hoşlandığını ve hangi meslek alanlarının onu motive ettiğini ifade eder. Kontrol, bireyin kariyerini nasıl yönlendirebileceği ve kendi kariyer kararlarını ne kadar etkileyebileceği konusunda duyduğu güvendir. Merak, bireyin yeni bilgiler ve deneyimler edinme isteğini ve bunları nasıl keşfedebileceğini ifade eder. Güven ise bireyin kariyer yolculuğunda karşılaşılabileceği zorluklarla başa çıkma ve kendi yeteneklerine olan inancını ifade eder. Bu dört boyut, bireylerin kariyer seçimlerini yaparken, iş hayatında ilerlerken ve değişen koşullara uyum sağlarken nasıl bir rehberlik sağlayabileceklerini anlamak açısından önemlidir.

Tablo 1. Kariyer Uyumu Yapısının Boyutları ve Boyutlara İlişkin Gelişimsel Görevler

Kariyer Boyutları	Kariyer Problemleri	Tutumlar ve İnançlar	Kariyer Soruları	Yeterlilik	Başa Çıkma Davranışları	Kariyer Müdahalesi
İlgi	İlgisizlik (Kayıtsızlık)	Planlı	Bir geleceğim var mı?	Planlı Olma	Farkında olma, hazırlıklı olma	Uyum çalışmaları
Kontrol	Kararsızlık	Kararlı	Geleceğimi kim kontrol ediyor?	Karar Verebilme	Disiplinli ve istekli olma	Karar verme eğilimi
Merak	Gerçekçi Olmama	Meraklı	Gelecekte Ne yapmak istiyorum	Keşfetme	Risk alma Araştırma Deneyimleme	Bilgi araştırma etkinlikleri
Güven	Ketlenme	Etkili Olma	Bunu Yapabilir miyim?	Problem Çözme	Mücadeleci olma, Israrcı ve gayetli olma	Benlik geliştirme saygısı

Kaynak: Savickas, (2005)

Kariyer ilgisi, bireylerin kariyerleriyle ilgili gelecek beklentilerini, planlarını yapma ve bu planlara yönelik umut besleme şeklini ifade eder. Savickas ve Porfeli'ye (2012) göre, kariyer ilgisi bireylerin geçmiş, şu an ve gelecek zamana dair perspektif geliştirmelerine yardımcı olur. Bu perspektif, bireylerin kariyer sürekliliği hissetmelerini sağlar ve gelecekte karşılaşılabilecekleri kariyer durumlarına hazırlıklı olmalarını teşvik eder. Kariyer ilgisi yüksek olan bireyler, kariyerlerini planlı bir şekilde yönetirler ve geleceğe umutla bakarlar. Geçmiş deneyimlerini değerlendirir, şu anki durumlarını göz önünde bulundurur ve bu doğrultuda gelecekte yapacakları planları şekillendirirler. Bu durum, bireylerin kariyerlerini aktif olarak yönetmelerini ve gelişimlerini sağlamalarını destekler. Öte yandan, kariyer ilgisi düşük olan bireylerde ise kariyer kayıtsızlığı gözlemlenebilir. Bu bireyler, kariyerleriyle ilgili plan yapmazlar ve gelecekleri konusunda umutsuz hissedebilirler. Savickas'a (2005) göre, kariyer ilgisinin düşüklüğü karamsarlık içinde olmanın bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Kariyer ilgisinin hiç olmaması ise bireyin kariyer konusunda tamamen ilgisiz olduğunu ve geleceğine dair herhangi bir plan yapmadığını gösterir. Sonuç olarak, kariyer ilgisi bireylerin kariyer gelişimini etkileyen önemli bir faktördür. Yüksek kariyer ilgisi, bireylerin kariyerlerini aktif bir şekilde yönetmelerini ve geleceğe umutla bakmalarını sağlarken, Kariyer ilgisinin olmaması ise bir kariyer problemi olarak bireyin geleceğine ilişkin ilgisizliğini ifade eder (Savickas vd.,2018).

Kariyer kontrolü, bireylerin kendi mesleki geleceklerini nasıl yönlendirdikleri ve bu süreçte ne kadar öz-düzenleme ve sorumluluk aldıklarını ifade eder. Savickas ve Porfeli'ye (2012) göre, bu kontrol duygusu bireylerin kariyerlerini yapılandırırken öz disiplin, çaba ve sabır göstermeleri gerektiğine inanmalarını sağlar. Bireyler, kariyerlerinde karşılaşılabilecekleri olumlu veya olumsuz olaylara karşı hazırlıklı olabilmek için bu kontrol duygusuna sahip olmalıydılar. Kariyer kontrolü, bireylerin kendi davranışlarını düzenli, disiplinli ve kararlı bir şekilde yönetmelerine olanak tanır. Bu özellikler, bireylerin kariyerlerindeki gelişim görevlerini yerine getirmelerine yardımcı olur. Örneğin, kararlılıkla bir kariyer hedefi için çalışmak veya uzun vadeli bir eğitim planı oluşturmak gibi. Savickas'a (2013) göre, kariyer kontrolü boyutu öz disiplini, düzenli olmayı ve kararlılığı içerir. Bu özelliklerin geliştirilmesi, bireylerin kariyerlerinde kontrol sahibi olduklarını hissetmelerine ve bu sayede kariyer gelişim görevlerini yerine getirme konusunda kendilerini teşvik etmelerine yardımcı olur. Kontrol duygusu olmayan bireyler ise genellikle kariyer kararsızlığı yaşarlar ve bu

durum karmaşıklık, erteleme veya dürtüsellik gibi davranışları tetikleyebilir. Sonuç olarak, kariyer kontrolü bireylerin kariyerleri üzerinde ne kadar etkili olduklarını ve kendi geleceklerini nasıl şekillendirebildiklerini gösterir. Kontrolü elinde tutan bireyler, kariyerleriyle ilgili kararlarında daha emin adımlar atabilirler ve bu durum kariyer başarılarını olumlu yönde etkileyebilir.

Kariyer merakı, bireylerin kendileri ve iş dünyası hakkında bilgi edinme ve edindiği bu bilgileri kullanarak kendi ilgi, yetenek ve yaşam değerleri ile iş dünyasının uyumunu keşfetme isteğini ifade eder. Savickas'a (2013) göre, kariyer uyumunun üçüncü önemli boyutu olan merak, bireyleri bilgiye yönlendirir ve bu bilgiyi kullanarak mesleki kararlarını şekillendirmelerini sağlar. Kariyer merakı yüksek olan bireyler, mesleki gelişim süreçlerinde kendilerini ve çevrelerini daha iyi anlamak için çaba gösterirler. Bu süreçte, yapacakları mesleğin özellikleri, mesleki rutinler, mesleğin getireceği ödüller gibi konularda bilgi edinmeye çalışırlar. Kendi ilgi ve yetenekleri ile mesleki beklentileri arasında bir uyum sağlamak için bu bilgiye ihtiyaç duyarlar. Özellikle meslek seçim sürecinde olan bireyler için kariyer merakı büyük önem taşır. Meslek seçimi yaparken, bireyler hem kendi yeteneklerini hem de seçecekleri mesleğin gerekliliklerini ve getireceği potansiyel fırsatları anlamak için bilgiye ihtiyaç duyarlar. Bu bilgi, bireylerin daha bilinçli kararlar almalarına ve gelecekteki kariyerlerini daha doğru şekillendirmelerine yardımcı olur (Porfeli ve Savickas, 2012). Kariyer merakının eksik olması durumunda ise bireyler çalışma yaşamı hakkında yeterli bilgiye sahip olmazlar. Bu durum, kendileri ve gelecekleri hakkında gerçekçi olmayan beklentilere sahip olmalarına neden olabilir. Kariyer merakının düşük olması, bireylerin mesleki gelişimlerini kısıtlayabilir ve potansiyel kariyer fırsatlarını göz ardı etmelerine yol açabilir (Savickas, 2005). Sonuç olarak, kariyer merakı bireylerin kendi kariyerlerini anlamalarına ve geliştirmelerine yardımcı olan önemli bir faktördür. Yüksek kariyer merakı, bireylerin meslek seçimi sürecinde daha bilinçli ve doğru kararlar almalarını sağlarken, düşük kariyer merakı ise bireylerin kariyer gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Kariyer güveni, bireyin kendi yetenekleri ve kapasitesi hakkında yeterli ve olumlu bir değerlendirme yapmasıdır. Savickas'a (2005) göre, bu güven duygusu bireyin kariyer seçiminde ve mesleki planlamalarında başarı elde etmesinin kendi çabaları ve yetenekleriyle mümkün olduğunu anlamasıyla ilişkilidir. Kariyer güveni,

bireyin kendi gelecek kariyerini ne kadar iyi planlarsa plansın, bu planları gerçekleştirmede ve karşılaşılabileceği zorluklarla başa çıkmada ne kadar kendine güvendiğiyle doğrudan ilişkilidir. Savickas'a (2005) göre, kariyer güveni olmayan bireyler, belirlenen kariyer hedeflerine ulaşmakta ve rollerini etkili bir şekilde yerine getirmekte zorlanabilirler. Bu durum, bireylerin kariyer gelişimini sınırlayabilir ve potansiyel kariyer engellerinin oluşmasına yol açabilir. Kariyer güveni olmaması durumu genellikle bireylerin kendilerini yetersiz hissetmelerine ve kariyerlerinde ilerleme konusunda tereddüt yaşamalarına neden olabilir. Bu durum, özellikle yeni bir işe başlama, kariyer değişikliği yapma veya yeni sorumluluklar üstlenme gibi durumlarda bireylerin kendilerini geri çekmelerine veya risk almaktan kaçınmalarına yol açabilir. Kariyer güveni bireylerin kariyer gelişimlerinde önemli bir rol oynar. Kendi yeteneklerine ve kapasitelerine güvenen bireyler, kariyer hedeflerine daha kararlı bir şekilde ilerleyebilirler ve karşılaştıkları zorluklarla daha etkili bir şekilde başa çıkabilirler. Kariyer danışmanlığı süreçlerinde, bireylerin kariyer güvenlerini artırmak ve bu doğrultuda gelişimlerini teşvik etmek önemli bir stratejidir (Savickas, 1997).

2.3. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde, çalışmada ele alınan kişilik tipleri ve kariyer uyum yetenekleri değişkenlerine ilişkin araştırma bulgularına yer verilmiştir. Alanyazında üstün yetenekli öğrenciler ile ilgili bu iki kavramı bir arada inceleyen araştırmalara rastlanmamıştır. Bu nedenle ilgili araştırmalar, Üstün yetenekli öğrencilerin kişilik tipleri ile ilgili yurtiçi ve yurtdışı araştırmalar, üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri ile ilgili yurtiçi ve yurtdışı araştırmalar araştırmalar olmak üzere iki başlık altında toplanmıştır. Yurtiçi ve yurtdışında yapılan araştırmalar aynı başlık altında, güncellik durumuna göre sıralanarak sunulmuştur.

2.3.1. Üstün Yetenekli Öğrencilerin Kişilik Tipleri İle İlgili Yurtiçi ve Yurtdışı Araştırmalar

Bostan ve diğerleri (2020) yaptıkları araştırmada, üstün yetenekli öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ile ilgili olarak kişilik tipi ile seçmek istedikleri mesleğin kişilik tipi arasında uyumluluğu incelemiştir. Bu araştırmaya göre genel zihinsel yetenek alanında üstün yetenek tanısı almış öğrenciler en çok sırasıyla Sanatçı, sosyal ve araştırmacı kişilik tiplerini göstermiştir. Araştırmaya katılan üstün yetenekli öğrencilerin %69,9 unun yapmak istedikleri meslek ile kişilik tipleri arasında

uyumsuzluk söz konusu iken araştırmaya katılan öğrencilerin %30,1'i ise seçmek istedikleri meslek ile kişilik tipleri arasında uyum olduğu tespit edilmiştir.

Höffler ve diğeri (2019) bilim araştırmalarına katılan yetenekli olarak kabul ettikleri ile katılmayan öğrencilerin kişilik tipleri ve ilgi alanları araştırmalarında cinsiyet açısından kızların erkeklere göre sanatçı ve sosyal ilgi alanlarının erkeklere göre anlamlı derece yüksek olduğu bulgusunu elde etmişlerdir.

Vock ve diğeri (2013) genç yetişkin üstün yeteneklilerle gerçekleştirdiğı çalışmada ise araştırmacı ve gerçekçi ilgilerinin yüksek olduğu ve normal gelişim gösteren bireylere göre sosyal ilgilerinin düşük olduğu bulunmuştur. Ayrıca zihinsel başarısı yüksek olanlarda araştırmacı ve sanatçı ilgilerinin de yüksek olduğu görülmüştür.

Sparfeld'in (2007) üstün yetenekli ergenlerle çalışmasında Holland'ın Mesleki Tipoloji kuramına göre gerçekçi, sanatçı, girişimci ve araştırmacı ilgilerinin yüksek olduğu sosyal ve geleneksel ilgilerinin düşük olduğu bulunmuştur. Cinsiyete göre mesleki tercihlerinde fark bulunmazken okul başarısı yüksek olanlar gerçekçi yönelimli tercihler yaptıkları görülmüştür.

2.3.2. Üstün Yetenekli Öğrencilerin Kariyer Uyum Yetenekleri ile İlgili Yurtiçi ve Yurtdışı Araştırmalar

Murat ve Karacan (2020) üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri ile ilgili Bilim ve Sanat Merkezi'ne devam eden 15 üstün yetenekli lise öğrencileri ile ilgili yaptıkları nitel araştırmaya göre üstün yetenekli öğrencilerde kariyer uyum boyutlarından olan merak boyutunun sıklıkla gözlemlendiğı ancak güven boyutunun eksik ve yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

Abidin ve diğeri (2019) Malezya'da üstün yetenekli öğrencilerden oluşan 2500 kişilik örneklem grubu ile yürüttükleri yaş, cinsiyet ve aile gelir durumu ile kariyer olgunluğu araştırmalarında yaş artıka üstün yetenekli öğrencilerin kariyer olgunluk düzeylerinin artığı ve cinsiyete göre kariyer olgunluk düzeylerinin farklılaştığını ifade etmişler.

Maree (2019) kariyer psikolojik danışmanlığına ihtiyaç duyduğunu ifade eden üstün yetenek tanısı almış bir öğrenci ile yürüttüğü kariyer yapılandırma kuramı temelli müdahale programının etkili sonuçlar verdiğı ve kariyer gelişimine ilişkin ilerlemeler olduğunu ifade etmiştir.

Özcan (2017) Üstün yetenek tanısı almış bir lise öğrencisinin kariyer kararı verme süreci ile nitel bir çalışma yapmıştır. Araştırmaya göre gelecekte yapmak istedikleri mesleğin doktorluk olduğu; meslek tercihlerine ilişkin kararlarını etkileyen faktörlerin aile, akademik başarıları, sosyal sorumluluk duyguları ve dünyayı yönetme isteklerinin olduğunu tespit etmiştir. Aynı çalışmada çalışmak istedikleri ülkelere ilişkin beklentilerini ise kendilerini güvende hissedebilecekleri, iş ve fırsatların sunulabileceği, gelişmiş olması ve ekonomik olarak istikrarlı olması şeklinde bulgulamıştır.

Sürücü ve diğerleri (2015) Bilim ve Sanat Merkez'ine devam eden 136 üstün yetenek tanısı almış yaşları 12-15 arasında değişen öğrencilerin kariyer gelişimleri ile ilgili bir araştırma yapmıştır. Araştırmaya göre resim alanına devam eden üstün yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimleri genel zihinsel yetenek alanında eğitim gören üstün yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimlerinden anlamlı derecede farklılık olduğunu bulgulamıştır. Sınıf düzeyi değişkenine göre ise sınıf düzeyi arttıkça kariyer gelişim düzeylerinin arttığını bulmuşlardır.

İshak ve diğerleri (2014) üstün yetenekli öğrencilerin psikolojik danışma ihtiyaçlarına ilişkin 180 üstün yetenekli öğrenci ile yürüttükleri bir araştırmaya göre en çok ihtiyaç duyulan psikolojik danışma alanının kariyer psikolojik danışmanlığı olduğunu ve üstün yetenekli kız öğrencilerin üstün yetenekli erkek öğrencilere göre daha fazla ihtiyaçlarının olduğunu ortaya koymuşlardır.

Bozgeyikli ve Doğan (2010) üstün yetenek olarak kabul ettikleri fen liselerine devam eden 275 öğrenci ile yaptıkları çalışmada öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri arttıkça mesleki olgunluk düzeylerinin arttığını bulgulamışlar. Araştırmanın cinsiyet değişkenine göre ise üstün yetenekli kız öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerinin üstün yetenekli erkek öğrencilerin mesleki olgunluk düzeylerine göre anlamlı derecede yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve toplanan verilerin analizleri hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kişilik tipleri ve kariyer uyum yetenekleri arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışma, nicel araştırma yöntemine göre tasarlanmıştır. Nicel araştırma, gerçekliği araştırmacıdan bağımsız olarak gören, gerçekliğin nesnel olarak gözlenmesini esas alan, değişkenler arasındaki ilişkileri kanıtlamak için nicel verileri toplayıp analiz etmeye çalışan yöntemdir (Büyüköztürk vd., 2020; Neuman, 2017). Bu çalışmada ölçme araçları ile toplanan veriler arasındaki ilişkiler analiz edilirken nicel araştırma yöntemlerinin bir türü olan korelasyonel desenden yararlanılmıştır. Korelasyonel araştırma, değişkenlere herhangi bir müdahalede bulunmadan, iki ya da ikiden fazla değişken arasındaki ilişkilerin açığa çıkarılması ve bu ilişki düzeylerinin belirlenmesi amacıyla yapılan araştırmalardır (Büyüköztürk vd., 2020). Bu araştırma, örneklem gruptan toplanan veriler üzerinde herhangi bir müdahalede bulunulmadan, değişkenler arasındaki ilişki durumu ve neden sonuç ilişkileri açısından inceleme yapıldığı için korelasyonel desene uygun tasarlanmış bir araştırmadır. Araştırmanın bağımlı değişkeni kariyer uyum yetenekleri iken bağımsız değişken ise kişilik tipleridir. Bağımlı değişken araştırmacının manipüle etmediği, bağımsız değişkene bağlı olarak ortaya çıkan ve araştırmanın sonucu durumunda olan değişkendir. Bağımsız değişken ise, araştırmacının manipüle ettiği, ilgisini yoğunlaştırdığı nicel ya da nitel olabilen değişkendir (Büyüköztürk, 2020).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini Güneydoğu Anadolu bölgesinde ortaöğretim kurumlarında örgün eğitime devam eden üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrenciler oluşturmaktadır. Evren, bir araştırma sırasında toplanacak verilerin analizleri yapıldıktan sonra, elde edilecek sonuçların geçerli olacağı ve yorumlanacağı büyük gruptur (Büyüköztürk vd., 2020). Üstün yetenekli öğrenci sayısının nüfus içerisinde görülme oranı düşük olduğundan araştırma kapsamında yeterli sayıda ortaöğretimde örgün eğitime devam eden üstün yetenekli öğrenciye ulaşabilmek için amaçlı örnekleme türlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, araştırma için belirlenen ölçütlere uygun kişilerden örneklemin oluşturulması durumudur (Büyüköztürk vd. 2016). Bu araştırma kapsamında üstün yetenekli öğrencilere ulaşabilmek için ölçüt

örnekleme yöntemine uygun olarak Güneydoğu Anadolu bölgesinde bilim ve sanat merkezlerinde eğitimine devam eden toplam 113 öğrenci örneklem grubuna alınmıştır. Ölçüt örnekleme, araştırma için belirlenen ölçütlere uygun kişilerden örneklemin oluşturulması durumudur (Büyüköztürk vd. 2016). Bununla birlikte Diyarbakır ilinde 2023-2024 eğitim öğretim yılında öğrenim görmekte olan seçkisiz küme örnekleme yöntemi ile belirlenen 3 tane lisede dörder sınıf, yine seçkisiz olarak belirlenerek normal gelişim gösteren 198 öğrenci ile örneklem grubu oluşturulmuştur. Toplamda araştırmaya 311 kişi katılmıştır. Uç değerler, yanlış doldurulanlar, araştırmayı yarıda bırakıp çekilenler ve araştırma ölçeklerini eksik dolduranlar çıktıktan sonra araştırmanın örneklemini toplamda 305 kişi oluşturmuştur. Üstün yetenekli öğrencilere ilişkin demografik değişkenler tablo 1’de ve normal gelişim gösteren öğrencilere ilişkin demografik değişkenler tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Üstün yetenekli öğrencilerde demografik değişkenlere ilişkin betimsel istatistikler

Değişken	Kategori	N	%
Cinsiyet	Kız	45	39,8
	Erkek	68	60,2
	Toplam	113	100
Yaş	14	26	23,0
	15	37	32,7
	16	20	17,7
	17	14	12,4
	18	16	14,2
	Toplam	113	100
Okul Türü	Fen Lisesi	79	69,9
	Anadolu Lisesi	31	27,4
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	2	1,8
	Mesleki ve Teknik A.Lisesi	1	0,9
	Toplam	113	100
Anne Eğitim Durumu	Okuryazar Değil/ilkokul	11	9,7
	Ortaokul	10	8,8
	Lise	16	14,2
	Üniversite	76	67,3
	Toplam	113	100
	Okuryazar Değil/ilkokul	4	3,5

Baba Eğitim Durumu	Ortaokul	4	3,5
	Lise	16	14,2
	Üniversite	89	78,8
	Toplam	113	100
Spor/Sanat/Müzik Uğraşma	Evet	68	60,2
	Hayır	45	39,8
	Toplam	113	100
Gelecekte Hangi Meslek	Araştırmacı	59	52,2
	Gerçekçi	30	26,5
	Gelenekçi	0	0
	Girişimci	5	4,4
	Sanatçı	7	6,2
	Sosyal	0	0
	Kararsız/serbest	12	10,6
	Toplam	113	100

Tabloya göre araştırmaya 45 (%39,8) kız öğrenci, 68 (%60,2) erkek öğrenci olmak üzere toplamda 113 üstün yetenekli öğrenci katılım göstermiştir. Araştırmaya katılan üstün yetenekli öğrencilerden 26'sı (%23,0) 14 yaşında, 37'si (%32,7) 15 yaşında, 20'si (%17,7) 16 yaşında, 14'ü (%12,4) 17 yaşında ve 16'sı (%14,2) 18 yaşındadır. Araştırmaya fen lisesinde öğrenim gören 79 (%69,9) üstün yetenekli öğrenci, anadolu lisesinden öğrenim gören 31 (%27,4) üstün yetenekli öğrenci, anadolu imam hatip lisesinden 2 (%1,8) üstün yetenekli öğrenci ve mesleki ve teknik anadolu lisesinden 1 (%0,9) üstün yetenekli öğrenci katılım sağlamıştır. Araştırmaya katılan üstün yetenekli öğrencilerden 11'inin (%9,7) anne eğitim durumu ilkokul/okuryazar değil iken, 10'unun (%8,8) ortaokul mezunu, 16'sının (%14,2) lise mezunu ve 76'sının (%67,3) da üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan üstün yetenekli öğrencilerden 4'ünün (%3,5) baba eğitim durumu ilkokul/okuryazar değil iken, 4'ünün (%3,5) ortaokul mezunu, 16'sının (%14,2) lise mezunu ve 89'unun (%78,8) da üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan üstün yetenekli öğrencilerden spor/sanat/müzik ile uğraştığını belirten 68 öğrenci (%60,2) bulunurken, 45 öğrenci (%39,8) spor/sanat/müzik ile uğraşmadıkları görülmektedir. Araştırmaya katılan üstün yetenekli öğrencilerden 59'u (%52,2) gelecekte araştırmacı, 30'u (%26,5) gerçekçi, 7'si (%6,7) sanatçı, 5'i (%4,4) girişimci kişilik tipi ile ilgili meslekleri seçmek istedikleri belirtirken, araştırmaya katılan hiçbir üstün yetenekli öğrenci gelecekte gelenekçi ve sosyal meslek seçmek istemedikleri görülmektedir.

Tablo 2. Normal gelişim gösteren öğrencilerde demografik değişkenlere betimsel istatistikler

Değişken	Kategori	N	%
Cinsiyet	Kız	92	47,9
	Erkek	100	52,1
	Toplam	192	100
Yaş	14	15	7,8
	15	54	28,1
	16	82	42,7
	17	36	18,8
	18	5	2,6
	Toplam	192	100
Okul Türü	Anadolu Lisesi	92	47,9
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	38	19,8
	Mesleki ve Teknik A.Lisesi	62	32,3
	Toplam	192	100
Anne Eğitim Durumu	Okuryazar Değil/ilkokul	127	66,1
	Ortaokul	38	19,8
	Lise	21	10,9
	Üniversite	6	3,1
	Toplam	192	100
Baba Eğitim Durumu	Okuryazar Değil/ilkokul	48	25,0
	Ortaokul	90	46,9
	Lise	44	22,9
	Üniversite	10	5,2
	Toplam	192	100
Spor/Sanat/MüzikUğraşma	Evet	47	24,5
	Hayır	145	75,5
	Toplam	192	100
Gelecekte Hangi Meslek	Araştırmacı	52	27,1
	Gerçekçi	53	27,6
	Gelenekçi	15	7,8
	Girişimci	29	15,1
	Sanatçı	8	4,2
	Sosyal	19	9,9
	Kararsız/serbest	16	8,3
	Toplam	192	100

Tabloya göre araştırmaya 92 (%47,9) kız öğrenci, 100 (%52,1) erkek öğrenci olmak üzere toplamda 192 normal gelişim gösteren öğrenci katılım göstermiştir. Araştırmaya katılan normal gelişim gösteren öğrencilerden 15'i (%7,8) 14 yaşında, 54'ü

(%28,1) 15 yaşında, 82'si (%42,7) 16 yaşında, 36'sı (%18,8) 17 yaşında ve 5'i (%2,6) 18 yaşındadır. Araştırmaya, anadolu lisesinden öğrenim gören 92 (%47,9) normal gelişim gösteren, anadolu imam hatip lisesinden 38 (%19,8) normal gelişim gösteren öğrenci ve mesleki ve teknik anadolu lisesinden 62 (%32,3) normal gelişim gösteren öğrenci katılım sağlamıştır. Araştırmaya katılan normal gelişim gösteren öğrencilerden 127'sinin (%66,1) anne eğitim durumu ilkokul/okuryazar değil iken, 38'inin (%19,8) ortaokul mezunu, 21'inin (%10,9) lise mezunu ve 6'sının (%3,1) da üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan normal gelişim gösteren öğrencilerden 48'inin (%25,0) baba eğitim durumu ilkokul/okuryazar değil iken, 90'ının (%46,9) ortaokul mezunu, 44'ünün (%22,9) lise mezunu ve 10'unun(%5,2) da üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan normal gelişim gösteren öğrencilerden spor/sanat/müzik ile uğraştığını belirten 47 öğrenci (%24,5) bulunurken, 145 öğrenci (%75,5) spor/sanat/müzik ile uğraşmadıkları görülmektedir. Araştırmaya katılan normal gelişim gösteren öğrencilerden 52'u (%27,1) gelecekte araştırmacı kişilik, 53'ü (%27,6) gerçekçi kişilik, 15'si (%7,8) gelenekçi kişilik, 29'u (%15,1) girişimci kişilik tipi, 8'i (%4,2) sanatçı kişilik, 19'u (%9,9) sosyal kişilik ile ilgili meslekleri seçmek istedikleri belirtirken, araştırmaya katılan normal gelişim gösteren 16 öğrenci (%8,3) ise gelecekte hangi mesleği seçeceklerine ilişkin kararsız oldukları görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırma kapsamında araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu, Atlı ve Keldal (2017) tarafından geliştirilen Mesleki Kişilik Tipleri Envanteri, Savickas ve Porfeli (2012) tarafından geliştirilen ve Büyükgöze-Kavas (2014) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Kariyer Uyum Yetenekleri Ölçeği kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulan Kişisel Bilgi Formu'nda, cinsiyet, yaş, okul türü, anne-baba eğitim durumu, herhangi bir sanat veya spor dalıyla uğraşıp uğraşmama durumu ve gelecekte ne olmak istediği hakkında bilgiler istenmektedir.

3.3.2. Mesleki Kişilik tipleri Ölçeği

Araştırmada Atlı ve Keldal (2017) geliştirmiş oldukları "Mesleki Kişilik Tipleri Envanteri" kullanılmıştır. Mesleki Kişilik Tipleri Envanterinde toplam 30 madde bulunmaktadır. Envanterde altı alt boyut bulunmakta ve her bir alt boyut beşli maddeler

şeklinde oluşmaktadır. Envanterden toplam puan alınmamakta, bunun yerine her bir alt boyutun toplam puanları alınarak değerlendirme yapılabilmektedir. Envanterin uygulandığı bireylerin her bir mesleki kişilik tiplerinden aldıkları toplam puanlar sıralanarak, ilk üç sırada bulunan mesleki kişilik tiplerine göre değerlendirme yapılmaktadır. Her bir alt boyuttan alınabilecek en yüksek puan ($5 \times 9 = 45$), en düşük puan ($5 \times 1 = 5$) olarak belirlenmiştir. Envanterin alt boyutlarından birinde alınacak yüksek puan bireyin o mesleki kişilik tipinde bulunma olasılığının yüksek olduğunu belirtmektedir. Envanterin uygulama süresi yaklaşık olarak 15 dakikadır. Bu araştırma için kullanılan Mesleki Kişilik Tipleri Envanterinin iç tutarlılık katsayıları Araştırmacı alt boyutu için Cronbach Alfa .81, Spearman-Brown .82 ve Guttman .79 olduğu görülmektedir. Gerçekçi alt boyutu için Cronbach Alfa .72, Spearman-Brown .80 ve Guttman .75 olduğu görülmektedir. Girişimci alt boyutu için Cronbach Alfa .85, Spearman-Brown .81 ve Guttman .79 olduğu görülmektedir. Geleneksel alt boyutu için Cronbach Alfa .78, Spearman-Brown .68 ve Guttman .65 olduğu görülmektedir. Sosyal alt boyutu için Cronbach Alfa .81, Spearman-Brown .76 ve Guttman .75 olduğu görülmektedir. Sanatçı alt boyutu için Cronbach Alfa .77, Spearman-Brown .80 ve Guttman .78 olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda, Hesaplanan iç tutarlılık katsayıları ölçeğin güvenilirliğinin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Ölçeğin geçerliliği ise Mesleki Kişilik Tipleri Envanterinin alt boyutları ile Kendini Değerlendirme Envanterinin alt boyutları arasında anlamlı olan korelasyon katsayıları .23 ile .77 arasında değişmektedir. Gerçekçi kişilik tipi ile mekanik ($r=.77, p<.01$), temel bilim ($r=.44, p<.01$) ve canlı varlık ($r=.42, p<.01$) arasında anlamlı düzeyde pozitif yönde ilişki görülmektedir. Girişimci kişilik tipi ile ticaret ($r=.57, p<.01$) arasında anlamlı düzeyde pozitif yönde ilişki görülmektedir. Araştırmacı kişilik tipi ile temel bilim ($r=.73, p<.01$) ve canlılık varlık ($r=.46, p<.01$) arasında anlamlı düzeyde pozitif yönde ilişki görülmektedir. Sosyal kişilik tipi ile edebiyat ($r=.41, p<.01$) ve ikna ($r=.40, p<.01$) arasında anlamlı düzeyde pozitif yönde ilişki görülmektedir. Sanatçı kişilik tipi ile müzik ($r=.46, p<.01$) ve edebiyat ($r=.39, p<.01$) arasında anlamlı düzeyde pozitif yönde ilişki görülmektedir. Geleneksel kişilik tipi ile iş ayrıntıları ($r=.60, p<.01$) arasında anlamlı düzeyde pozitif yönde ilişki görülmektedir. Elde edilen korelasyon katsayıları Mesleki Kişilik Tipleri Envanterinin alt boyutları ile Kendini Değerlendirme Envanterinin alt boyutları arasında önemli ilişkilerin olduğunu ortaya koymaktadır. (Atlı ve Keldal, 2017).

3.3.3. Kariyer Uyum Yetenekleri Ölçeği

Kariyer uyum yeteneklerini ölçmeyi amaçlayan Kariyer Uyum Yetenekleri Ölçeği (KUYÖ), Savickas ve Porfeli (2012) tarafından geliştirilen bir ölçektir. Beşli derecelendirmeli Likert tipi ve toplamda 24 maddeden oluşan ölçeğin altışar maddeden oluşan dört alt boyutu bulunmaktadır. Uyum kaynaklarını ölçmeyi amaçlayan bu alt boyutları; ilgi, kontrol, merak ve güven oluşturmaktadır. KUYÖ, (1) güçlü değil – (5) çok güçlü şekilde derecelendirilmektedir. Ölçeğe ait tüm maddelerden toplam puan elde etmek mümkündür. Ölçeğin, alt boyutlardaki toplam puan ne kadar yüksek ise birey kendini o alt boyuta ilişkin o kadar güçlü gördüğünün göstergesidir. Bu araştırma için kullanılan KUYÖ'nün Büyükgöze-Kavas (2014) tarafından gerçekleştirilen Türkçe'ye uyarlama geçerlik ve güvenilirlik çalışması 353 (209 Kız, 144 Erkek, Yaş ort:16.03,Ss: .75) lise öğrencisi ile 316 (191 Erkek, 125 Erkek, Yaş Ort:20.99, Ss:193) üniversite öğrencisi olmak üzere toplam 669 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Uyarlanan ölçeğin dört faktörlü yapısı, yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda test edilmiştir. Uyum değerleri kabul edilebilir sınırlar içinde bulunmuştur ($\chi^2=833.063$, $df=248$, $p<.001$; $\chi^2/df=3.36$; $RMSEA=.060$, $SRMR=.049$; $CFI=.90$). Cronbach Alpha iç tutarlık güvenilirlik katsayıları toplam ölçek için .91 ve alt boyutları içinse; ilgi .78, kontrol .74, merak .81 ve güven için .81 olarak bulunmuştur.

3.4. Araştırmada Kullanılan Ölçeklerin Cronbach Alpha Değerleri

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan ölçeklere ait Cronbach Alpha Güvenirlilik Değerleri Tablo 3' te sunulmuştur.

Tablo 3. Mesleki kişilik tipleri envanteri alt boyutları ve kariyer uyum yetenekleri ölçeklerine ait güvenilirlik bulguları

Ölçekler	Ölçek boyutları	Madde sayısı	Cronbach Alpha Değeri
Mesleki Kişilik Tipleri Envanteri	Gerçekçi	5	.762
	Araştırmacı	5	.592
	Sanatçı	5	.721
	Sosyal	5	.731
	Girişimci	5	.732
	Gelenekçi	5	.524
Kariyer Uyum Yetenekleri ölçeği		24	.882

Tablo 3'te görüldüğü üzere Mesleki Kişilik Tipleri Envanterinin, Gerçekçi, Girişimci, Araştırmacı, Sosyal, Sanatçı ve Gelenekçi alt boyutları ve Kariyer Uyum Yetenekleri Ölçeğine ait madde sayıları, cronbach alpha değerleri ve ölçeklerin güvenilirliğine ait değerlendirmeye yer verilmiştir. Cronbach α katsayısının yorumlanmasında, 0.40'dan küçük değerler "ölçme aracı güvenilir değildir", 0.40-0.59 arası "düşük düzeyde güvenilir", 0.60-0.79 arası "oldukça güvenilir" ve 0.80-1.00 arası ise "yüksek düzeyde güvenilir" olarak değerlendirilmektedir (Özdamar, 2004). Buna göre; bu araştırmada, toplam 24 maddenin yer aldığı, Kariyer Uyum Yetenekleri Ölçeğinin Cronbach Alpha değeri .882 olarak hesaplanmış ve bunun sonucunda Kariyer Uyum Yetenekleri Ölçeği yüksek düzeyde güvenilir bulunmuştur. Toplam 5 Maddeden oluşan Mesleki Kişilik Tipleri Envanterinin Gerçekçi alt boyutunun Cronbach Alpha değeri .762 olarak hesaplanmış ve bunun sonucunda Gerçekçi alt boyutu "oldukça güvenilir" bulunmuştur. Toplam 5 maddeden oluşan Girişimci alt boyutu Cronbach Alpha değeri .732 olarak hesaplanmış ve bunun sonucunda Gerçekçi alt boyut "oldukça güvenilir" bulunmuştur. Toplam 5 maddeden oluşan Araştırmacı alt boyutu Cronbach Alpha değeri .592 olarak hesaplanmış ve bunun sonucunda Araştırmacı alt boyutu "düşük düzeyde güvenilir" bulunmuştur. Toplam 5 maddeden oluşan Sosyal alt boyutu Cronbach Alpha değeri .731 olarak hesaplanmış ve bunun sonucunda Sosyal alt boyutu "oldukça güvenilir" bulunmuştur. Toplam 5 maddeden oluşan Sanatçı alt boyutu Cronbach Alpha değeri .721 olarak hesaplanmış ve bunun sonucunda Sanatçı alt boyutu "oldukça güvenilir" bulunmuştur. Toplam 5 maddeden oluşan Gelenekçi alt boyutu Cronbach Alpha değeri .524 olarak hesaplanmış ve bunun sonucunda Gelenekçi alt boyutu "düşük düzeyde güvenilir" bulunmuştur.

3.6. Verilerin Toplanması

Araştırmada alanyazın taraması yapıldıktan sonra çalışmada kullanılacak ölçeklere karar verilmiş ve ölçekler için gerekli izinler alınmıştır. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan gerekli izinler alındıktan sonra çalışmanın yapılacağı üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrenciler tespit edilmiştir. Araştırmanın yapılacağı öğrencilerin velilerine araştırmacı tarafından hazırlanan "Veli onam formu" ulaştırılmış ve velilerin doldurduğu Veli onam formundan sonra üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrenciler ile çalışma yapılmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu, Mesleki Kişilik Tipleri Envanteri ve Kariyer Uyum Yetenekleri Ölçeği uygulanmadan önce her

gruba araştırma ile ilgili bilgi verilmiş ve çalışmaya katılmak isteyen kişilere doldurmaları için ölçekler verilmiştir. Uygulamalar ortalama 15 dakika sürmüştür.

3.6. Verilerin Analizi

Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kişilik tipleri ve kariyer uyum yeteneklerinin yetenek durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin durum için ilişkisiz örneklem için t testi yapılmıştır. Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kişilik tipleri ile cinsiyet, okul dışında, düzenli bir şekilde herhangi bir okul dışı faaliyete katılıp / katılmama durumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla ilişkisiz örneklem için t testi yapılmıştır. Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri ile cinsiyet, okul dışında, düzenli bir şekilde herhangi bir okul dışı faaliyete katılıp / katılmama durumu arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla ilişkisiz örneklem için t testi yapılmıştır. Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kişilik tipleri ile yaş, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, gelecekte ne olmak istediği arasındaki ilişkiyi incelemek için tek yönlü anova analizi yapılmıştır. Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri ile yaş, baba eğitim düzeyi, anne eğitim düzeyi, gelecekte ne olmak istediği arasındaki ilişkiyi incelemek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ve demografik değişkenler kariyer uyum yeteneklerinin yordayıcısı olup olmadığı ve yordama düzeylerini incelemek için hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Verilerin analizinde güven aralığı .05 olarak kabul edilmiştir.

Bağımlı ve bağımsız değişkenlere normallik testi uygulanmış ve bu değişkenlerin aritmetik ortalama, standart sapma ve ortanca değerleri gibi merkezi eğilim ölçülerinin birbirine yakın olması, çarpıklık ve basıklık kat sayılarının +1 -1 aralığında bulunması yönündeki bulgular değerlendirildiğinde bağımlı ve bağımsız değişkenlerin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir.

Tablo 4. Mesleki kişilik tipleri envanteri alt boyutları ve kariyer uyum yetenekleri ölçek toplam puanlarının betimsel istatistik sonuçları

Ölçek	Alt Boyut	N	Tepe Değer	Ortalama	Ortanca	Ss	Çarpıklık	Basıklık
Mesleki Kişilik Tipleri Envanteri	Araştırmacı	305	29	27.03	28	8.86	-.361	-.415
	Gerçekçi	305	29	23.01	23	10.48	.017	-.893
	Gelenekçi	305	29	29.16	29	7.7	-.316	-.045
	Girişimci	305	21	20.92	20	9.89	.427	-.514

Kariyer Uyum Yetenekleri	Sanatçı	305	30	28.17	29	9.98	-.202	-.822
	Sosyal	305	35	32.74	35	9.07	-.945	.282
		305	120	96.49	97	14.06	-.303	-.488

Tablo 4’te görüldüğü üzere Mesleki Kişilik Tipleri Envanterinin Araştırmacı, Gerçekçi, Gelenekçi, Girişimci, Sanatçı ve Sosyal alt boyutlarına ait katılımcı sayısı, tepe değer, aritmetik ortalama, ortanca, standart sapma, çarpıklık ve basıklık katsayıları ile ilgili değerlere yer verilmiştir. Ölçeklerden elde edilen puanların betimsel istatistik sonuçları incelendiğinde; çarpıklık ve basıklık katsayılarının -1 ile +1 arasında olduğu; tepe değer, ortalama, ortanca ve aritmetik ortalama değerlerinin birbirine yakın olduğu görülmüştür. Elde edilen veriler bir bütün halinde incelendiğinde ölçek puanları normal dağılım özelliği gösterdiği görülmüştür (Büyüköztürk, 2020). Bundan dolayı parametrik testler kullanılmıştır.

Kariyer uyum yeteneklerinin yordanmasına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi varsayımları

Hiyerarşik regresyon analizine geçmeden önce bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı sorununun olup olmadığı ilişkin analizlere Tablo 12’ da yer verilmiştir.

Tablo 5. Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin Kariyer uyum yeteneklerinin mesleki kişilik tipleri ve demografik değişkenler Tarafından Yordanmasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Varsayımları

Yetenek Durumu	Kariyer Uyum Yetenekleri	Bağımsız Değişkenler				
		Tolerans	Vıf	Cı	Durbin-Watson	
Üstün Yetenek	Model 1	Yaş	1.000	1.000	23.371	2.112
	Model 2	Yaş	.968	1.033	13.694	
		Sosyal Kişilik	.968	1.033	28.720	
	Model 3	Yaş	.953	1.050	5.828	
		Sosyal Kişilik	.963	1.039	15.623	
		Girişimci Kişilik	.974	1.026	22.748	
Normal Gelişim	Model 1	Geleneksel	1,000	1,000	6.980	
		Kişilik				2.116
	Model 2	Geleneksel	.981	1.020	4.508	
		Kişilik				
	Model 3	Gerçekçi Kişilik	.981	1.020	8.506	
		Geleneksel	.793	1.261	4.697	

Gerçekçi Kişilik	.974	1.027	8.861
Sosyal Kişilik	.809	1.236	9.895

Tablo 12’da görüldüğü üzere yapılan hiyerarşik regresyon analizi öncesinde çoklu doğrusal bağlantı sorunun olup olmadığı incelenmiş VIF değerlerinin 1.026 ile 1.050 arasında olduğu; tolerans değerlerinin .793 ile .981 arasında olduğu; CI değerlerinin de 4.508 ile 28.720 arasında olduğu ve Durbin-Watson değerlerinin 2.112 ile 2.116 arasında olduğu görülmektedir. Değişkenler arası korelasyonların .80 üzerinde olması, Tolerans değerlerinin .20 den küçük bir değerde olması, VIF değerlerinin 10’ dan yüksek olması ve CI değerinin 30’ dan yüksek çıkması durumunda bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantı sorununun olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2020). Analiz sonrasında araştırmanın bulgulara bakıldığında çoklu bağlantı sorunun olmadığı ve eşvaryanslılık varsayımının sağlandığı görülmüştür.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

Araştırmanın bu bölümünde; Araştırmaya katılan üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin Mesleki kişilik tipleri, Kariyer uyum yetenekleri ve Demografik değişkenlere ait betimsel istatistik değerlerine ve araştırmanın amacı doğrultusunda gerçekleştirilen analizlere dair bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Üstün Yetenekli Öğrenciler ve Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Yetenek Durumuna Göre T-Testi Sonuçları

Tablo 6. Öğrencilerin araştırmacı kişilik, girişimci kişilik, geleneksel kişilik, gerçekçi kişilik, sosyal kişilik, sanatçı kişilik ve kariyer uyum yeteneklerinin yetenek durumu değişkenine göre incelenmesi

Değişkenler	Yetenek Durumu	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	P	Cohen's D
Araştırmacı Kişilik	Üstün Yetenek	113	29,01	9,24	305	-3,03	.003**	.36
	Normal Gelişim	192	25,87	7,80				
Girişimci Kişilik	Üstün Yetenek	113	22,69	9,94	305	-2,43	.016*	.28
	Normal Gelişim	192	19,88	9,60				
Geleneksel Kişilik	Üstün Yetenek	113	30,44	8,33	305	-2,23	.017*	.45
	Normal Gelişim	192	28,41	6,31				
Gerçekçi Kişilik	Üstün Yetenek	113	25,33	10,48	305	-2,89	.004**	.35
	Normal Gelişim	192	21,78	9,46				
Sosyal Kişilik	Üstün Yetenek	113	36,76	9,79	305	-7,13	.000**	.79
	Normal Gelişim	192	30,38	5,81				
Sanatçı Kişilik	Üstün Yetenek	113	30,02	10,63	305	-2,64	.009**	.30
	Normal Gelişim	192	27,09	8,51				
Kariyer Uyum Yetenekleri	Üstün Yetenek	113	98,01	14,01	305	-1,45	.147	.17
	Normal Gelişim	192	95,59	14,04				

* $p < 0.5$ - ** $p < .01$

Tablo 6'da üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin Mesleki Kişilik envanteri alt boyutu olan Araştırmacı kişilik düzeylerinin yetenek durumuna göre farklılık gösterip göstermediği bağımsız örneklem t testi yöntemi ile hesaplanmıştır. Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin Araştırmacı kişilik düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu, üstün yetenekli öğrencilerin ($\bar{X}=29.01$) Araştırmacı kişilik düzeylerinin normal gelişim gösteren öğrencilere ($\bar{X}=25.87$) göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($t =$

3.03, $p < .05$). Cohen's d etki büyüklüğü değeri incelendiğinde (.36) üstün yetenekliliğin sosyal kişilik puanı üzerinde küçük bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 6'ya göre üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin mesleki kişilik Envanteri alt boyutu olan girişimci kişilik düzeylerinin arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Üstün yetenekli öğrencilerin ($\bar{x}=22.69$) girişimci kişilik düzeylerinin normal gelişim gösteren öğrencilere ($\bar{x}=19.88$) göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($t = 2.43, p < .05$). Cohen's d etki büyüklüğü değeri incelendiğinde (.28) üstün yetenekliliğin girişimci kişilik puanı üzerinde küçük bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 6 incelendiğinde üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin mesleki kişilik envanteri alt boyutu olan geleneksel kişilik düzeylerinin arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Üstün yetenekli öğrencilerin ($\bar{x}=30.44$) geleneksel kişilik düzeylerinin normal gelişim gösteren öğrencilere ($\bar{x}=28.41$) göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($t = 2.23, p < .05$). Cohen's d etki büyüklüğü değeri incelendiğinde (.45) üstün yetenekliliğin geleneksel kişilik puanı üzerinde orta bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 6'ya göre üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin mesleki kişilik envanteri alt boyutu olan gerçekçi kişilik düzeylerinin arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Üstün yetenekli öğrencilerin ($\bar{x}=25.33$) gerçekçi kişilik düzeylerinin normal gelişim gösteren öğrencilere ($\bar{x}=21.78$) göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($t = 2.89, p < .05$). Cohen's d etki büyüklüğü değeri incelendiğinde (.35) üstün yetenekliliğin gerçekçi kişilik puanı üzerinde küçük bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 6 incelendiğinde üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin mesleki kişilik envanteri alt boyutu olan sosyal kişilik düzeylerinin arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Üstün yetenekli öğrencilerin ($\bar{x}=36.76$) sosyal kişilik düzeylerinin normal gelişim gösteren öğrencilere ($\bar{x}=30.38$) göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($t = 7.13, p < .05$). Cohen's d etki büyüklüğü değeri incelendiğinde (.79) üstün yetenekliliğin sosyal kişilik puanı üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 6'ya göre üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin mesleki kişilik Envanteri alt boyutu olan sanatçı kişilik düzeylerinin

arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Üstün yetenekli öğrencilerin ($\bar{x}=30.02$) sanatçı kişilik düzeylerinin normal gelişim gösteren öğrencilere ($\bar{x}=27.09$) göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir ($t = 1.45, p < .05$). Cohen's d etki büyüklüğü değeri incelendiğinde (.30) üstün yetenekliliğin sanatçı kişilik puanı üzerinde küçük bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 6 incelendiğinde üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin yetenek durumuna göre kariyer uyum yetenekleri düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Üstün yetenekli öğrencilerin ($\bar{x}=98.01$) kariyer uyum yetenekleri düzeylerinin normal gelişim gösteren öğrencilere ($\bar{x}=95.59$) göre anlamlı farklılık göstermediği görülmüştür ($t = 2.64, p > .05$). Cohen's d etki büyüklüğü değeri incelendiğinde (.17) üstün yetenekliliğin kariyer uyum yetenekleri puanı üzerinde küçük bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

4.2. Üstün Yetenekli Öğrenciler ve Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Demografik Değişkenlere Göre T-Testi Sonuçları

Bu bölümde üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin mesleki kişilik tipleri alt boyutları ve kariyer uyum yetenekleri puanlarının demografik değişkenlere göre t-testi sonuçları Tablo 6' da gösterilmiştir.

Tablo 7. Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin demografik değişkenlere göre t-testi sonuçları

Yetenek Durumu	Değişkenler	Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	P	Cohen's D
Üstün Yetenek	Araştırmacı kişilik	Kız	45	29.69	6.94	113	.771	.443	
		Erkek	68	28.57	8.35				
		Spor/Sanat/müzik Uğraşma	68	28.90	8.13	113	-.201	.841	
		Spor/Sanat/müzik Uğraşmama	45	29.20	7.38				
Üstün Yetenek	Gerçekçi kişilik	Kız	45	22.44	8.92	113	-2.71	.008**	.525
		Erkek	68	27.25	9.39				
		Spor/Sanat/müzik Uğraşma	68	26.50	9.60	113	1.63	.105	
		Spor/Sanat/müzik Uğraşmama	45	23.58	9.07				
Üstün Yetenek	Girişimci kişilik	Kız	45	19.49	7.53	113	-3.17	.002**	.590
		Erkek	68	24.81	10.27				
		Spor/Sanat/müzik Uğraşma	68	23.00	9.87	113	.420	.675	
		Spor/Sanat/müzik Uğraşmama	45	22.22	9.28				
Üstün Yetenek	Geleneksel kişilik	Kız	45	31.40	5.58	113	1.36	.175	
		Erkek	68	29.81	6.72				

	Spor/Sanat/müzik Uğraşma	68	30.60	6.49	113	.331	.741		
	Spor/Sanat/müzik Uğraşmama	45	30.20	6.10					
Sosyal kişilik	Kız	45	38.00	4.85	113	1.96	.053		
	Erkek	68	35.94	6.28					
	Spor/Sanat/müzik Uğraşma	68	37.78	5.55	113	2.30	.024*	.445	
	Spor/Sanat/müzik Uğraşmama	45	35.22	5.93					
Sanatçı kişilik	Kız	45	32.20	7.05	113	2.36	.020*	.442	
	Erkek	68	28.59	9.12					
	Spor/Sanat/müzik Uğraşma	68	30.93	8.37	113	1.38	.171		
	Spor/Sanat/müzik Uğraşmama	45	28.67	8.64					
Kariyer Uyum yetenekleri	Kız	45	96.27	13.75	113	-1.07	.284		
	Erkek	68	99.18	14.28					
	Spor/Sanat/müzik Uğraşma	68	99.85	14.42	113	1.71	.089		
	Spor/Sanat/müzik Uğraşmama	45	95.24	13.23					
Normal Gelişim	Araştırmacı kişilik	Kız	92	26.43	9.57	192	.802	.424	
		Erkek	100	25.36	8.97				
	Gerçekçi kişilik	Spor/Sanat/müzik Uğraşma	47	26.87	9.70	192	.851	.396	
		Spor/Sanat/müzik Uğraşmama	145	25.55	9.11				
Girişimci kişilik	Kız	92	15.95	9.17	192	-8.32	.000**	1.20	
	Erkek	100	27.15	9.43					
	Spor/Sanat/müzik Uğraşma	47	24.45	10.26	192	2.01	.047*		
	Spor/Sanat/müzik Uğraşmama	145	20.92	10.92					
Geleneksel kişilik	Kız	92	16.32	7.96	192	-5.12	.000**	.735	
	Erkek	100	23.16	10.47					
	Spor/Sanat/müzik Uğraşma	47	22.43	11.06	192	1.87	.064		
	Spor/Sanat/müzik Uğraşmama	145	19.06	9.44					
Sosyal kişilik	Kız	92	28.93	8.48	192	.824	.411		
	Erkek	100	27.94	8.21					
	Spor/Sanat/müzik Uğraşma	47	27.74	8.25	192	-.635	.526		
	Spor/Sanat/müzik Uğraşmama	145	28.63	8.38					
Sanatçı kişilik	Kız	92	32.09	9.72	192	2.34	.020*	.338	
	Erkek	100	28.81	9.65					
	Spor/Sanat/müzik Uğraşma	47	30.45	8.79	192	.053	.957		
	Spor/Sanat/müzik Uğraşmama	145	30.36	10.13					
Kariyer Uyum yetenekleri	Kız	92	30.52	10.06	192	4.49	.000**	.649	
	Erkek	100	23.94	10.20					
	Spor/Sanat/müzik Uğraşma	47	29.11	10.22	192	1.53	.128		
	Spor/Sanat/müzik Uğraşmama	145	26.44	10.72					
Kariyer Uyum yetenekleri	Kız	92	93.25	14.69	192	2.25	.026*	.324	
	Erkek	100	97.76	13.07					
	Spor/Sanat/müzik Uğraşma	47	97.40	13.52	192	1.01	.311		
	Spor/Sanat/müzik Uğraşmama	145	95.01	14.17					

* $p < 0.5$ - ** $p < .01$

Tablo 7 incelendiğinde Üstün yetenekli öğrencilerin araştırmacı kişilik düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir [$t_{(113)}=.771$, $p>.05$]. Bu sonuca göre Üstün yetenekli kız ve erkek öğrencilerin araştırmacı kişilik düzeyleri farklılaşmamaktadır. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre Üstün yetenekli öğrencilerin araştırmacı kişilik düzeylerinin spor/sanat/müzik ile uğraşma şekline göre anlamlı bir farklılık göstermediğidir. [$t_{(113)}=.201$ $p>.05$]. Bu sonuç sanat/sporla uğraşan ya da sanat/sporla uğraşmayan üstün yetenekli öğrencilerin araştırmacı kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 7'ye göre üstün yetenekli öğrencilerin gerçekçi kişilik düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir [$t_{(113)}= 2.71$, $p<.05$]. Gerçekçi kişilik düzeylerinin geneline bakıldığında üstün yetenekli erkek öğrencilerin ortalamalarının ($x=27.25$) Üstün yetenekli kız öğrencilerin ortalamalarından ($x= 22.44$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre üstün yetenekli erkek öğrencilerin gerçekçi kişilik düzeyleri üstün yetenekli kız öğrencilerden daha yüksektir. Cohen d etki büyüklüğü değeri incelendiğinde (.525) cinsiyetin gerçekçi kişilik puanı üzerinde orta bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre ise üstün yetenekli öğrencilerin gerçekçi kişilik düzeylerinin spor/sanat/müzik ile uğraşma şekline göre anlamlı bir farklılık göstermediğidir. [$t_{(113)}=1.63$ $p>.05$]. Bu sonuç sanat/sporla uğraşan ya da sanat/sporla uğraşmayan üstün yetenekli öğrencilerin gerçekçi kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Üstün yetenekli öğrencilerin girişimci kişilik düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir [$t_{(113)}= 3.17$, $p<.05$]. Girişimci kişilik düzeylerinin geneline bakıldığında üstün yetenekli erkek öğrencilerin ortalamalarının ($x=28.80$) üstün yetenekli kız öğrencilerin ortalamalarından ($x= 19.48$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre üstün yetenekli erkek öğrencilerin girişimci kişilik düzeyleri üstün yetenekli kız öğrencilerden daha yüksektir. Cohen's d etki büyüklüğü değeri incelendiğinde (.590) cinsiyetin girişimci kişilik puanı üzerinde orta bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre ise üstün yetenekli öğrencilerin girişimci kişilik düzeylerinin spor/sanat/müzik ile uğraşma şekline göre anlamlı bir farklılık göstermediğidir. [$t_{(113)}=.420$ $p>.05$]. Bu sonuç sanat/sporla uğraşan ya da sanat/sporla uğraşmayan üstün yetenekli öğrencilerin girişimci kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 7'ye göre üstün yetenekli öğrencilerin geleneksel kişilik düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir [$t_{(113)}=1.36, p>.05$]. Bu sonuca göre üstün yetenekli kız ve erkek öğrencilerin araştırmacı kişilik düzeyleri farklılaşmamaktadır. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre üstün yetenekli öğrencilerin geleneksel kişilik düzeylerinin spor/sanat/müzik ile uğraşma şekline göre anlamlı bir farklılık göstermediğidir. [$t_{(113)}=.331, p>.05$]. Bu sonuç sanat/sporla uğraşan ya da sanat/sporla uğraşmayan üstün yetenekli öğrencilerin geleneksel kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 7 incelendiğinde üstün yetenekli öğrencilerin sosyal kişilik düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir [$t_{(113)}=1.96, p>.05$]. Bu sonuca göre üstün yetenekli kız ve erkek öğrencilerin araştırmacı kişilik düzeyleri farklılaşmamaktadır. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre sosyal kişilik düzeylerinin üstün yetenekli öğrencilerin spor/sanat/müzik ile uğraşma şekline göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir [$t_{(113)}= 2.30, p<.05$]. Sosyal kişilik düzeylerinin geneline bakıldığında üstün yetenekli spor/sanat/müzik ile uğraşan öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}=37.77$) üstün yetenekli spor/sanat/müzik ile uğraşmayan öğrencilerin ortalamalarından ($\bar{x}= 35.22$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre üstün yetenekli spor/sanat/müzik ile uğraşan öğrencilerin sosyal kişilik düzeyleri üstün yetenekli spor/sanat/müzik ile uğraşmayan öğrencilerden daha yüksektir. Cohen's d etki büyüklüğü değeri incelendiğinde (.445) spor sanat müzik ile uğraşma sosyal kişilik puanı üzerinde yaklaşık olarak orta bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 7'ye göre üstün yetenekli öğrencilerin sanatçı kişilik düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir [$t_{(113)}= 2.36, p<.05$]. Sanatçı kişilik düzeylerinin geneline bakıldığında üstün yetenekli kız öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}=32.20$) üstün yetenekli erkek öğrencilerin ortalamalarından ($\bar{x}= 28.58$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre üstün yetenekli kız öğrencilerin sanatçı kişilik düzeyleri üstün yetenekli erkek öğrencilerden daha yüksektir. cohen's d etki büyüklüğü değeri incelendiğinde (.442) cinsiyetin sanatçı kişilik puanı üzerinde yaklaşık olarak orta bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre ise üstün yetenekli öğrencilerin sanatçı kişilik düzeylerinin spor/sanat/müzik ile uğraşma şekline göre anlamlı bir farklılık göstermediğidir. [$t_{(113)}=1.38, p>.05$]. Bu sonuç sanat/sporla uğraşan ya da sanat/sporla uğraşmayan üstün

yetenekli öğrencilerin sanatçı kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 7 incelendiğinde üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir [$t_{(113)}=1.07$, $p>.05$]. Bu sonuca göre üstün yetenekli kız ve erkek öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri düzeyleri farklılaşmamaktadır. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri düzeylerinin spor/sanat/müzik ile uğraşma şekline göre anlamlı bir farklılık göstermediğidir. [$t_{(113)}=1.71$ $p>.05$]. Bu sonuç sanat/sporla uğraşan ya da sanat/sporla uğraşmayan Üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 7'ye göre normal gelişim gösteren öğrencilerin araştırmacı kişilik düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir [$t_{(192)}=.802$, $p>.05$]. Bu sonuca göre normal gelişim gösteren kız ve erkek öğrencilerin araştırmacı kişilik düzeyleri farklılaşmamaktadır. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre normal gelişim gösteren öğrencilerin araştırmacı kişilik düzeylerinin spor/sanat/müzik ile uğraşma şekline göre anlamlı bir farklılık göstermediğidir, [$t_{(192)}=.851$ $p>.05$]. Bu sonuç sanat/sporla uğraşmayan ya da sanat/sporla uğraşan normal gelişim gösteren öğrencilerin araştırmacı kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 7 incelendiğinde normal gelişim gösteren öğrencilerin gerçekçi kişilik düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir [$t_{(192)}=8.32$, $p<.05$]. Gerçekçi kişilik düzeylerinin geneline bakıldığında normal gelişim gösteren erkek öğrencilerin ortalamalarının ($x=27.15$) normal gelişim gösteren kız öğrencilerin ortalamalarından ($x= 15.95$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre normal gelişim gösteren erkek öğrencilerin gerçekçi kişilik düzeyleri normal gelişim gösteren kız öğrencilerden daha yüksektir. Cohen's d etki büyüklüğü değeri incelendiğinde (1.20) cinsiyetin gerçekçi kişilik puanı üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre gerçekçi kişilik düzeylerinin normal gelişim gösteren öğrencilerin spor/sanat/müzik ile uğraşma şekline göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir [$t_{(192)}= 2.01$, $p<.05$]. Gerçekçi kişilik düzeylerinin geneline bakıldığında normal gelişim gösteren spor/sanat/müzik ile uğraşan öğrencilerin ortalamalarının ($x=24.44$) normal gelişim gösteren spor/sanat/müzik ile uğraşmayan öğrencilerin ortalamalarından ($x= 20.92$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre normal gelişim gösteren spor/sanat/müzik ile

uğraşan öğrencilerin gerçekçi kişilik düzeyleri normal gelişim gösteren spor/sanat/müzik ile uğraşmayan öğrencilerden daha yüksektir.

Tablo 7'ye göre normal gelişim gösteren öğrencilerin girişimci kişilik düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir [$t_{(192)} = -5.12, p < .05$]. Girişimci kişilik düzeylerinin geneline bakıldığında normal gelişim gösteren erkek öğrencilerin ortalamalarının ($x=23.16$) normal gelişim gösteren kız öğrencilerin ortalamalarından ($x= 16.31$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre normal gelişim gösteren erkek öğrencilerin girişimci kişilik düzeyleri normal gelişim gösteren kız öğrencilerden daha yüksektir. Cohen's d etki büyüklüğü değeri incelendiğinde (.735) cinsiyetin girişimci kişilik puanı üzerinde orta bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre ise normal gelişim gösteren öğrencilerin girişimci kişilik düzeylerinin spor/sanat/müzik ile uğraşma şekline göre anlamlı bir farklılık göstermediğidir [$t_{(192)}=1.87, p > .05$]. Bu sonuç sanat/sporla uğraşan ya da sanat/sporla uğraşmayan normal gelişim gösteren öğrencilerin girişimci kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 7 incelendiğinde normal gelişim gösteren öğrencilerin Geleneksel kişilik düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir [$t_{(192)}=.824, p > .05$]. Bu sonuca göre normal gelişim gösteren kız ve erkek öğrencilerin Geleneksel kişilik düzeyleri farklılaşmamaktadır. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre ise normal gelişim gösteren öğrencilerin geleneksel kişilik düzeylerinin spor/sanat/müzik ile uğraşma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediğidir. [$t_{(192)}=-.635 p > .05$]. Bu sonuç sanat/sporla uğraşan ya da sanat/sporla uğraşmayan normal gelişim gösteren öğrencilerin geleneksel kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 7'ye göre normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal kişilik düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir [$t_{(192)} = 2.34 p < .05$]. Sosyal kişilik düzeylerinin geneline bakıldığında normal gelişim gösteren kız öğrencilerin ortalamalarının ($x=32.09$) normal gelişim gösteren erkek öğrencilerin ortalamalarından ($x= 28.80$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre normal gelişim gösteren kız öğrencilerin Sosyal kişilik düzeyleri normal gelişim gösteren erkek öğrencilerden daha yüksektir. Cohen's d etki büyüklüğü değeri incelendiğinde (.338) cinsiyetin sosyal kişilik puanı üzerinde düşük bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre ise normal gelişim gösteren öğrencilerin Sosyal kişilik düzeylerinin spor/sanat/müzik ile uğraşma şekline göre anlamlı bir farklılık göstermediğidir.

[$t_{(192)}=.053$ $p>.05$]. Bu sonuç sanat/sporla uğraşan ya da sanat/sporla uğraşmayan normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 7 incelendiğinde Normal gelişim gösteren öğrencilerin sanatçı kişilik düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir [$t_{(192)}= 4.49$ $p<.05$]. Sanatçı kişilik düzeylerinin geneline bakıldığında normal gelişim gösteren kız öğrencilerin ortalamalarının ($x=30.51$) normal gelişim gösteren erkek öğrencilerin ortalamalarından ($x= 23.94$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre normal gelişim gösteren kız öğrencilerin sanatçı kişilik düzeyleri normal gelişim gösteren erkek öğrencilerden daha yüksektir. Cohen's d etki büyüklüğü değeri incelendiğinde (.649) cinsiyetin sanatçı kişilik puanı üzerinde orta bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre ise normal gelişim gösteren öğrencilerin sanatçı kişilik düzeylerinin spor/sanat/müzik ile uğraşma şekline göre anlamlı bir farklılık göstermediğidir. [$t_{(192)}=1.53$ $p>.05$]. Bu sonuç sanat/sporla uğraşan ya da sanat/sporla uğraşmayan normal gelişim gösteren öğrencilerin sanatçı kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 7'ye göre normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir [$t_{(192)}= 2.25$ $p<.05$]. Kariyer uyum yetenekleri düzeylerinin geneline bakıldığında normal gelişim gösteren erkek öğrencilerin ortalamalarının ($\bar{x}=99.17$) normal gelişim gösteren kız öğrencilerin ortalamalarından ($x= 96.26$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre normal gelişim gösteren erkek öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri normal gelişim gösteren kız öğrencilerden daha yüksektir şeklinde yorumlanabilir. Cohen's d etki büyüklüğü değeri incelendiğinde (.311) cinsiyetin kariyer uyum yetenekleri puanı üzerinde düşük bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre ise normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri düzeylerinin spor/sanat/müzik ile uğraşma şekline göre anlamlı bir farklılık göstermediğidir. [$t_{(192)}=1.01$ $p>.05$]. Bu sonuç sanat/sporla uğraşan ya da sanat/sporla uğraşmayan normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir.

4.3. Üstün Yetenekli Öğrenciler ve Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Yaş Değişkenine Göre Anova Sonuçları

Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ve kariyer uyum yetenekleri yaşa göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek için tek yönlü varyans analizi (one way anova) yapılmıştır. Üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ve kariyer uyum yetenekleri puanlarının yaş değişkenine göre anova sonuçları tablo 8’ de gösterilmiştir.

Tablo 8. Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin yaş değişkenine göre anova sonuçları

Değişken	Yetenek Türü	Ölçek/Alt Boyut	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P	η^2	Anlamlı Fark
Üstün Yetenek	Araştırmacı Kişilik		Gruplar Arası	449.388	4	112.347	1.905	.115		
			Gruplar İçi	6370.577	108	58.987				
			Toplam	6819.965	112					
	Gerçekçi Kişilik		Gruplar Arası	727.462	4	181.866	2.112	.084		
			Gruplar İçi	9301.759	108	86.127				
			Toplam	10029.221	112					
	Girişimci Kişilik		Gruplar Arası	686.446	4	171.611	1.922	.112		
			Gruplar İçi	9641.714	108	89.275				
			Toplam	29762.111	304					
	Geleneksel kişilik		Gruplar Arası	448.101	112.025	3.011	.021*			18 yaş-
			Gruplar İçi	4017.775	108	37.202			.100	14 yaş
			Toplam	4465.876	112					
Sosyal Kişilik		Gruplar Arası	153.57	4	38.392	1.139	.342			
		Gruplar İçi	3638.979	108	33.694					
		Toplam	3792.549	112						
Sanatçı Kişilik		Gruplar Arası	164.956	4	41.239	.56	.692			
		Gruplar İçi	7949.964	108	73.611					
		Toplam	8114.92	112						
Kariyer uyum yetenekleri		Gruplar Arası	3.756.654	4	939.164	5.497	.000**		17 yaş-	
		Gruplar İçi	18453.31	108	170.864			.169	14 yaş	
		Toplam	22209.965	112						
Yaş	Araştırmacı Kişilik		Gruplar Arası	202.77	4	50.692	0.587	.672		
			Gruplar İçi	16138.412	187	86.302				
			Toplam	16341.182	191					
	Gerçekçi Kişilik		Gruplar Arası	511.913	4	127.978	1.09	.363		
			Gruplar İçi	21952.331	187	117.392				
			Toplam	22464.245	191					
	Girişimci Kişilik		Gruplar Arası	481.057	4	120.264	1.223	.303		
			Gruplar İçi	18391.188	187	98.349				
			Toplam	18872.245	191					

Normal Gelişim	Geleneksel Kişilik	Gruplar Arası	323.807	4	80.952	1.17	.326
		Gruplar İçi	12942.786	187	69.213		
		Toplam	13266.593	191			
	Sosyal Kişilik	Gruplar Arası	473.652	4	118.413	1.24	.296
		Gruplar İçi	17861.404	187	95.516		
		Toplam	18335.056	191			
	Sanatçı Kişilik	Gruplar Arası	708.664	4	177.166	1.587	.18
		Gruplar İçi	20881.507	187	111.666		
		Toplam	21590.17	191			
Kariyer Uyum Yetenekleri	Gruplar Arası	998.232	4	249.558	1.277	.281	
	Gruplar İçi	36543.888	187	195.422			
	Toplam	37542.12	191				

* $P < 0.5$ - ** $P < .01$

Tablo 8 incelendiğinde üstün yetenekli öğrencilerin araştırmacı kişilik düzeyleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, [$F_{(4,112)}=1.905, p>.05$]. Bu sonuca göre üstün yetenekli öğrencilerin araştırmacı kişilik düzeyleri yaş değişkeni bakımından farklılaşmamaktadır. Üstün yetenekli öğrencilerinin gerçekçi kişilik düzeyleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, [$F_{(4,112)}=2.112, p>.05$]. Bu sonuç üstün yetenekli öğrencilerin yaşları bakımından gerçekçi kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir. Üstün yetenekli öğrencilerin girişimci kişilik düzeyleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, [$F_{(4,112)}=1.922, p>.05$]. Bu sonuca göre üstün yetenekli öğrencilerin girişimci kişilik düzeyleri yaşları bakımından farklılaşmamaktadır.

Tablo 8'e göre üstün yetenekli öğrencilerin geleneksel kişilik düzeyleri yaş değişkeni bakımından anlamlı olarak farklılaşmaktadır, [$F_{(4,112)}=3.011, p<.05$]. Bu sonuca göre, üstün yetenekli öğrencilerin geleneksel kişilik düzeyleri yaş değişkenine göre anlamlı bir şekilde değişmektedir. Gruplar arası farkın kaynağını belirleyebilmek için post-hoc testlerinden Scheffe yapılmıştır. Scheffe testinin sonuçlarına 17 yaşında olan üstün yetenekli öğrencilerin ($\bar{X}=38.64$) geleneksel kişilik düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Analiz sonrasında hesaplanan η^2 değeri .100 olarak bulunmuş olup; üstün yetenekli öğrencilerin mesleki kişilik envanteri alt boyutu olan geleneksel kişilik puanlarındaki gözlenen varyansın %10' unun yaşa bağlı olduğu görülmüştür. Üstün yetenekli öğrencilerin sosyal kişilik düzeyleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, [$F_{(4,112)}=1.139, p>.05$]. Bu sonuca göre üstün yetenekli öğrencilerin sosyal kişilik düzeyleri yaşları bakımından farklılaşmamaktadır. Üstün

yetenekli öğrencilerinin sanatçı kişilik düzeyleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, $[F_{(4,112)}=1.560, p>.05]$. Bu sonuç üstün yetenekli öğrencilerin yaşları bakımından sanatçı kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 8 incelendiğinde üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri yaş değişkeni bakımından anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $[F_{(4,112)}=5.497, p<.05]$. Bu sonuca göre, üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri yaş değişkenine göre anlamlı bir şekilde değişmektedir. Gruplar arası farkın kaynağını belirleyebilmek için post- hoc testlerinden Scheffe yapılmıştır. Scheffe testinin sonuçlarına 17 yaşında olan üstün yetenekli öğrencilerin ($\bar{X}=107.71$) kariyer uyum yetenekleri puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Analiz sonrasında hesaplanan η^2 değeri .16 olarak bulunmuş olup; üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri puanlarındaki gözlenen varyansın %16' sının yaşa bağlı olduğu görülmüştür.

Tablo 8 incelendiğinde normal gelişim gösteren öğrencilerin araştırmacı kişilik düzeyleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, $[F_{(4, 191)}=.587, p>.05]$. Bu sonuca göre normal gelişim gösteren öğrencilerin araştırmacı kişilik düzeyleri yaş değişkeni bakımından farklılaşmamaktadır. Tabloya göre normal gelişim gösteren öğrencilerin gerçekçi kişilik düzeyleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, $[F_{(4, 191)}=1.090, p>.05]$. Bu sonuç normal gelişim gösteren öğrencilerin yaşları bakımından gerçekçi kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir. Tablo 7 incelendiğinde normal gelişim gösteren öğrencilerin girişimci kişilik düzeyleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, $[F_{(4, 191)}=1.223, p>.05]$. Bu sonuca göre normal gelişim gösteren öğrencilerin girişimci kişilik düzeyleri yaş değişkeni bakımından farklılaşmamaktadır. Tabloya göre normal gelişim gösteren öğrencilerin geleneksel kişilik düzeyleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, $[F_{(4, 191)}=1.170, p>.05]$. Bu sonuç normal gelişim gösteren öğrencilerin yaşları bakımından geleneksel kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 8 incelendiğinde normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal kişilik düzeyleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, $[F_{(4, 191)}=1.240, p>.05]$. Bu sonuca göre normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal kişilik düzeyleri yaş değişkeni bakımından farklılaşmamaktadır. Tabloya göre normal gelişim gösteren öğrencilerin sanatçı kişilik düzeyleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, $[F_{(4, 191)}=1.587, p>.05]$. Bu sonuç normal gelişim gösteren

öğrencilerin yaşları bakımından sanatçı kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 8 incelendiğinde normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, [$F_{(4, 191)} = 1.277, p > .05$]. Bu sonuca göre normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri yaş değişkeni bakımından farklılaşmamaktadır.

4.4. Üstün Yetenekli Öğrenciler ve Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Anne Eğitim Durumuna göre Anova Sonuçları

Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ve kariyer uyum yetenekleri Anne eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığını incelemek için tek yönlü varyans analizi (one way anova) yapılmıştır. Üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ve kariyer uyum yetenekleri puanlarının Anne eğitim durumu değişkenine göre anova sonuçları tablo 9’ da gösterilmiştir.

Tablo 9. Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin anne eğitim durumu değişkenine göre anova sonuçları

Değişken	Yetenek Türü	Ölçek/Alt Boyut	Varyansın Kaynağı	Kareler		F	P	η^2	Anlamlı Fark	
				Toplamı	Sd					
Üstün Yetenek	Araştırmacı Kişilik	Gruplar Arası		385,692	3	128,564	2,178	.095		
		Gruplar İçi		6434,273	109	59,030				
		Toplam		6819,965	112					
	Gerçekçi Kişilik	Gruplar Arası		242,886	3	80,962	0,902	.443		
		Gruplar İçi		9786,335	109	89,783				
		Toplam		10029,221	112					
	Girişimci Kişilik	Gruplar Arası		492,882	3	164,294	1,821	.148		
		Gruplar İçi		9835,277	109	90,232				
		Toplam		10328,159	112					
	Geleneksel Kişilik	Gruplar Arası		117,446	3	39,149	0,981	.404		
		Gruplar İçi		4348,430	109	39,894				
		Toplam		4465,876	112					
	Sosyal Kişilik	Gruplar Arası		268,787	3	89,596	2,771	.045*	.070	Üniversite- ortaokul
		Gruplar İçi		3523,761	109	32,328				
		Toplam		3792,549	112					
	Sanatçı Kişilik	Gruplar Arası		532,051	3	177,350	2,549	.060		
		Gruplar İçi		7582,869	109	69,568				
		Toplam		8114,920	112					
Kariyer Uyum Yetenekleri	Gruplar Arası		311,841	3	103,947	0,517	.671			

		Gruplar İçi	21898,123	109	200,900		
Anne E.D.		Toplam	22209,965	112			
		<hr/>					
Araştırmacı Kişilik	Gruplar Arası	525,974	3	175,325	2,084	.104	
	Gruplar İçi	15815,208	188	84,123			
	Toplam	16341,182	191				
<hr/>							
Gerçekçi Kişilik	Gruplar Arası	33,164	3	11,055	0,093	.964	
	Gruplar İçi	22431,081	188	119,314			
	Toplam	22464,245	191				
<hr/>							
Girişimci Kişilik	Gruplar Arası	139,519	3	46,506	0,467	.706	
	Gruplar İçi	18732,726	188	99,642			
	Toplam	18872,245	191				
<hr/>							
Geleneksel Kişilik	Gruplar Arası	61,771	3	20,590	0,293	.830	
	Gruplar İçi	13204,822	188	70,238			
	Toplam	13266,593	191				
<hr/>							
Sosyal Kişilik	Gruplar Arası	248,967	3	82,989	0,863	.462	
	Gruplar İçi	18086,089	188	96,203			
	Toplam	18335,056	191				
<hr/>							
Sanatçı Kişilik	Gruplar Arası	408,606	3	136,202	1,209	.308	
	Gruplar İçi	21181,564	188	112,668			
	Toplam	21590,170	191				
<hr/>							
Kariyer Uyum Yetenekleri	Gruplar Arası	956,010	3	318,670	1,638	.182	
	Gruplar İçi	36586,110	188	194,607			
	Toplam	37542,120	191				
<hr/>							
Normal Gelişim	Gruplar Arası	61,771	3	20,590	0,293	.830	
	Gruplar İçi	13204,822	188	70,238			
	Toplam	13266,593	191				

* $P < 0.5$ - ** $P < .01$

Tablo 9 incelendiğinde üstün yetenekli öğrencilerin araştırmacı kişilik düzeyleri ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, [$F_{(3, 112)}=2.178$, $p>.05$]. Bu sonuca göre üstün yetenekli öğrencilerin araştırmacı kişilik düzeyleri anne eğitim durumu bakımından farklılaşmamaktadır. Üstün yetenekli öğrencilerinin gerçekçi kişilik düzeyleri ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, [$F_{(3, 112)}=.902$, $p>.05$]. Bu sonuç üstün yetenekli öğrencilerin anne eğitim durumu bakımından gerçekçi kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir. Üstün yetenekli öğrencilerin girişimci kişilik düzeyleri ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, [$F_{(3, 112)}=1.821$, $p>.05$]. Bu sonuca göre üstün yetenekli öğrencilerin girişimci kişilik düzeyleri anne eğitim durumu bakımından farklılaşmamaktadır. Üstün yetenekli öğrencilerin geleneksel kişilik düzeyleri ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, [$F_{(3, 112)}=.981$, $p>.05$]. Bu sonuç üstün yetenekli öğrencilerin anne eğitim durumu bakımından geleneksel kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Üstün yetenekli Öğrencilerin sosyal kişilik düzeyleri anne eğitim durumu bakımından anlamlı olarak farklılaşmaktadır, $[F_{(3, 112)}=2.771, p>.05]$. Bu sonuca göre, üstün yetenekli öğrencilerin sosyal kişilik düzeyleri anne eğitim durumuna göre anlamlı bir şekilde değişmektedir. Gruplar arası farkın kaynağını belirleyebilmek için post- hoc testlerinden Scheffe yapılmıştır. Scheffe testinin sonuçlarına göre annesi üniversite mezunu olan üstün yetenekli öğrencilerin ($\bar{X}=37.63$) sosyal kişilik düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Analiz sonrasında hesaplanan η^2 değeri .070 olarak bulunmuş olup; üstün yetenekli öğrencilerin mesleki kişilik envanteri alt boyutu olan sosyal kişilik puanlarındaki gözlenen varyansın %7' sinin anne eğitim durumuna bağlı olduğu görülmüştür. Üstün yetenekli öğrencilerin sanatçı kişilik düzeyleri ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, $[F_{(3, 112)}=.902, p>.05]$. Bu sonuç üstün yetenekli öğrencilerin anne eğitim durumu bakımından sanatçı kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 9 incelendiğinde üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, $[F_{(3, 112)}=.517, p>.05]$. Bu sonuca göre üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri anne eğitim durumu bakımından farklılaşmamaktadır.

Tablo 8 incelendiğinde normal gelişim gösteren öğrencilerin araştırmacı kişilik düzeyleri ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, $[F_{(3, 191)}=2.084, p>.05]$. Bu sonuca göre normal gelişim gösteren öğrencilerin araştırmacı kişilik düzeyleri anne eğitim durumu bakımından farklılaşmamaktadır. Normal gelişim gösteren öğrencilerin gerçekçi kişilik düzeyleri ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, $[F_{(3, 191)}=.093, p>.05]$. Bu sonuç normal gelişim gösteren öğrencilerin anne eğitim durumu bakımından gerçekçi kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir. Tabloya göre normal gelişim gösteren öğrencilerin girişimci kişilik düzeyleri ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, $[F_{(3, 191)}=.467, p>.05]$. Bu sonuca göre normal gelişim gösteren öğrencilerin girişimci kişilik düzeyleri anne eğitim durumu bakımından farklılaşmamaktadır. Tabloya göre normal gelişim gösteren öğrencilerin geleneksel kişilik düzeyleri ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, $[F_{(3, 191)}=.293, p>.05]$. Bu sonuç normal gelişim gösteren öğrencilerin anne eğitim durumu bakımından geleneksel kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir. Tabloya göre normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal kişilik

düzeyleri ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, [$F_{(3, 191)}=.863, p>.05$]. Bu sonuca göre normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal kişilik düzeyleri anne eğitim durumu bakımından farklılaşmamaktadır. Tabloya göre normal gelişim gösteren öğrencilerin sanatçı kişilik düzeyleri ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, [$F_{(3, 191)}=1.209, p>.05$]. Bu sonuç normal gelişim gösteren öğrencilerin anne eğitim durumu bakımından sanatçı kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 9 incelendiğinde normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, [$F_{(3, 191)}=1.638, p>.05$]. Bu sonuca göre normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri anne eğitim durumu bakımından farklılaşmamaktadır.

4.5. Üstün Yetenekli Öğrenciler ve Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Baba Eğitim Durumuna Göre Anova Sonuçları

Üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ve kariyer uyum yetenekleri baba eğitim durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için tek yönlü varyans analizi (one way anova) yapılmıştır. Üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ve kariyer uyum yetenekleri puanlarının baba eğitim durumu değişkenine göre anova sonuçları tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin baba eğitim durumu değişkenine göre anova sonuçları

Değişken	Yetenek Türü	Ölçek/Alt Boyut	Varyansın	Kareler		F	P	η^2	Anlamlı Fark
			Kaynağı	Toplamı	Sd				
Üstün Yetenek	Araştırmacı Kişilik	Gruplar Arası	390,263	3	130,088	2,205	.092		
		Gruplar İçi	6429,702	109	58,988				
		Toplam	6819,965	112					
	Gerçekçi Kişilik	Gruplar Arası	218,806	3	72,935	0,810	.491		
		Gruplar İçi	9810,415	109	90,004				
		Toplam	10029,221	112					
	Girişimci Kişilik	Gruplar Arası	136,449	3	45,483	0,486	.692		
		Gruplar İçi	10191,710	109	93,502				
		Toplam	10328,159	112					
	Geleneksel Kişilik	Gruplar Arası	96,446	3	32,149	0,802	.495		
		Gruplar İçi	4369,430	109	40,087				
		Toplam	4465,876	112					
Sosyal Kişilik	Gruplar Arası	252,886	3	84,295	2,596	.056			
	Gruplar İçi	3539,662	109	32,474					

	Toplam	3792,549	112			
Baba E.D.	Sanatçı Kişilik	Gruplar Arası	326,788	3	108,929	1,525 .212
		Gruplar İçi	7788,132	109	71,451	
		Toplam	8114,920	112		
Baba E.D.	Kariyer Uyum Yetenekleri	Gruplar Arası	916,227	3	305,409	1,563 .202
		Gruplar İçi	21293,738	109	195,355	
		Toplam	22209,965	112		
Normal Gelişim	Araştırmacı Kişilik	Gruplar Arası	64,233	3	21,411	0,247 .863
		Gruplar İçi	16276,949	188	86,580	
		Toplam	16341,182	191		
Normal Gelişim	Gerçekçi Kişilik	Gruplar Arası	421,496	3	140,499	1,198 .312
		Gruplar İçi	22042,748	188	117,249	
		Toplam	22464,245	191		
Normal Gelişim	Girişimci Kişilik	Gruplar Arası	7,383	3	2,461	0,025 .995
		Gruplar İçi	18864,862	188	100,345	
		Toplam	18872,245	191		
Normal Gelişim	Geleneksel Kişilik	Gruplar Arası	101,826	3	33,942	0,485 .693
		Gruplar İçi	13164,767	188	70,025	
		Toplam	13266,593	191		
Normal Gelişim	Sosyal Kişilik	Gruplar Arası	36,299	3	12,100	0,124 .946
		Gruplar İçi	18298,757	188	97,334	
		Toplam	18335,056	191		
Normal Gelişim	Sanatçı Kişilik	Gruplar Arası	295,838	3	98,613	0,871 .457
		Gruplar İçi	21294,333	188	113,268	
		Toplam	21590,170	191		
Normal Gelişim	Kariyer Uyum Yetenekleri	Gruplar Arası	1142,558	3	380,853	1,967 .120
		Gruplar İçi	36399,562	188	193,615	
		Toplam	37542,120	191		

*P < 0.5 - **P < .01

Tablo 10 incelendiğinde üstün yetenekli öğrencilerin araştırmacı kişilik düzeyleri ile baba eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, $[F_{(3, 112)}=2.205, p>.05]$. Bu sonuca göre üstün yetenekli öğrencilerin araştırmacı kişilik düzeyleri baba eğitim durumu bakımından farklılaşmamaktadır. Üstün yetenekli öğrencilerinin gerçekçi kişilik düzeyleri ile baba eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, $[F_{(3, 112)}=.810, p>.05]$. Bu sonuç üstün yetenekli öğrencilerin baba eğitim durumu bakımından gerçekçi kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir. Üstün yetenekli öğrencilerin girişimci kişilik düzeyleri ile baba eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, $[F_{(3, 112)}=.486, p>.05]$. Bu sonuca göre üstün yetenekli öğrencilerin girişimci kişilik düzeyleri baba eğitim durumu bakımından farklılaşmamaktadır. Üstün yetenekli öğrencilerinin geleneksel kişilik

düzeylei ile baba eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, $[F_{(3, 112)}=.802, p>.05]$. Bu sonuç üstün yetenekli öğrencilerin baba eğitim durumu bakımından geleneksel kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir. Üstün yetenekli öğrencilerin sosyal kişilik düzeyleri ile baba eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, $[F_{(3, 112)}=2.596, p>.05]$. Bu sonuca göre üstün yetenekli öğrencilerin sosyal kişilik düzeyleri baba eğitim durumu bakımından farklılaşmamaktadır. Üstün yetenekli öğrencilerinin sanatçı kişilik düzeyleri ile baba eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, $[F_{(3, 112)}=1.525, p>.05]$. Bu sonuç üstün yetenekli öğrencilerin baba eğitim durumu bakımından sanatçı kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 10 incelendiğinde üstün yetenekli öğrencilerinin kariyer uyum yetenekleri ile baba eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, $[F_{(3, 112)}=1.563, p>.05]$. Bu sonuç üstün yetenekli öğrencilerin baba eğitim durumu bakımından kariyer uyum yeteneklerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 10 incelendiğinde üstün yetenekli öğrencilerin araştırmacı kişilik düzeyleri ile baba eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, $[F_{(3, 191)}=.247, p>.05]$. Bu sonuca göre üstün yetenekli öğrencilerin araştırmacı kişilik düzeyleri baba eğitim durumu bakımından farklılaşmamaktadır. Üstün yetenekli öğrencilerinin gerçekçi kişilik düzeyleri ile baba eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, $[F_{(3, 191)}=1.198, p>.05]$. Bu sonuç üstün yetenekli öğrencilerin baba eğitim durumu bakımından gerçekçi kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir. Üstün yetenekli öğrencilerin girişimci kişilik düzeyleri ile baba eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, $[F_{(3, 191)}=.025, p>.05]$. Bu sonuca göre üstün yetenekli öğrencilerin girişimci kişilik düzeyleri baba eğitim durumu bakımından farklılaşmamaktadır. Üstün yetenekli öğrencilerinin geleneksel kişilik düzeyleri ile baba eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, $[F_{(3, 191)}=.485, p>.05]$. Bu sonuç üstün yetenekli öğrencilerin baba eğitim durumu bakımından geleneksel kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir. Üstün yetenekli öğrencilerin sosyal kişilik düzeyleri ile baba eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, $[F_{(3, 191)}=.124, p>.05]$. Bu sonuca göre üstün yetenekli öğrencilerin sosyal kişilik düzeyleri baba eğitim durumu bakımından farklılaşmamaktadır. Üstün yetenekli öğrencilerinin sanatçı kişilik düzeyleri ile baba eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, $[F_{(3, 191)}=.871, p>.05]$.

Bu sonuç üstün yetenekli öğrencilerin baba eğitim durumu bakımından sanatçı kişilik düzeylerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 10 incelendiğinde üstün yetenekli öğrencilerinin kariyer uyum yetenekleri ile baba eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, [$F_{(3, 191)}=1.967$, $p>.05$]. Bu sonuç üstün yetenekli öğrencilerin baba eğitim durumu bakımından kariyer uyum yeteneklerinin farklılaşmadığı şeklinde yorumlanabilir.

4.6. Üstün Yetenekli Öğrenciler ve Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Mesleki Kişilik Tipleri ve Kariyer Uyum Yetenekleri Arasındaki İlişkiye İlişkin Sonuçlar

Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin Mesleki kişilik envanteri alt boyutlarından olan araştırmacı kişilik, gerçekçi kişilik, girişimci kişilik, geleneksel kişilik, sosyal kişilik ve sanatçı kişilik ile kariyer uyum yetenekleri ve demografik değişkenler normal dağılım göstermekte olup, aralarındaki ilişkinin yönü ve düzeyinin belirlenmesi amacıyla Pearson Korelasyon Analizi yapılmış ve bulgular Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 5. Değişkenlere ait pearson korelasyon analizi bulguları

Yetenek Durumu	Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7
Üstün Yetenek	Araştırmacı Kişilik	1	.248**	.219*	.392**	.389**	.545**	.331**
	Gerçekçi Kişilik		1	.378**	.193*	.142	.013	.235*
	Girişimci Kişilik			1	.281**	.099	.009	.301**
	Geleneksel Kişilik				1	.447**	.204*	.358**
	Sosyal Kişilik					1	.478**	.354**
	Sanatçı Kişilik						1	.204*
	Kariyer Uyum Yetenekleri							1
Normal Gelişim	Araştırmacı Kişilik	1	.244**	.329**	.427**	.351**	.555**	.128
	Gerçekçi Kişilik		1	.503**	.139	-.015	-.058	.257**
	Girişimci Kişilik			1	.230**	.025	.111	.205**
	Geleneksel Kişilik				1	.431**	.323**	.355**
	Sosyal Kişilik					1	.372**	.259**
	Sanatçı Kişilik						1	.013
	Kariyer Uyum Yetenekleri							1

* $P < 0.5$ - ** $P < .01$

Tablo 11’de görüldüğü üzere üstün yetenekli öğrencilerin araştırmacı kişilikleri ile gerçekçi kişilikleri arasında ($r=.248$, $p<.01$) pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki, üstün yetenekli öğrencilerin araştırmacı kişilikleri girişimci kişilikleri arasında ($r=.219$, $p<.01$) pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki, üstün yetenekli öğrencilerin araştırmacı kişilikleri ile geleneksel kişilikleri arasında ($r=.392$, $p<.01$)

pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki, üstün yetenekli öğrencilerin araştırmacı kişilikleri ile sosyal kişilikleri arasında ($r=.389, p<.01$) pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki, üstün yetenekli öğrencilerin araştırmacı kişilikleri ile sanatçı kişilikleri arasında ($r=.545, p<.01$) pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ve üstün yetenekli öğrencilerin araştırmacı kişilikleri ile kariyer uyum yetenekleri arasında ($r=.331, p<.01$) pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Yine tabloya bakıldığı zaman üstün yetenekli öğrencilerin gerçekçi kişilikleri ile girişimci kişilikleri arasında ($r=.378, p<.01$) pozitif orta düşük düzeyde anlamlı bir ilişki, üstün yetenekli öğrencilerin gerçekçi kişilikleri ile geleneksel kişilikleri arasında ($r=.193, p<.05$) pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiş, üstün yetenekli öğrencilerin gerçekçi kişilikleri ile sosyal kişilikleri arasında ($r=.143, p>.05$) anlamlı bir ilişki tespit edilmemiş, üstün yetenekli öğrencilerin gerçekçi kişilikleri ile sanatçı kişilikleri arasında ($r=.013, p>.05$) anlamlı bir ilişki tespit edilmemiş, üstün yetenekli öğrencilerin gerçekçi kişilikleri ile kariyer uyum yetenekleri arasında ($r=.235, p<.01$) pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Tabloya göre üstün yetenekli öğrencilerin girişimci kişilikleri ile geleneksel kişilikleri arasında ($r=.281, p<.01$) pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ve üstün yetenekli öğrencilerin girişimci kişilikleri ile kariyer uyum yetenekleri arasında ($r=.301, p<.01$) pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunurken, üstün yetenekli öğrencilerin girişimci kişilikleri ile sosyal kişilikleri arasında ($r=.099, p>.05$) anlamlı bir ilişki ve üstün yetenekli öğrencilerin girişimci kişilikleri ile sanatçı kişilikleri arasında ($r=.009, p>.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre üstün yetenekli öğrencilerin geleneksel kişilikleri ile sosyal kişilikleri arasında ($r=.447, p<.01$) pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki, üstün yetenekli öğrencilerin geleneksel kişilikleri ile sanatçı kişilikleri arasında ($r=.204, p<.05$) pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ve üstün yetenekli öğrencilerin geleneksel kişilikleri ile kariyer uyum yetenekleri arasında ($r=.358, p<.01$) pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Tabloya 11 incelendiği zaman üstün yetenekli öğrencilerin sosyal kişilikleri ile sanatçı kişilikleri arasında ($r=.478, p<.01$) pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki, üstün yetenekli öğrencilerin sosyal kişilikleri ile kariyer uyum yetenekleri arasında ($r=.354, p<.01$) pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Araştırmanın bir diğer sonucuna göre üstün yetenekli öğrencilerin sanatçı kişilikleri ile

kariyer uyum yetenekleri arasında ($r=.204, p<.05$) pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 11’de görüldüğü üzere normal gelişim gösteren öğrencilerin araştırmacı kişilikleri ile gerçekçi kişilikleri arasında ($r=.244, p<.01$) pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki, araştırmacı kişilikleri ile girişimci kişilikleri arasında ($r=.329, p<.01$) pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki, araştırmacı kişilikleri ile geleneksel kişilikleri arasında ($r=.427, p<.01$) pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki, araştırmacı kişilikleri ile sosyal kişilikleri arasında ($r=.351, p<.01$) pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki ve araştırmacı kişilikleri ile sanatçı kişilikleri arasında ($r=.555, p<.01$) pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunurken araştırmacı kişilikleri ile kariyer uyum yetenekleri arasında ($r=.128, p>.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Araştırmanın bir diğer sonucu normal gelişim gösteren öğrencilerin gerçekçi kişilikleri ile girişimci kişilikleri arasında ($r=.503, p<.01$) pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ve normal gelişim gösteren öğrencilerin gerçekçi kişilikleri ile kariyer uyum yetenekleri arasında ($r=.257, p<.01$) pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilirken, normal gelişim gösteren öğrencilerin gerçekçi kişilikleri ile geleneksel kişilikleri arasında ($r=.139, p>.05$) anlamlı bir ilişki, normal gelişim gösteren öğrencilerin gerçekçi kişilikleri ile sosyal kişilikleri arasında ($r=-.015, p>.05$) anlamlı bir ilişki ve normal gelişim gösteren öğrencilerin gerçekçi kişilikleri ile sanatçı kişilikleri arasında ($r=-.058, p>.05$) anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Tablo 11’e göre normal gelişim gösteren öğrencilerin girişimci kişilikleri ile geleneksel kişilikleri arasında ($r=.230, p<.01$) pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ve normal gelişim gösteren öğrencilerin girişimci kişilikleri ile kariyer uyum yetenekleri arasında ($r=.503, p<.01$) pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunurken, normal gelişim gösteren öğrencilerin girişimci kişilikleri ile sosyal kişilikleri arasında ($r=.025, p>.05$) anlamlı bir ilişki ve normal gelişim gösteren öğrencilerin girişimci kişilikleri ile sanatçı kişilikleri arasında ($r=.111, p>.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Tabloya göre normal gelişim gösteren öğrencilerin geleneksel kişilikleri ile sosyal kişilikleri arasında ($r=.431, p<.01$) pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki, normal gelişim gösteren öğrencilerin geleneksel kişilikleri ile sanatçı kişilikleri arasında ($r=.323, p<.01$) pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ve normal gelişim gösteren öğrencilerin geleneksel kişilikleri ile kariyer uyum yetenekleri arasında ($r=.431, p<.01$) pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Araştırmanın bir diğer sonucuna göre normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal kişilikleri ile sanatçı kişilikleri arasında ($r=.372, p<.01$) pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ve normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal kişilikleri kariyer uyum yetenekleri arasında ($r=.259, p<.01$) pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki bulunurken, normal gelişim gösteren öğrencilerin sanatçı kişilikleri ile kariyer uyum yetenekleri arasında ($r=.013, p>.05$) anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

4.7. Üstün Yetenekli Öğrenciler ve Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Kişilik Tipleri ve Demografik Değişkenlerin Kariyer Uyum Yeteneklerini Yordamasına İlişkin Sonuçlar

Bu aşamada üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ve demografik değişkenler kariyer uyum yeteneklerinin yordayıcısı olup olmadıklarının ve yordayıcılık düzeylerini belirlemek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 12. Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerinin mesleki kişilik tipleri ve demografik değişkenler tarafından yordanmasına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi

Yetenek Durumu	Model	Yordayıcı	B	Shb	Beta	ΔR^2	
Üstün Yetenek	Blok 1	Sabit	34.367	14,349		.152	
		Yaş	4.075	.915	.389**		
	Blok 2	Sabit	16,850	14,595		.083	
		Yaş	3,526	.887	.337**		
		Sosyal Kişilik	.710	.205	.293**		
	Blok 3	Sabit	15,561	14,167		.052	
		Yaş	.218	.868	.307**		
		Sosyal Kişilik	.667	.200	.276**		
		Girişimci Kişilik	.337	.120	.230**		
	Normal Gelişim	Blok 1	Sabit	78,646	3,378		.126
			Geleneksel Kişilik	.597	.114	.355**	
		Blok 2	Sabit	74.091	3,601		.044**
Geleneksel Kişilik			.547	.113	.325**		
Gerçekçi Kişilik			.274	.087	.212**		
Blok 3		Sabit	70,380	3,995		.019*	
		Geleneksel Kişilik	.435	.124	.258**		
		Gerçekçi Kişilik	.289	.086	.223**		
		Sosyal Kişilik	.216	.105	.151*		

* $P < 0.5$ - ** $P < .01$

Hiyerarşik regresyon analizinde cinsiyet ve üstün yeteneklilik demografik değişkenler için referans değişken olarak dummy kodlama yapılarak analiz gerçekleştirilmiştir. Üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren lise öğrencilerinin kariyer uyum yetenekleri üzerinde mesleki kişilik tipleri ve demografik değişkenlerin rolü hiyerarşik regresyon analizi ile incelenmiştir. Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrenciler için ayrı ayrı olmak üzere analizin ilk aşamasında mesleki kişilik envanteri alt boyutları olan araştırmacı kişilik, gerçekçi kişilik, girişimci kişilik, geleneksel kişilik, sosyal kişilik ve sanatçı kişilik analize dahil edilirken, ikinci aşamada demografik değişkenlerden yaş, cinsiyet, anne ve baba eğitim durumu, okul türü, herhangi bir spor/sanat/müzik ile uğraşıp/uğraşmama durumu ve gelecekte hangi mesleği seçmek istediği dahil edilip stepwise yöntemi ile analiz yapılmıştır.

Tablo 12’de görüldüğü üzere araştırmacı kişilik, gerçekçi kişilik, girişimci kişilik, geleneksel kişilik, sosyal kişilik ve sanatçı kişilik ile yaş, cinsiyet, anne ve baba eğitim durumu, okul türü, herhangi bir spor/sanat/müzik ile uğraşıp/uğraşmama durumu ve gelecekte hangi mesleği seçmek istediği üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerini yordayıp yordamadığına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi stepwise yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Model 1’de yaş üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerinin anlamlı bir yordayıcısı [$f_{(1,112)}=19.821, p<.05$] olduğu ve yaklaşık olarak %15 ini açıkladığı görülmektedir. Model 2’de yaş ve sosyal kişilik üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerinin anlamlı bir yordayıcısı [$f_{(2,111)}=16.875, p<.05$] olduğu ve yaklaşık olarak %8 ini açıkladığı görülmektedir. Model 3’te ise yaş, sosyal kişilik ve girişimci kişilik üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerinin anlamlı bir yordayıcısı [$f_{(3,110)}=14.581, p<.05$] olduğu ve yaklaşık olarak %5 ini açıkladığı ve bununla beraber toplam varyansın %28 olduğu görülmektedir. Sonuç olarak demografik değişkenlerden yaş ve mesleki kişilik envanteri alt boyutlarından sosyal kişilik ve girişimci kişilik üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerinin anlamlı yordayıcıları olduğu görülmüştür ($p<.01$).

Tablo 12 incelendiği zaman normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerinin araştırmacı kişilik, gerçekçi kişilik, girişimci kişilik, geleneksel kişilik, sosyal kişilik ve sanatçı kişilik ile yaş, cinsiyet, anne ve baba eğitim durumu, okul türü, herhangi bir spor/sanat/müzik ile uğraşıp/uğraşmama durumu ve gelecekte hangi

mesleği seçmek istediği gibi değişkenler tarafından yordanıp yordanmadığına ilişkin hiyerarşik regresyon analizi stepwise yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Model 1’de geleneksel kişilik normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu [$F_{(1,190)}=27.339, p<.05$]. ve yaklaşık olarak %12 sini açıkladığı görülmektedir. Model 2’de geleneksel kişilik ve gerçekçi kişilik normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerinin anlamlı bir yordayıcısı [$F_{(2,189)}=19.323, p<.05$] olduğu ve yaklaşık olarak %4 ünü açıkladığı görülmektedir. Model 3’te ise geleneksel kişilik, gerçekçi kişilik ve sosyal kişilik normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu [$F_{(3,188)}=14.535, p<.05$] ve yaklaşık olarak %1 ini açıkladığı ve bununla beraber toplam varyansın yaklaşık olarak %19 olduğu görülmektedir. Sonuç olarak mesleki kişilik envanteri alt boyutlarından geleneksel kişilik, gerçekçi kişilik ve sosyal kişilik normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerinin anlamlı yordayıcıları olduğu görülmüştür ($p<.01$).

5. TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular Alanyazın çerçevesinde tartışılmış ve yorumlanmıştır. Alanyazında üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilere ilişkin yapılan karşılaştırma çalışmaları sınırlı sayıda olduğu için bu araştırmanın incelenmesine yönelik bulguların tartışma kısmında daha çok üstün yetenekli bireyler ile yapılan çalışma bulguları ve normal gelişim gösteren bireyler ile yapılan çalışma bulguları ayrı ayrı incelenmiştir.

5.1. Üstün Yetenekli Öğrenciler ve Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Yetenek Durumuna Göre Kişilik Tipleri Ve Kariyer Uyum Yetenekleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesine İlişkin Tartışma

Mevcut araştırmada üstün yetenekli öğrencilerin ve normal gelişim gösteren öğrencilerin yetenek durumuna göre mesleki kişilik tipleri alt boyutları olan araştırmacı kişilik, gerçekçi kişilik, girişimci kişilik, geleneksel kişilik, sosyal kişilik, sanatçı kişilik tiplerinin anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görülmektedir. Araştırma sonucuna göre üstün yetenekli öğrencilerin araştırmacı kişilik gerçekçi kişilik, girişimci kişilik, geleneksel kişilik, sosyal kişilik, sanatçı kişilik tiplerinin normal gelişim gösteren öğrencilere göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmüştür. Spartfeld'e (2007) göre üstün yetenekli öğrencilerin normal gelişim gösteren akranlarına göre araştırmacı ve gerçekçi kişilik özelliklerinin daha yüksek ve gelişmiş olduğunu bulgulamıştır. Oğurlu ve ark (2015) üstün yetenekli öğrencilerin kariyer seçimleri ile ilgili yaptıkları araştırmaya göre üstün yetenekli öğrencilerin en fazla tercih etmek istedikleri meslek gruplarının araştırmacı, gerçekçi, sanatçı ve sosyal meslekler olduğunu ortaya koymuşlardır. Colangelo ve Kerr'e (1990) göre üstün yetenekli öğrencilerin en çok mühendislik, tıp, fiziksel bilimler, sosyal bilimler ve iş dünyası ve girişimcilik ile ilgili alanlarda kariyer tercihleri olduğunu öne sürmektedir. Ayrıca Kelly'e (1992) göre üstün yetenekli öğrencilerin meslek seçimlerinin en fazla uygulamalı fiziksel bilim (mimarlık, mühendislik ve sistem analizi), yazı ve hukuk, biyolojik ve tıp bilimi ve fizik bilimi alanlarında olduğunu öne sürmektedir. Kher-Durlabhji ve diğerleri (1997) göre üstün yetenekli öğrencilerin bilim insanı ve doktor olmayı ilk tercihleri olarak sıraladıklarını belirtmişlerdir. Reis ve diğerleri (1996) üstün yetenekli öğrencilerle yaptıkları bir araştırmada üstün yetenekli kız ve erkek öğrencilerin birbirlerine benzer ilgi alanlarını gösterdiklerini ve çoğunlukla tıp, bilim insanı, hukukçu ve iş insanı gibi araştırmacı ve

girişimci meslekleri seçmek istediklerini bulgulamışlardır. Bu bulgular mevcut araştırma bulgularını desteklemektedir.

Mevcut araştırma bulguları alanyazındaki diğer araştırma bulgularıyla karşılaştırıldığında çoğunlukla benzer sonuçların olduğu görülmüştür. Üstün yetenekli öğrencilerin kişilik tiplerinin normal gelişim gösteren öğrencilerin kişilik tiplerinden farklılık göstermesi aldıkları eğitim, anne-baba tutumları, çevresel etmenler, toplumsal beklentiler, farkındalık düzeylerinin yüksek olması, bilinçli hedef seçimleri ve hedeflerinde kararlı olmaları gibi nedenlerden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

5.2. Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kişilik tipleri ve demografik değişkenler arasındaki ilişkiye ilişkin tartışma

Alanyazın incelendiğinde mevcut araştırmada kullanılan mesleki kişilik tipleri Envanterinin üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren çocukların mesleki kişilik tiplerini ve kariyer uyum yeteneklerini karşılaştıran herhangi bir çalışmaya ulaşılmamıştır. Bu durum bu çalışmayı destekleyen ve desteklemeyen araştırmalar ile ilgili karşılaştırma yapılmasını kısıtlamaktadır.

Bu araştırmaya göre Üstün yetenekli öğrencilerin araştırmacı, geleneksel ve sosyal kişilik düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Bu araştırmanın bir başka bulgusu ise Üstün yetenekli öğrencilerin girişimci kişilik tiplerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiğini ve üstün yetenekli erkek öğrencilerin üstün yetenekli kız öğrencilere göre girişimci kişilik düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu araştırma sonucundan farklı olarak Spartfeld'e (2007) göre üstün yetenekli erkek öğrencilerin araştırmacı kişilik özelliklerinin üstün yetenekli kız öğrencilere göre anlamlı derecede yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Young (2002) ise ergenlik dönemindeki erkeklerin kızlara göre yaratıcılık ve yeteneklerini daha fazla geliştirdiklerini öne sürmektedir. Bu durum, cinsiyet rollerinin ve toplumsal beklentilerin meslek seçimlerini nasıl etkileyebileceğine dair önemli bir gözlem olarak karşımıza çıkar. Eğer toplum erkeklerden belirli mesleklerde daha fazla başarı bekliyorsa veya erkeklerin belirli alanlarda daha yetenekli olduğunu varsayıyorsa, bu durum erkeklerin meslek seçeneklerini etkileyebilir ve daha geniş bir yelpazeye sahip olmalarını teşvik edebilir. Bu çalışmada üstün yetenekli öğrencilerin sanatçı kişilik tipleri cinsiyete göre anlamlı farklılık olduğu ve üstün yetenekli kız öğrencilerin sanatçı kişilik düzeylerinin üstün yetenekli erkek öğrencilere daha yüksek olduğu görülmüştür.

Alanyazında üstün yetenekli öğrencilerle yapılan çalışmalarda mevcut araştırma bulgularıyla farklılaşan araştırmaların olduğu görülmektedir. Webb ve diğerleri (2002) yaptığı bir araştırmaya göre üstün yetenekli kız öğrencilerin araştırmacı kişiliklerinin üstün yetenekli erkek öğrencilere göre daha geliştiğini ifade etmektedir. Spartfeld (2007) yaptığı başka bir araştırmaya göre üstün yetenekli öğrencilerin normal gelişim gösteren öğrencilere göre araştırmacı kişilik tiplerinin yüksek olduğunu bulmuştur. Yine Bağrıaçık ve Emir (2023) cinsiyete göre üstün yetenekli öğrencilerle yaptığı bir çalışmaya göre kız öğrencilerin araştırmacı kişilik tipleri düzeyinin üstün yetenekli erkek öğrencilerin araştırmacı kişilik tipi düzeyine göre anlamlı derecede yüksek olduğunu bulmuştur. Phipps (1995) yaptığı bir araştırmaya göre öğrencilerin mesleki isteklerinde cinsiyet farklılığının olduğunu ortaya koymuş ve erkek öğrencilerin daha çok fiziksel olarak aktif, somut ve pratik mesleklere yönelme eğiliminde olduğunu belirtirken kız öğrencilerin ise insanlarla ilgili ve sanatsal mesleklere eğilimlerinin olduklarını ortaya koymuştur. Reis ve diğerleri (1996), üstün yetenekli erkeklerin ve kızların tıp, bilim, hukuk ve iş gibi mesleklerde benzer ilgi gösterdiklerini bulmuştur. Campbell ve Clewell (1999) üstün yetenekli kızlar ile üstün yetenekli erkeklerin matematik, doğa bilimleri ve sağlık bilimleri gibi alanlara benzer düzeyde ilgi gösterdiklerini göstermişlerdir.

Alanyazındaki diğer araştırma bulgularıyla karşılaştırıldığında mevcut araştırma bulgularını destekleyen ve farklılaşan sonuçların olduğu görülmüştür. Ancak bu araştırmanın bulgusu olan erkek öğrencilerin girişimci kişilik tiplerinin kız öğrencilerin girişimci kişilik tiplerinden yüksek olması ile ilgili herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Erkek öğrencilerin girişimci kişiliklerinin yüksek olması üstün yetenekli öğrencilerin risk alma düzeylerinin yüksek olması, toplumsal cinsiyet rolleri, ebeveyn tutumları ve kültürel değişimler gibi nedenlerden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Kültürel yönelim, ergenler arasındaki kariyer karar alma süreçlerinin temel unsurlarından biridir (Jung ve McCormick, 2011; Jung vd., 2011). Üstün yetenekli kız öğrencilerin sanatçı kişiliklerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olması ise alan yazındaki diğer araştırma bulguları ile benzerlikler gösterdiği görülmüştür.

Normal gelişim gösteren öğrencilerin araştırmacı ve geleneksel kişilik düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Gerçekçi, Girişimci ve sosyal kişilik tipinde, erkek öğrencilerin açısından bir farklılık olduğu

belirlenmiş ve erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha yüksek Gerçekçi, Girişimci ve sosyal kişilik tipinde oldukları görülmüştür. Sanatçı kişilik tipinde ise kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek puan aldıkları görülmektedir. Alan yazında araştırma bulgusunu destekleyen çalışmaların olduğu görülmüştür. Şener ve Aydın (2022) lise öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada normal gelişim gösteren lise öğrencilerinin araştırmacı kişilik tipinde cinsiyete göre kız öğrenciler ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca Taşkesen (2014) tarafından yapılan bir çalışmada ise sanat ilgilerinin kız öğrencilerin lehine anlamlı farklılıklar gösterdiği görülmüştür. Şener ve Aydın (2022) yaptıkları bir çalışmada Sanatçı kişilik tipinde kız öğrenciler açısından anlamlı bir farklılık belirlenmiş ve kızların erkeklere oranla daha yüksek sanatçı kişilik tipine sahip oldukları görülmüştür. Gökçöl ve diğerlerinin (2010) yaptıkları bir araştırmaya göre Kişilik tiplerinin cinsiyete göre dağılımlarında erkeklerin daha çok Gerçekçi kişilik tipine sahip olduklarını bulgulamışlardır. Ayrıca Çeçen ve diğerleri (2019) yaptıkları bir araştırmada gerçekçi kişilik tipi cinsiyet açısından erkek ve kız öğrenciler arasında anlamlı farklılıklar olduğu ve erkek öğrencilerin gerçekçi kişilik tipi puanlarının kız öğrencilere göre daha fazla olduğunu bulgulamışlardır. Alan yazında bu araştırma bulgusu sonucuyla farklılaşan çalışmalarında mevcut olduğu görülmüştür. Yaz (2013) yaptığı bir araştırmada sanatçı kişilik tipinde cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmadığını bulgulamıştır. Atli ve Kaya'nın (2017) yaptıkları bir araştırmada kız öğrencilerin sosyal kişilik tiplerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu bulgulamışlardır. Alanyazındaki bu çalışma mevcut araştırma sonucundan farklılaşmaktadır.

Normal gelişim gösteren öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiye yönelik olarak mevcut araştırmanın bulgusu ve alan yazın incelendiğinde farklı araştırma sonuçlarına rastlanıldığı görülmüştür. Bu farklılık öğrencilerin bulunduğu sosyal çevre ve yetiştikleri kültür, ailenin sosyoekonomik durumu, okudukları okul türleri ve koşulları, okul içerisindeki deneyimler gibi durumlar neden olmuş olabilir.

Üstün yetenekli öğrencilerin mesleki kişilik tiplerinin okul dışında düzenli bir şekilde herhangi bir spor/sanat/müzik faaliyetine katılıp katılmama durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği sadece sosyal kişilik tipinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Okul dışında düzenli bir şekilde herhangi bir spor/sanat/müzik

faaliyetine katılan üstün yetenekli öğrencilerin sosyal kişilik tipinin daha baskın olduğu bulgulanmıştır. Annu ve Sunita (2015) 13-16 yaş aralığındaki 120 öğrenci üzerinde yaptıkları çalışmada, yoga, binicilik, spor aktiviteleri, dans, müzik gibi program dışı etkinliklere katılmanın öğrenciler üzerindeki etkilerini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, bu tür etkinliklere katılan öğrencilerin davranışları, akademik performansları, okulu tamamlama durumları ve başarılı bir yetişkin olma becerileri üzerinde olumlu etkiler gözlemlenmiştir. Ayrıca, sosyal becerilerinin de geliştiği belirtilmiştir. Bu bulgular, program dışı etkinliklere katılımın gençlerin genel gelişimine olumlu katkılar sağlayabileceğini ve bu etkinliklerin sadece fiziksel sağlık üzerinde değil, aynı zamanda akademik başarı, sosyal beceriler ve genel yaşam becerileri üzerinde de etkili olabileceğini göstermektedir. Bu tür etkinliklerin gençlerin dengeli bir gelişimini teşvik ettiği ve okul dışında öğrenme fırsatları sunduğu vurgulanmaktadır. Neihart ve diğerlerine (2002) göre Üstün yetenekli öğrenciler genellikle çevrelerindeki insanların duygusal durumlarını hassas bir şekilde algırlar ve derin empati gösterebilirler. Cross ve diğerlerine (2002) göre Üstün yetenekli öğrenciler, benzer ilgi alanlarına sahip diğer öğrencilerle daha kolay bağlantı kurabilirler ve bu gruplar aracılığıyla sosyal destek sağlayabilirler. Alanyazındaki diğer araştırma bulgularıyla karşılaştırıldığında Mevcut çalışmada üstün yetenekli öğrencilerin okul dışında düzenli bir şekilde herhangi bir spor/sanat/müzik ile ilgili bir etkinliğe katılmaları üstün yetenekli öğrencilerin kişilerarası ilişkiler konusunda sosyal becerilerini geliştirdikleri sosyal anlamda ilişki kurma ve iletişim, arkadaş gruplarına ve sosyal ortama daha kolay uyum sağladıkları sosyal becerilerine, duyarlılıklarına bağlı olarak geliştiği söylenebilir.

Normal gelişim gösteren öğrencilerin mesleki kişilik tiplerinin okul dışında düzenli bir şekilde herhangi bir spor/sanat/müzik faaliyetine katılıp katılmama durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği sadece gerçekçi kişilik tipinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Okul dışında düzenli bir şekilde herhangi bir spor/sanat/müzik faaliyetine katılan normal gelişim gösteren öğrencilerin gerçekçi kişilik tiplerinin daha baskın olduğu bulgulanmıştır. Okutan (2023) Öğretmenler ile yaptığı bir çalışmada mesleki kişilik tipleri gerçekçi alt boyutunda sportif aktivite yapan öğretmenlerin puanlarının sportif aktivite yapmayanlardan daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Alanyazındaki diğer araştırma bulguları ile karşılaştırıldığında mevcut araştırma bulguları ile benzer sonuçların olduğu ve Bu çalışmada normal gelişim gösteren

çocukların genellikle pratik, somut ve elleriyle iş yapmayı seven kişiler olduklarından dolayı soyut fikirlerden ziyade somut gerçeklikle ilgilenmeleri ve fiziksel yeteneklerini kullanarak işleri çözmeleri ile açıklanabilir.

Bu araştırmaya göre Üstün yetenekli öğrencilerin araştırmacı kişilik, geleneksel kişilik, gerçekçi kişilik, girişimci kişilik ve sanatçı kişilik düzeylerinin anne eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Oğurlu ve diğerleri (2015) üstün yetenekli çocukların mükemmeliyetçilik özellikleri ile aile tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiş ve olumlu veya olumsuz mükemmeliyetçilik özelliklerinin aile tutumları ile anlamlı bir ilişki göstermediğini bulmuşlardır. Bu bulgu, mükemmeliyetçilik özelliklerinin gelişiminde sadece aile faktörlerinin tek başına belirleyici olmadığını ve diğer etkenlerin de önemli rol oynayabileceğini ortaya koymaktadır. Annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin sosyal kişilik düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak Barbot ve Tinoca'nın (2007) düşük eğitimli ailelerden gelen üstün yetenekli öğrencilerin başarısını artırmak için aile eğitim programının etkilerini değerlendirdikleri araştırmalarında anne eğitim durumu arttıkça üstün yetenekli çocukların sosyal becerileri ve akademik başarılarının arttıklarını sonucuna ulaşmışlardır. Davaslıgil (2000) belirttiği üzere, üstün yetenekli çocuklara sahip olan ebeveynlerin, normal gelişim gösteren çocukların ailelerine göre daha fazla eğitim desteğine ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Bu durum, üstün yetenekli çocukların özel ihtiyaçları ve eğitim gereksinimleri olduğunu göstermektedir.

Mevcut araştırmaya göre normal gelişim gösteren öğrencilerin mesleki kişilik tiplerinin anne eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Alan yazında araştırma bulgusunu destekleyen çalışmaların olduğu görülmüştür. Şener ve aydın (2022) normal gelişim gösteren öğrenciler ile yaptıkları araştırmada anne eğitim düzeylerinin mesleki kişilik tiplerinde bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Alanyazındaki diğer araştırma bulgularıyla karşılaştırıldığında üstün yetenekli öğrencilerin ve normal gelişim gösteren öğrencilerin anne eğitim durumlarının araştırıldığı herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak diğer araştırma bulgularından farklı olarak mevcut araştırmada anne eğitim düzeyi arttıkça üstün yetenekli öğrencilerin sosyal kişilik düzeylerinin arttığı görülmektedir. Bu durum üstün yetenekli öğrencilerin anne tutumuna, anne ile geçirdiği zamanın kalitesi ve yetiştirilme biçimi ile açıklanabilir.

Bu araştırmaya göre üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin mesleki kişilik tiplerinin baba eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Üstün yetenekli öğrencilerin baba eğitim durumlarına göre mesleki kişilik tipleri ile ilgili alanyazında herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak şener ve Aydın (2022) normal gelişim gösteren öğrenciler ile yaptıkları araştırmada baba eğitim düzeylerinin mesleki kişilik tiplerinde bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşmıştır. Alan yazında bu araştırma bulgusu sonucuyla farklılaşan çalışmalarında mevcut olduğu görülmüştür. Shıkhalizade (2023) yaptığı bir araştırmada normal gelişim gösteren ğrencilerin Babasının eğitimi lise olan öğrencilerin babasının eğitimi niversite olan öğrencilere göre Sosyal Kişilik Tip puanları daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Alanyazındaki diğer araştırma bulguları ile karşılaştırıldığında mevcut araştırma ile farklılaşan ve mevcut araştırmayı destekleyen bulguların olduğu görülmektedir.

Araştırmada stn yetenekli öğrencilerin mesleki kişilik tipleri alt boyutlarından araştırmacı kişilik, gerçekçe kişilik, girişimci kişilik, sosyal kişilik ve sanatçı kişilik yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Ancak stn yetenekli öğrencilerin gelenekçe kişilik tipinde yaşa göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Üstün yetenekli öğrencilerin yaşları artıkça gelenekçe kişilik tipleri puanlarının artığı görülmektedir. Alan yazında üstün yetenekli öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ile gelecekte seçmek istediği meslek ile ilgili herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak Yusof ve diğerleri (2020) stn yetenekli öğrencilerle yaptıkları bir çalışmaya göre üstün yetenekli öğrencilerin en fazla yöneldikleri alanlardan biri de gelenekçe kişilik ile ilgili alanlar olduğu ve Geleneke kişilik tipi ile ilgili alanlara yönelmelerinin nedenleri olarak Geleneksel kişilik tipi olan bireyler yapılandırılmış, titiz, yüksek dayanıklılık, uyumlu, pratik, kurala bağlı, itaatkar, dikkatli, verimli ve rutin gibi kişilik özelliklerine sahip oldukları şeklinde ifade edildiği görülmüştür. Bozgeyikli ve diğerleri (2010) tarafından yapılan çalışma, mesleki gelişimin uzun bir süreç olduğunu ve bireyin genel gelişiminin bir parçası olarak ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu süreçte bireyin kişilik özellikleri ve benlik kavramının önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir. Ayrıca, bireyin yaşantıları, bulunduğu evre özellikleri, çevreyle etkileşimi gibi faktörlerin de mesleki gelişim üzerinde etkili olduğu vurgulanmaktadır. Üstün yetenekli öğrencilerin mesleki gelişimi ve mesleki seçimi de bu karmaşık sürecin bir parçasıdır. Bu süreçte, sosyal çevrenin, ekonomik koşulların ve ebeveynlerin

mesleki tutumlarının üstün yetenekli öğrencilerin kişilik tipleri üzerinde etkili olabileceği düşünülebilir. Örneğin, ebeveynlerin mesleki tutumları, çocukların meslek seçimlerinde önemli bir rol oynayabilir ve bu tutumlar çocukların kişilik gelişimini etkileyebilir. Ayrıca, sosyal çevrenin ve kültürel organizasyonun da üstün yetenekli öğrencilerin mesleki tercihlerini etkileyeceği ve gelişimlerini şekillendirebileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda, mesleki gelişim sürecinin kişisel, sosyal ve çevresel faktörlerin etkileşimiyle şekillendiği ve üstün yetenekli öğrencilerin de bu faktörlerin birleşimiyle mesleki tercihlerini ve gelişimlerini belirlediği açıktır. Bu noktada, ebeveynlerin ve sosyal çevrenin sağladığı destek ve yönlendirmenin üstün yetenekli çocukların mesleki yolculuğunda önemli bir rol oynadığı bilinmektedir.

Alanyazındaki diğer araştırma bulguları ile karşılaştırıldığında mevcut araştırmada üstün yetenekli öğrencilerin gelenekçi kişilik düzeylerinin yaş düzeyleri ilerledikçe arttığı görülmüştür. Alanyazında bu araştırma sonucunu destekleyen veya farklılaşan herhangi bir araştırma bulgusu ile rastlanmamıştır. Mevcut araştırmada bu durum değişen ekonomik koşullar, toplumsal beklentiler gelecekte iş bulma imkanları, anne baba tutumları vb. durumlar ile açıklanabilir.

Bu araştırmaya göre normal gelişim gösteren öğrencilerin mesleki kişilik tiplerinin yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Benzer şekilde Şener ve Aydın (2022) normal gelişim gösteren öğrenciler ile yaptıkları araştırmada yaşa göre mesleki kişilik tiplerinde bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşmıştır. Alanyazın incelendiği araştırma bulguları ile farklılaşan araştırmaların olduğu görülmüştür. Aydoğdu (2016) yaptığı bir Araştırmaya göre bireylerin kişilik özellikleri yaş gruplarına göre farklılık gösterebilmektedir. Özellikle 15-18 yaş grubundaki bireylerin sosyal kişilik, girişimci kişilik, geleneksel ve gerçekçi tiplerinin, kendilerinden daha büyük yaş grubundaki bireylerle karşılaştırıldığında daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, gençlerin ergenlik dönemindeki gelişim süreçlerindeki özelliklerini ve bu süreçlerin kişilik özellikleri üzerindeki etkilerini yansıtmaktadır. 15-18 yaş aralığı, genellikle kimlik gelişiminin yoğun olduğu, sosyal ilişkilerin önem kazandığı ve gelecek hedeflerinin belirlendiği bir dönemdir. Bu nedenle, bu yaş grubundaki bireylerin sosyal ilişkilerde aktif olma, girişimci olma ve aynı zamanda geleneksel veya gerçekçi değerlere önem verme eğilimleri artabilir. Araştırma sonuçlarına göre, bu yaş grubundaki bireylerin kişilik özelliklerinin, daha büyük yaş gruplarındaki bireylerin kişilik özelliklerinden farklılaşabileceği ve bu farklılıkların

yaşam deneyimleri, çevresel etkiler ve sosyal etkileşimlerle ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu tür bulgular, gençlerin kişilik gelişimini anlamak ve onlara yönelik destek ve rehberlik sağlamak açısından önem taşımaktadır.

Alanyazındaki diğer araştırma bulguları ile karşılaştırıldığında mevcut araştırma bulguları farklılaşan araştırma sonuçlarının olduğu görülmüştür. Ancak bu araştırmadaki bulguları normal gelişim gösteren öğrencilerin buldukları gelişim dönemi, sosyal destek kaynaklarının yetersizliği, okul içerisindeki yaşantılar bu durumun nedeni olarak gösterilebilir.

Mevcut araştırmada üstün yetenekli öğrencilerin araştırmacı kişilik, sosyal kişilik ve sanatçı kişilik düzeyleri ile gelecekte seçmek istedikleri meslek bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Ancak üstün yetenekli öğrencilerin gerçekçi kişilik, girişimci kişilik ve geleneksel kişilik düzeyleri ile gelecekte seçmek istedikleri meslek bakımından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Gerçekçi kişilik ile ilgili meslekleri seçmek isteyen üstün yetenekli öğrencilerin gerçekçi kişilik düzeylerinin daha yüksek olduğu ve uyumlu olduğu görülmüştür. Girişimci kişilik ile ilgili meslekleri seçmek isteyen üstün yetenekli öğrencilerin girişimci kişilik düzeylerinin daha yüksek olduğu ve uyumlu olduğu görülmüştür. Fakat gelenekçi kişilik ile ilgili meslekleri seçmek isteyen üstün yetenekli öğrencilerin gerçekçi kişilik düzeylerinin daha yüksek olduğu ve uyumlu olmadığı olduğu görülmüştür. Alanyazındaki diğer araştırma bulguları ile karşılaştırıldığında mevcut araştırma bulgularını destekleyen çalışmaların olduğu görülmektedir. Yusof ve diğerleri (2020) göre Üstün yetenekli öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ile ilgili yaptıkları bir araştırmaya göre üstün yetenekli öğrenciler daha çok araştırmacı kişilik tipi, gerçekçi kişilik tipi ve gelenekçi kişilik tipi ile ilgili alanlara yöneldiklerini bulmuşlardır. Alan yazın incelendiği araştırma bulguları ile farklılaşan araştırmaların olduğu görülmüştür. Bostan ve diğerleri (2020) yaptıkları araştırmada, üstün yetenekli öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ile ilgili olarak kişilik tipi ile seçmek istedikleri mesleğin kişilik tipi arasında uyumluluğu incelemiştir. Bulgularına göre, araştırmaya katılan özel yetenekli öğrencilerin %69'unun meslek tercihi ile kişilik tipinin uyumsuz olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar, özel yetenekli bireylerin kendilerini yeterince tanımlayamadıklarını ve kişiliklerine uygun bir meslek seçimi yapamadıklarını göstermektedir. Araştırma, bu öğrencilere yönelik mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı programlarının önemini vurgulamaktadır. Oğurlu ve Kaya'ya (2015) göre Üstün yetenekli öğrencilerin kariyer karar verme sürecinde birçok

faktörün etkili olduğu Ailelerin, öğretmenlerin, akranların ve toplumun beklentileri, üstün yetenekli öğrencilerin kariyer hedeflerini etkileyebileceğini ifade etmektedir.

Bu araştırmada normal gelişim gösteren öğrencilerin girişimci kişilik, sosyal kişilik ve gelenekçi kişilik düzeyleri ile gelecekte seçmek istedikleri meslek bakımından anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Ancak normal gelişim gösteren öğrencilerin araştırmacı kişilik, gerçekçi kişilik ve sanatçı kişilik tipleri ile gelecekte seçmek istedikleri meslek bakımından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Araştırmacı kişilik ile ilgili meslekleri seçmek isteyen normal gelişim gösteren öğrencilerin araştırmacı kişilik düzeylerinin daha yüksek olduğu ve uyumlu olduğu görülmüştür. Gerçekçi kişilik ile ilgili meslekleri seçmek isteyen normal gelişim gösteren öğrencilerin gerçekçi kişilik düzeylerinin daha yüksek olduğu ve uyumlu olduğu görülmüştür. Fakat sanatçı kişilik ile ilgili meslekleri seçmek isteyen normal gelişim gösteren öğrencilerin girişimci kişilik düzeylerinin daha yüksek olduğu ve uyumlu olmadığı görülmüştür. Çevik ve Perkmen (2010) göre Türkiye'deki müzik öğretmeni adaylarının çoğunlukla Artistik kişilik tipine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bu kişilik tipi, sanatsal etkinliklere ilgi duyma ve yaratıcılık özellikleriyle öne çıkar. Ayrıca, katılımcıların sosyal kişilik özelliklerine de sahip oldukları gözlemlenmiştir, bu da onların insanlarla iyi ilişkiler kurma ve yardımseverlik gibi özelliklere sahip olduklarını göstermektedir. Bu bulgular, müzik öğretmeni adaylarının mesleki tercihlerinin kişilik özelliklerine dayalı olarak şekillendiğini göstermektedir. Gülücü (2017) öğrencilerin mesleki tercihleri ile kişilik özellikleri arasındaki uyumu Holland'ın kişilik Envanteri çerçevesinde incelediği araştırmaya göre sanat grubu mesleklerinin artistik kişilik tipi ve gerçekçi kişilik tipi ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Ancak, bu ilişkinin negatif yönde olduğu saptanmıştır, yani artistik kişilik tipi gerçekçi kişilik tipi ile negatif düşük düzeyde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Alanyazındaki diğer araştırma bulguları ile karşılaştırıldığında mevcut araştırma sonuçları ile farklılaşan araştırmaların olduğu görülmektedir. Bu araştırmada sanatçı kişilik düzeyleri yüksek olan öğrencilerin gelecekte girişimcilik ile ilgili meslekleri seçmek istemeleri kariyer gelişim ve kariyer danışmanlığı ile ilgili yeterli destek alamadıkları, hedef belirleme ve destek kaynaklarının yetersiz oluşu ile açıklanabilir.

5.3. Üstün Yetenekli Öğrenciler Ve Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Kariyer Uyum Yetenekleri Ve Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiye İlişkin Tartışma

Mevcut araştırmada Üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Alan yazında bu araştırma bulgusunun sonucu ile farklılaşan araştırmaların mevcut olduğu görülmüştür. Hajjat (2015) cinsiyet değişkenine göre yaptığı bir araştırmaya göre üstün yetenekli erkek öğrencilerin kariyer başarı düzeylerinin üstün yetenekli kız öğrencilere göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Oğurlu ve Kaya (2015) üstün yetenekli erkek ve kız öğrencilerin kariyer hedef düzeylerini karşılaştırdıkları çalışmaya göre üstün yetenekli erkek öğrencilerin kariyer hedef düzeylerinin üstün yetenekli kız öğrencilerin kariyer hedef düzeylerinden daha yüksek olduğunu bulgulamıştır. Stewart'a (1999) yaptığı araştırmaya göre erken yaşlardan itibaren üstün yetenekli bireyler mesleki eğilimlerini belirlemeye çalışır ve kariyerlerini şekillendirecek alanlara yöneldiklerini bulgulamıştır. Üstün yetenekli öğrencilerin geleceğe yönelik farkındalıklarının ve kariyer seçimlerine hazırlık süreçlerinin diğer öğrencilere göre daha gelişmiş olduğu belirtiliyor. Ayrıca, ergenler üzerinde yapılan bazı çalışmalarda, kariyer uyumluluğunun cinsiyete göre farklılaşmadığı bulgusuna da yer veriliyor. (Ayaz, 2017; Bircan ve Köksal, 2020; Creed, Hallon ve Fallon, 2009; Erus ve Zeren, 2017; Hirschi, 2009; Kalafat, 2014; Türkmen, 2021; Yiğit, 2018).

Alanyazındaki diğer araştırma bulguları ile karşılaştırıldığında mevcut araştırmada üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri farklılaşmamaktadır. Dolayısıyla bu araştırmadaki sonuçlar ile farklılaşan sonuçların olduğu görülmektedir. Bu durumun nedeni ise bilim ve sanat merkezlerinde uygulanan eğitim programları, ihtiyaca cevap verecek personel eğitimi, bilim ve sanat merkezlerine düzenli bir şekilde devam ile açıklanabilir. Özarslan ve Çetin (2018), eğitim ortamlarında üstün yetenekli öğrencilerin bilimsel alanlara olan ilgilerini tam potansiyellerine ulaşabilecekleri şekilde destekleme konusunda eksiklikler olduğunu belirtmişlerdir. Ebeveynler ve öğretmenler tarafından akademik planlamaya kıyasla kariyer planlamasına daha az vurgu yapıldığını, bu durumun ise üstün yetenekli öğrencilerin genellikle kariyer hayatlarında

memnuniyet ve başarı elde etmediklerini gösteren kanıtlara rağmen olduğunu ifade etmişlerdir.

Mevcut araştırmada normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir. Bu sonuca göre normal gelişim gösteren erkek öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri normal gelişim gösteren kız öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmanın bu bulgusunun alan yazındaki diğer çalışmalar tarafından desteklendiği görülmüştür. Balkan (2018), Hou ve diğerleri (2012) ve Kaya (2020) yapmış oldukları çalışmalarda normal gelişim gösteren erkek öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğunu bulgulamışlardır. Bu bulguların aksine farklı çalışmalarda kadınların kariyer uyumluluklarının erkeklere göre daha yüksek olduğu çalışmalarda mevcuttur (Duru, 2019; Çizel, 2018; Harry ve Coetzee, 2013; Kenny ve Bledsoe, 2005; Sarsıkoğlu, 2019;). Sarsıkoğlu (2019) tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan araştırmada kadınların kariyer uyumluluk düzeyleri, erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu çalışma bulgularının sonuçlarına bakıldığı zaman, kadınların kariyer sürecini planlaması ve bu planlamaların sorumluluklarını alması, erkeklere göre daha iyi olduğunu gösterebilir.

Alanyazın incelendiği araştırmaların sonuçları, cinsiyete göre kariyer uyumluluk düzeyinin farklı olduğunu gösteren araştırmaların olduğu görülmektedir. Bu araştırmada normal gelişim gösteren erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre kariyer uyumlarının yüksek olması toplumda var olan cinsiyet rolleri, erkeklerin sosyal destek kaynaklarının kız öğrencilere göre daha fazla olması, ebeveynlerin kız ve erkek öğrencilere yönelik tutumları ve sosyoekonomik durumlar gibi nedenler olduğu düşünölmektedir.

Mevcut araştırmada üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri okul dışında düzenli bir şekilde herhangi bir spor/sanat/müzik etkinliğine katılıp katılmama durumuna göre ise anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. Alan yazından üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin okul dışında düzenli bir şekilde herhangi bir spor/sanat/müzik etkinliğine katılıp katılmama durumuna ilişkin herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Korkmaz ve Cenksever Önder (2019) tarafından yapılan araştırmaya göre, lise dönemindeki öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerini geliştirmek için spor, sanat ve hobi gibi aktivitelere yönlendirilmesi önerilmektedir. Bu tür aktiviteler, öğrencilerin ilgi

ve yetenekleri doğrultusunda seçilebilir ve bu aktivitelerin, öğrencilerin kariyerlerinde karşılaşılabilecekleri zorluklarla başa çıkmalarını kolaylaştırabileceği belirtilmektedir. Araştırmaya göre, lisede yapılan mesleki rehberlik programları kapsamında öğrencilere bu tür aktiviteler önerilerek, onların hem kariyer uyum yeteneklerini hem de genel yaşam becerilerini geliştirebilecekleri vurgulanmaktadır. Ayrıca, bu aktivitelerin öğrencilerin yaşamları boyunca devam edebilecekleri birer hobi veya ilgi alanı olabileceği ve bu şekilde eğlence amacının, kariyerleri boyunca karşılaşılabilecekleri sorunları önleme potansiyeline sahip olabileceği ifade edilmektedir. Dolayısıyla, eğlence amaçlı aktivitelerin, öğrencilerin kariyer gelişimlerine katkı sağlayabileceği ve kariyerle ilgili sorunların önlenmesinde rol oynayabileceği sonucuna varılmıştır.

Mevcut araştırma ile karşılaştırıldığında alanyazındaki diğer araştırma bulgularının farklılaştığı görülmektedir. Mevcut çalışmada okul dışında düzenli bir şekilde herhangi bir spor/sanat/müzik faaliyetine katılma durumunun üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilere göre farklılık göstermemesi; sosyoekonomik durumlar, anne baba tutumları ve beklentileri, kişinin isteği, akademik başarı kaygısı gibi durumların neden olduğu düşünülmektedir. Çitil'e (2018) göre Üstün yetenekli çocuklara sahip aileler, eğitim konusunda pratik desteklerden yeterince faydalanamamaktadırlar. Bu durum, bilgi eksikliği, okul sistemi zorlukları, psikososyal destek eksikliği ve özel eğitim gerekliliği gibi faktörlerden kaynaklanmaktadır. Ailelerin bu zorlukları aşabilmeleri için bilgi edinme, okul ile işbirliği, psikososyal destek ve özel eğitim programları gibi adımlar önem taşımaktadır. Bu şekilde, üstün yetenekli çocukların potansiyellerini en iyi şekilde geliştirmeleri desteklenebilir.

Bu çalışmada üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerinin anne ve baba eğitim durumuna göre ise anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir. Alanyazın incelendiğinde araştırma bulgusunu destekleyen çalışmaların mevcut olduğu görülmüştür (Cihangül, 2021; Çelik, 2018; Korkmaz ve Önder 2018). Hirschi (2009) tarafından yapılan çalışmada kariyer uyumluluğunun anne eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği ifade edilmiştir. Cihangül (2021) tarafından üniversite öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri üzerine yapılan çalışmada anne eğitim düzeyine göre kariyer uyum yeteneklerinin farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Korkmaz ve Önder (2018) tarafından lise öğrencilerinin sosyo-demografik özelliklerinin kariyer uyum yetenekleri üzerindeki ilişkisinin incelendiği çalışmada baba eğitim durumuna göre kariyer uyum yeteneklerinde herhangi bir

farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazında araştırma bulgusuyla farklılaşan sonuçlarında mevcut olduğu görülmektedir. Lee ve Yi (2010), tarafından lise öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada baba eğitim durumuna göre kariyer uyum yeteneklerinin farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Yine Miller ve Cummings (2009) üstün yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimleri ile ilgili yaptıkları bir çalışmada üstün yetenekli öğrencilerin kariyer seçimlerini kişisel benlik kavramlarına ve bir meslekte başarılı olmak için gereken özellikler algılarına uygun olarak yaptıklarını göstermektedir. Aile üyeleri, özellikle anneler, kariyer kararlarını şekillendirmede en büyük etkiye sahiptir. Bu öğrenciler genellikle yüksek prestij, yoğun eğitim gerektiren ve yüksek ücretli meslekleri tercih ettiklerini ifade etmektedirler.

Mevcut çalışmada Üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir. Bu sonuca göre 17 yaşında olan öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerinin 14 yaşında olan üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri düzeyinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Ataman'a (1998) göre Üstün yetenekli bireyler, genellikle yaşlarına göre zihinsel yeteneklerinin veya belirli zekâ alanlarının gelişmiş olduğu ve bu nedenle kendine güveni yüksek, yaratıcı ve bağımsız bireyler olarak tanımlanmaktadır. Bu özellikler, üstün yetenekli öğrencilerde diğerlerinden daha belirgin olarak gözlemlenebilir. Bireylerde bağımsızlık, derin düşünce, yaratıcılık gibi özelliklerin daha yoğun şekilde bulunması, kariyer gelişimlerinde de kendini gösterebilir. Örneğin, bu özellikler onların karmaşık problemleri çözme yeteneklerini ve yenilikçi çözümler üretme kabiliyetlerini destekleyebilir. Ayrıca, derin düşünce kapasiteleri sayesinde karmaşık konuları anlama ve analiz etme yetenekleri gelişmiş olabilir. Bu nedenle, üstün yetenekli bireylerin kariyer gelişiminde yaşları ilerledikçe bu özelliklerin daha da belirgin hale gelmesi ve kariyerlerinde başarılarını sürdürmeleri olasıdır. Bu özellikler, genellikle yaşa bağlı olarak daha da derinleşebilir ve bireyin kendi alanında uzmanlaşmasına, liderlik rollerine yükselmesine ve yenilikçi projeler geliştirmesine katkı sağlayabilir. Güleç ve diğerleri (2020) Üstün yetenekli öğrencilerle yaptıkları bir çalışmaya göre normal gelişim gösteren öğrenciler ile karşılaştırıldığında üstün yetenekli öğrencilerin pozitif kariyer planlama düzeylerinin yüksek olduğu sonucunu bulmuşlardır.

Alanyazındaki diğer araştırma bulgularıyla karşılaştırıldığında mevcut çalışmada bu durumun kaynağı olarak, üstün yetenekli öğrencilerin son sınıfa geldikleri süre boyunca aldıkları dersler ve staj eğitimlerinin, bilim ve sanat merkezlerindeki

deneyimleri, öğrencilerin bilgi ve beceri düzeylerinin artmasıyla ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Mevcut araştırmada normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri yaşa göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Alan yazın incelendiğinde araştırma bulgusunu destekleyen çalışmaların mevcut olduğu görülmüştür. Bu araştırmaların bazılarında kariyer uyumluluklarının yaşa göre anlamlı farklılaşmamasıdır (Ayaz, 2017; Balkan, 2018; Büyükyılmaz, Ercan ve Gökerik, 2016; Kalafat, 2014; Sarsıkoğlu, 2019; Taş, 2017). Kalafat (2014)'ın çalışmasında kariyer uyumluluğunun yaşa göre manidar bir farklılık bulunamamıştır. Yukarıdaki çalışmaların tersine kariyer uyumluluklarının yaşa göre manidar farklılık gösterdiği araştırmalar da vardır (Aktaş ve Şahin, 2019; Hirschi, 2010; Hou ve ark, 2012; Keller ve Winston, 2008; Şentürk, 2019). Şentürk'e (2019) göre kariyer uyumluluğun yaşa göre anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmada yaş düzeyi artan öğrencilerinin kariyer uyumluluk düzeylerinin yaş düzeyi düşük öğrencilerinden yüksek olduğu analiz sonucunda ulaşılmıştır.

Alanyazındaki diğer araştırma bulgularıyla karşılaştırıldığında mevcut araştırma bulgularıyla çoğunlukla benzer ve destekleyen bulguların olduğu görülmüştür. Mevcut araştırmada Üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri gelecekte seçmek istedikleri mesleğe göre anlamlı farklılık göstermektedir. Bu sonuca göre gerçekçi meslekleri seçmek isteyen üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerinin kararsız olan üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri düzeyinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Brooks'un (2015) çalışmasına göre, toplumsal beklentiler üstün yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu bireyler genellikle tıp, mühendislik, hukuk gibi geleneksel ve prestijli meslek alanlarına yönlendirilmekte ve bu yönlendirme sürecinde toplumun üstün yeteneklilikle ilişkilendirdiği belirli mesleklerle sınırlı kalmaktadır. Toplum içinde üstün yetenekli olmanın, uzun yıllar süren eğitim gerektiren prestijli mesleklerde veya yüksek gelirli pozisyonlarda bulunma beklentisi bulunmaktadır. Bu beklentiler, üstün yetenekli bireylerin kariyer seçimlerinde ve gelişimlerinde sınırlayıcı bir etki yaratabilir. Örneğin, bireyler bu beklentilere uygun olmayan başka kariyer seçeneklerini göz ardı edebilir veya kendileri için daha uygun olan alanlara yönelmekte zorluklar yaşayabilirler. Bu durum, üstün yetenekli bireylerin kariyer gelişiminde karar verme sürecinde karmaşa yaşamalarına ve doğru kararları verme konusunda güçlükler

yaşamalarına yol açabilir. Ayrıca, bu bireylerin gerçek potansiyellerini keşfetmelerini ve en uygun kariyer yollarını bulmalarını engelleyebilir. Sonuç olarak, toplumsal beklentilerin üstün yetenekli bireylerin kariyer gelişimini zorlaştırabileceği ve bu bireylerin kendi potansiyellerine uygun kariyer seçimlerini yapmalarında desteklenmeleri gerektiği vurgulanmaktadır. Colangelo ve Kerr (1990) yaptıkları bir araştırmada üstün yetenekli öğrencilerin yüksek maaşlı, gerçekçi ve uygulamalı meslekler seçme eğiliminde olduklarını ortaya koymuşlardır. Sarsıkoğlu ve Bacanlı (2019) Normal gelişim gösteren öğrencilerle yaptıkları çalışmaya göre kariyer kararını vermiş olan öğrencilerin kariyer uyumluluğu düzeyleri, kariyer kararını vermeyen öğrencilerden manidar derecede yüksek bulunmuştur. Ayrıca bu araştırmada üstün yetenekli öğrencilerin daha çok el becerisi gerektiren robotik kodlama, yapay zeka, mühendislik vb. gibi mesleklere yönelmelerinin etkisi olduğu söylenebilir. Guan ve diğerleri (2013) tarafından yapılan çalışmada, kariyer uyumluluğu ile iş bulma arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunduğu ortaya konmuştur. Bu bulgu, kariyer uyum düzeyleri yüksek olan bireylerin iş dünyasında istihdam edilme olasılıklarının arttığını göstermektedir. Araştırmada öne çıkan bir nokta ise, kariyer uyum düzeyleri yüksek olan üstün yetenekli bireylerin bilinçli kariyer kararları ve davranışları sergiledikleri şeklinde açıklanmıştır. Bu durum, bireylerin kendi yetenekleri, ilgi alanları ve değerleri doğrultusunda kariyer seçimleri yaparak, bu seçimleri destekleyecek davranışlar sergilediklerini göstermektedir. Sonuç olarak kariyer uyumluluğunun sadece iş bulma sürecinde değil, aynı zamanda bilinçli kariyer yönetimi ve kararlarıyla da ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, kariyer danışmanlığı ve rehberliğin, bireylerin kariyer uyumluluklarını artırmalarına ve kariyer hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olabileceği öngörülmektedir.

Mevcut araştırmada normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri gelecekte seçmek istedikleri mesleğe göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Literatür incelendiğinde normal gelişim gösteren öğrencilerin gelecekte seçmek istedikleri meslek ile kariyer uyum yeteneklerine ilişkin herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak mevcut araştırmanın sonucundan farklı olarak Kariyer kararı ile kariyer uyum yetenekleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaların mevcut olduğu görülmüştür (Creed, Fallon ve Hood, 2009; Guan, Wang, Liu, Ji, Jia, Fang ve Li, 2015; Hou, Wu, ve Liu, 2014; Sarsıkoğlu ve Bacanlı, 2019). Kariyer kararı

verme ile kariyer uyum yetenekleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

5.4. Üstün Yetenekli Öğrenciler Ve Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Kişilik Tipleri Ve Kariyer Uyum Yetenekleri Arasındaki İlişkiye İlişkin Tartışma

Mevcut araştırmada üstün yetenekli öğrencilerin Kariyer uyum yetenekleri ile mesleki kişilik Envanteri alt boyutlarından gerçekçi kişilik tipi ile arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Alanyazın incelendiğinde üstün yetenekli öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ve kariyer uyum yetenekleri arasındaki ilişki ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu araştırmada üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri ile gerçekçi kişilik tipleri arasında düşük de olsa pozitif bir ilişkinin olması özellikle gelişen teknoloji ile beraber hayatımıza mekanik ve mühendislik (yazılım müh., yapay zeka, mekatronik müh., robotik kodlama, uçak müh., bilgisayar müh. vb.) ile ilgili mesleklerin girmesi ve bu mesleklerin geleceklerinin parlak görülmesi üstün yetenekli öğrencilerin bu mesleklere yönelmesine sebep olmuş olabilir. Brooks (2015) Üstün yetenekli öğrenciler kariyer seçimi anlamında yıllarca eğitim gerektiren prestijli bir alanda veya yüksek gelirli bir işte olunması gerektiği düşünülmektedir. Ogurlu ve ark. (2015) üstün yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimleri ile ilgili yaptıkları araştırmada bu öğrencilerin en fazla tercih ettikleri mesleklerin başında mühendislik olduğunu bulgulamışlar.

Mevcut araştırmada üstün yetenekli öğrencilerin Kariyer uyum yetenekleri ile mesleki kişilik Envanteri alt boyutlarından araştırmacı kişilik tipi, girişimci kişilik tipi, geleneksel kişilik tipi, sosyal kişilik tipi ve sanatçı kişilik tipi ile arasında orta düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Alan yazında bu araştırmanın sonuçlarına benzer araştırmaların olduğu görülmektedir. Ogurlu ve diğerleri (2015) tarafından üstün yetenekli öğrenciler ile yapılan araştırmada Türkiye'de tıp vb. meslekler kariyerin son dönemde başarılı öğrenciler tarafından en çok tercih edilen alanlar arasında yer aldığı ve başarılı ve prestijli olarak algılandığı söylenebilir. Kher-Durlabhji ve diğerleri (1997), üstün yetenekli öğrencilerin bilim adamı ve doktor olmayı ilk tercihleri arasında sıraladıklarına dikkat çekti. Alvin ve diğerleri (1994) üstün yetenekli öğrencilerin prestijli işleri seçme eğiliminde olduklarını bulmuşlardır. Greene (2003) üstün yetenekli öğrencilerin, normal gelişim gösteren öğrencilere göre daha erken kariyer olgunluğu sergilediklerini ve kariyer seçimleri konusunda daha emin olduklarını belirtmiştir. Emmett ve Minor (1993) göre Üstün yetenekli öğrencilerin

erken kariyer olgunluğu, onların daha spesifik kariyer tercihlerine sahip olmalarını sağlayabilir. Kariyer olgunluğunun yanı sıra, üstün yetenekli öğrencilerden daha yüksek beklentilerin, onları belirli iş tercihlerini üstün yetenekli olmayan akranlarından daha erken belirlemeye zorlayabileceği de dikkate alınmalıdır. Ogurlu ve diğerleri (2015) göre üstün yetenekli öğrencilerin güvenli ve prestijli kariyerleri tercih etme eğiliminde oldukları, spesifik ve yüksek kariyer hedeflerine sahip olduklarını yaptıkları araştırma ile ortaya koymuşlardır.

Mevcut araştırmada normal gelişim gösteren öğrencilerin Kariyer uyum yetenekleri ile mesleki kişilik Envanteri alt boyutlarından girişimci kişilik tipi ve geleneksel kişilik tipi ile arasında orta düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kariyer uyum yetenekleri ile gerçekçi kişilik tipi ve sosyal kişilik tipi arasında düşük düzeyde pozitif ilişki bulunmuş ve Kariyer uyum yetenekleri ile araştırmacı kişilik tipi ve sanatçı kişilik tipi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu sonuç Kariyer uyum yetenekleri düzeyi yükseldikçe girişimci kişilik düzeyi ve geleneksel kişilik düzeyinin de yükseleceğini göstermektedir. Savickas'ın kariyer gelişimi ve karar verme süreçleri üzerine yaptığı çalışmalar, kariyerle ilgili plan yapmayı, kariyerin yapılandırılabilir olduğuna inanmayı, kariyer merakını ve uygun kariyer kararları verebileceğine güvenmeyi vurgulamaktadır (Savickas, 1997, 2002, 2005). Savickas'a göre, uyum gösteren bireyler geleceğiyle ilgili ciddi düşüncelere sahiptirler. Kariyerleri için kişisel çaba gösterirler ve kariyerleriyle ilgili olasılıklar hakkında meraklıdırlar. Ayrıca, kariyer umutlarının gerçekleşeceğine dair güven duyarlar. Bu durum, kariyer kararı almış olan bireylerin kariyerlerini yapılandırmak için sorumluluk aldıklarını ve kendilerine yönelik bir ilgi ve merak duyduklarını gösterir. Bu açıdan bakıldığında, kariyer gelişimi sürecinde bireylerin kendi kariyerlerini nasıl şekillendireceklerine dair planlar yapmaları ve bu planları gerçekleştirebileceklerine olan inançları önemlidir. Savickas'ın (2013) Kariyer Uyum Modeli, bireylerin kariyer karar verme sürecini kariyer uyum yetenekleri çerçevesinde ele alır. Bu modelde, bireylerin kariyer kararlarını alırken kullanılan ve kariyerlerinde başarıya ulaşmalarına yardımcı olan davranışsal yetenekler önemlidir. Bu yetenekler, kendi yeteneklerini, ilgi alanlarını ve değerlerini tanımlamalarını, kariyer hedeflerini belirlemelerini ve bu hedeflere nasıl ulaşacaklarını planlamalarını içerir. Ayrıca, değişen iş dünyasında nasıl uyum sağlayacaklarını da kapsar. Bu model, bireylerin kariyerlerini yönlendirme sürecindeki aktif rolünü ve kariyer uyum yeteneklerinin önemini vurgular.

Alanyazın incelendiğinde normal gelişim gösteren öğrencilerin kişilik tipleri ve kariyer uyum yetenekleri arasındaki ilişkiyi araştıran herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak kariyer uyumu ve kariyer uyum yeteneklerine ilişkin çalışmalar incelendiğinde (Büyükgöze Kavas, 2014; Erdoğan Zorver, 2011; Eryılmaz ve Kara, 2017; Jiang, 2016; Kanbur ve Şen, 2017; Kanten, 2012; Koyuncu vd., 2018; Nilforooshan ve Salimi, 2016; Öncel, 2014; Siyez ve Yusupu, 2013; Sverko ve Babarovic, 2016; Teixeira vd., 2012; Tolentino vd., 2013; Van Vianen vd., 2012) kişilik özelliklerinin veya kişilik özelliklerinin etkilediği değişkenlerin, kariyer uyum yetenekleri ile ilgili olabileceği fark edilmiştir. Ayrıca Kişilik ve kariyer seçimi konusu ile ilgili alanyazına bakıldığında; Coetzee ve Schreuder (2002) çalışmasında farklı kişilik tiplerinin belirli kariyer modelleriyle ilişkili olabileceği fikrini desteklemiştir. Yani, bireylerin kişilik özellikleri, hangi tür kariyerlerin onlar için daha uygun olduğunu belirlemede etkili olabilir. Onoyase'nin (2009) çalışması ise Nijerya'daki orta öğretim öğrencileri üzerinde yapılmıştır ve John Holland Modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada, sanatçı, sosyal, girişimci ve araştırmacı kişilik tipleri ile kariyer seçimi arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ancak, gerçekçi ve geleneksel kişilik tipleri ile kariyer seçimi arasında belirgin bir ilişki bulunamamıştır. Bu sonuçlar, farklı kişilik tiplerinin farklı kariyer tercihleri ile ilişkili olabileceğini ve bu ilişkinin kültürel ve bölgesel farklılıklara göre değişebileceğini göstermektedir.

5.5. Üstün Yetenekli Öğrenciler ve Normal Gelişim gösteren Öğrencilerin Kişilik Tipleri ile Demografik Değişkenlerin Kariyer Uyum Yeteneklerini Yordamasına İlişkin Tartışma

Üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren lise öğrencilerinin kariyer uyum yetenekleri üzerinde mesleki kişilik tipleri ve demografik değişkenlerin rolü hiyerarşik regresyon analizi ile incelenmiştir. Üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrenciler için ayrı ayrı olmak üzere analizin ilk aşamasında mesleki kişilik envanteri alt boyutları olan araştırmacı kişilik, gerçekçi kişilik, girişimci kişilik, geleneksel kişilik, sosyal kişilik ve sanatçı kişilik analize dahil edilirken, ikinci aşamada demografik değişkenlerden yaş, cinsiyet, anne ve baba eğitim durumu, okul türü, herhangi bir spor/sanat/müzik ile uğraşp/uğraşmama durumu ve gelecekte hangi mesleği seçmek istediği dahil edilip stepwise yöntemi ile analiz yapılmıştır. Üstün yetenekli öğrenciler için yapılan Hiyerarşik Regresyon analizi sonucunda yaş, kariyer uyum yetenekleri puanlarındaki varyansın %15' ini açıklamaktadır. Sosyal kişilik,

kariyer uyum yetenekleri puanlarındaki varyansın %8' sini açıklarken, girişimci kişilik ise kariyer uyum yetenekleri puanlarındaki varyansı %5 açıklamaktadır. Böylece yaş, sosyal kişilik ve girişimci kişilik üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri puanlarındaki toplam varyansın %28' ini açıklamaktadır. Alanyazında üstün yetenekli öğrencilerin demografik değişkenler, mesleki kişilik tipleri ve kariyer uyum yetenekleri arasındaki ilişkiye yönelik bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Ancak Oğurlu ve ark. (2015) göre Üstün yetenekli öğrenciler sosyal, bilişsel, akademik ve duygusal alanlarda üstün yetenekli olmayan akranlarından farklı benzersiz özelliklere sahip olabilirler. Üstün yetenekli öğrencilerin özel özellikleri ve ihtiyaçları, kariyer gelişimlerinde kendilerine özgü ihtiyaçları da beraberinde getirebilir. Matthews ve Foster'a (2005) göre Üstün yetenekli öğrenciler ilgi alanlarını keşfetme ihtiyaçlarını erken yaşlarda ortaya koyduklarından kariyer gelişim süreçleri beklenenden daha erken başlar. Greene (2003) üstün yetenekli öğrencilerin, normal gelişim gösteren öğrencilere göre daha erken kariyer olgunluğu sergilediklerini ve kariyer seçimleri konusunda daha emin olduklarını belirtmiştir. Üstün yetenekli öğrencilerin erken kariyer olgunluğu, onların daha spesifik kariyer tercihlerine sahip olmalarını sağlayabilir. Kariyer olgunluğunun yanı sıra, üstün yetenekli öğrencilerden daha yüksek beklentilerin, onları belirli iş tercihlerini üstün yetenekli olmayan akranlarından daha erken belirlemeye zorlayabileceği de dikkate alınmalıdır (Emmett ve Minor, 1993). Luthar ve diğerleri (1992) göre Üstün yetenekli öğrencilerin hem yaşlarına göre hem de yaş düzeyleri artıkça bilişsel olgulukları daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ataman'a (2009) göre, üstün yetenekli çocuklar, yaşlarına kıyasla daha farklı duygusal ve zihinsel yapıya sahiptirler. Bu çocuklar genellikle meraklı, yaratıcı, eleştirel ve sorgulayıcıdır. Sıradanlıktan uzak dururlar ve öğrenmeye olan sevgileri ve gözlem yetenekleri güçlüdür. Bu özellikler, üstün yetenekli çocukların tanımlanmasında önemli bir role sahiptir ve genellikle onların öğrenme tarzını, ilgi alanlarını ve genel yaşam deneyimlerini şekillendirir. Moon'a (2007) göre, üstün yetenekli öğrenciler genellikle daha fazla tanıtıcı bilgiye sahiptirler ve öğrendikleri stratejileri farklı durumlara daha iyi transfer edebilme yeteneğine sahiptirler. Bu durum, onların öğrenme süreçlerindeki esnekliğini ve derinliğini göstermektedir. Swanson (1992) ise üstün yetenekli öğrencilerin problem çözme süreçlerinde normal akranlarına kıyasla daha az davranış sergilediklerini belirtmiştir. Bu bulgular, üstün yetenekli öğrencilerin problem çözme becerileri ve üstbilişsel yönetim yetenekleri açısından diğer öğrencilerden farklılık gösterebileceğini ortaya koymaktadır.

Ayrıca üstün yetenekli ergenlerin akranlarına göre problem çözme becerilerinin, beyin yapılarının, çözüm ve strateji seçiminde daha esnek olduklarını ortaya koyan araştırmalar mevcuttur (Aubry vd., 2021; Calero vd., 2011; Geake 2008; Rodríguez Naveiras vd., 2019; and Steiner ve Carr 2003). Ayrıca Özcan'a (2017) göre Üstün zekalı ve yetenekli öğrenciler meslek tercihlerine ilişkin kararlarını etkileyen faktörler olarak ailelerinin, akademik başarılarının, sosyal sorumluluk duygularının ve dünyayı yönetme isteklerinin kariyer kararlarını etkileyen faktörler olduğunu belirtmişlerdir. Sonuç olarak üstün yetenekli öğrenciler ile yapılan araştırma bulgularından yola çıkarak bu araştırmada üstün yetenekli bireylerin yaş düzeyleri kariyer uyum yetenekleri üzerinde anlamlı etkisi olduğu görülmüştür.

Normal gelişim gösteren öğrenciler için yapılan Hiyerarşik Regresyon analizi sonucunda geleneksel kişilik tipi, kariyer uyum yetenekleri puanlarındaki varyansın %12' sini açıklamaktadır. Gerçekçi kişilik, kariyer uyum yetenekleri puanlarındaki varyansın %4' ünü açıklarken, sosyal kişilik ise kariyer uyum yetenekleri puanlarındaki varyansı %2'sini açıklamaktadır. Böylece geleneksel kişilik, gerçekçi kişilik ve sosyal kişilik normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri puanlarındaki toplam varyansın %18' ini açıklamaktadır. Alan yazında Normal gelişim gösteren öğrencilerin demografik değişkenler, mesleki kişilik tipleri ve kariyer uyum yetenekleri arasındaki ilişkiye yönelik bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Beydağ ve diğerleri (2008) tarafından yapılan çalışmada, meslek seçimi üzerinde bazı etkilerin olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışmada iş bulma kolaylığının, meslek seçimini etkileyen faktörlerden biri olduğu belirtilmiştir. Ayrıca, ailelerin mesleği seçmede olumlu bir etkisi olduğu ve bireylerin bir mesleği tercih etmeden önce genellikle o meslek hakkında kısmen olumlu bilgi sahibi oldukları sonucuna varılmıştır. Bu bulgular, bireylerin meslek seçiminde çeşitli faktörlerin rol oynadığını ve bu faktörlerin karar verme süreçlerini nasıl şekillendirdiğini göstermektedir. İş bulma olanakları, aile etkisi ve önceden edinilen bilgiler, meslek tercihlerinin oluşumunda önemli rol oynayan etmenler olarak öne çıkmaktadır. Akgül ve Ayer'in (2020) çalışmasına göre, bireylerin kariyer planlaması yaparken birçok faktörün etkili olduğu belirtilmektedir. Bu faktörler arasında yetenek ve becerilerin yanı sıra eğitim sistemi, aile etkisi, çevresel faktörler, sosyo-kültürel yapı ve ülkenin gelişmişlik düzeyi gibi unsurlar önemli rol oynamaktadır. Yetenek ve beceriler, bireylerin hangi meslek alanlarında başarılı olabileceklerini ve hangi kariyer yollarını tercih edebileceklerini belirlemede kritik bir rol oynar. Eğitim sistemi ise bireylerin

sahip oldukları eğitim düzeyini ve bu eğitimin kariyerlerindeki yansımalarını belirler. Aile, bireylerin meslek seçimindeki tercihlerini etkileyen önemli bir faktördür; ailelerin değerleri, beklentileri ve destekleri, bireylerin kariyer yolculuklarında belirleyici olabilir. Çevresel faktörler ise bireylerin buldukları fiziksel, sosyal ve ekonomik çevreleri ve bu çevrelerin kariyer olanaklarına erişimlerini etkiler. Aynı zamanda bu araştırma da üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerinin farklı değişkenler açısından açıklanması üstün yetenekli bireylerin ve normal gelişim gösteren bireylerin aldıkları psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin farklılığından da kaynaklı olabilir.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kişilik tipleri ve kariyer uyum yeteneklerinin incelenmesine ilişkin elde edilen bulgulara göre sonuçlara ve bu sonuçlar doğrultusunda uygulayıcı ve araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

6.1 Sonuçlar

1. Yetenek durumuna göre üstün yetenekli öğrencilerin gerçekçi, araştırmacı, geleneksel, sosyal, girişimci ve sanatçı kişilik tipleri normal gelişim gösteren öğrencilerin kişilik tiplerine göre anlamlı derecede farklılık göstermiş olup, üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri ile normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri arasında yetenek durumuna göre herhangi bir farklılık görülmemiştir.

2. Cinsiyet değişkenine göre üstün yetenekli öğrencilerin mesleki kişilik tipleri alt boyutlarından olan araştırmacı kişilik, geleneksel kişilik ve sosyal kişilik anlamlı bir farklılık göstermemişken, Girişimci kişilik, gerçekçi kişilik ve sanatçı kişilik anlamlı farklılık göstermiştir. Girişimci kişilik ve gerçekçi kişilik puanları erkek öğrencilerin lehine farklılık gösterirken, sanatçı kişilik puanları kız öğrencilerin lehine farklılık gösterdiği görülmektedir. Normal gelişim gösteren öğrencilerin mesleki kişilik tipleri alt boyutlarından olan araştırmacı kişilik ve geleneksel kişilik cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemişken, Girişimci kişilik, gerçekçi kişilik, sosyal kişilik ve sanatçı kişilik anlamlı farklılık göstermiştir. Girişimci kişilik, gerçekçi kişilik ve sosyal kişilik puanları erkek öğrencilerin lehine farklılık gösterirken, sanatçı kişilik puanları kız öğrencilerin lehine farklılık gösterdiği görülmektedir.

3. Okul dışında düzenli bir şekilde herhangi bir spor/sanat/müzik faaliyetine katılıp katılmama değişkenine göre üstün yetenekli öğrencilerin mesleki kişilik tipleri alt boyutlarından araştırmacı kişilik, geleneksel kişilik, Girişimci kişilik, gerçekçi kişilik ve sanatçı kişilik anlamlı bir farklılık göstermemişken, sosyal kişilik anlamlı farklılık göstermiştir. Normal gelişim gösteren öğrencilerin mesleki kişilik tipleri alt boyutlarından olan araştırmacı kişilik, geleneksel kişilik, Girişimci kişilik, sosyal kişilik ve sanatçı kişilik Okul dışında düzenli bir şekilde herhangi bir spor/sanat/müzik faaliyetine katılıp katılmama değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemişken, gerçekçi kişilik anlamlı farklılık göstermiştir.

4. Anne eğitim durumu değişkenine göre üstün yetenekli öğrencilerin mesleki kişilik tipleri alt boyutlarından araştırmacı kişilik, geleneksel kişilik, Girişimci kişilik, gerçekçi

kişilik ve sanatçı kişilik anlamlı bir farklılık göstermemişken, sosyal kişilik anlamlı farklılık göstermiştir. Annesi üniversite mezunu olan üstün yetenekli öğrencilerin sosyal kişilik puanları annesi ortaokul mezunu olan üstün yetenekli öğrencilerin sosyal kişilik puanlarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Normal gelişim gösteren öğrencilerin mesleki kişilik tipleri alt boyutlarından olan araştırmacı kişilik, gerçekçi kişilik, geleneksel kişilik, Girişimci kişilik, sosyal kişilik ve sanatçı kişilik Anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

5. Baba eğitim durumu değişkenine göre üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin mesleki kişilik tipleri alt boyutlarından olan araştırmacı kişilik, gerçekçi kişilik, geleneksel kişilik, Girişimci kişilik, sosyal kişilik ve sanatçı kişilik Anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

6. Yaş değişkenine göre üstün yetenekli öğrencilerin mesleki kişilik tipleri alt boyutlarından araştırmacı kişilik, gerçekçi kişilik, Girişimci kişilik, sosyal kişilik ve sanatçı kişilik anlamlı bir farklılık göstermemişken, geleneksel kişilik anlamlı farklılık göstermiştir. 18 yaşında olan üstün yetenekli öğrencilerin geleneksel kişilik puanları 14 yaşındaki üstün yetenekli öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksektir. Normal gelişim gösteren öğrencilerin ise mesleki kişilik tipleri alt boyutlarından olan araştırmacı kişilik, geleneksel kişilik, Girişimci kişilik, gerçekçi kişilik, sosyal kişilik ve sanatçı kişilik Yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

7. Üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri puanları cinsiyet, Okul dışında düzenli bir şekilde herhangi bir spor/sanat/müzik faaliyetine katılıp katılmama, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermezken, yaş ve gelecekte seçmek istedikleri meslek değişkenine göre anlamlı farklılık göstermiştir. Üstün yetenekli öğrencilerin yaş düzeyleri arttıkça kariyer uyum yetenekleri puanlarının arttığı görülürken, kariyer uyum yetenekleri puanları yüksek olan öğrencilerin gelecekte gerçekçi kişilik tipi ile ilgili meslekleri seçmek istedikleri görülmüştür.

8. Normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri puanları Okul dışında düzenli bir şekilde herhangi bir spor/sanat/müzik faaliyetine katılıp katılmama, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu ve yaş değişkenine göre anlamlı farklılık göstermezken, cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermiştir. Normal gelişim gösteren erkek öğrencilerin kariyer uyum yetenekleri puanlarının kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

9. Üstün yetenekli öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ve kariyer uyum yetenekleri arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik analizler sonucunda; araştırmacı kişilik tipi, girişimci kişilik tipi, geleneksel kişilik tipi, sosyal kişilik tipi ve sanatçı kişilik tipi ile kariyer uyum yetenekleri arasında orta düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu görülürken gerçekçi kişilik ile kariyer uyum yetenekleri arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

10. Normal gelişim gösteren öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ve kariyer uyum yetenekleri arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik analizler sonucunda; girişimci kişilik tipi ve geleneksel kişilik tipi ile arasında orta düzeyde pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunurken, kariyer uyum yetenekleri ile gerçekçi kişilik tipi ve sosyal kişilik tipi arasında düşük düzeyde pozitif ilişki bulunmuş ve kariyer uyum yetenekleri ile araştırmacı kişilik tipi ve sanatçı kişilik tipi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür.

11. Yaş, sosyal kişilik ve girişimci kişilik üstün yetenekli öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerini yordadığı ve toplam varyansın % 28'ini açıkladığı görülürken, geleneksel kişilik, gerçekçi kişilik ve sosyal kişilik normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerini yordadığı ve toplam varyansın yaklaşık olarak % 20'sini açıkladığı görülmüştür.

6.2 Araştırmacılara Yönelik Öneriler

1. Bu araştırmada mesleki kişilik tipleri ve kariyer uyum yetenekleri arasındaki ilişki, üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren lise öğrencileri örneklemini üzerinde yürütülmüştür. Üstün yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimleri ile ilgili farklı yaş ve kademelerdeki öğrenciler üzerinde çalışmalar yapılarak sonuçları karşılaştırılabilir.

2. Bu araştırmada üstün yetenekli bireylerin ve normal gelişim gösteren bireylerin aileleri ile kariyer uyum yetenekleri ve kişilik tipleri karşılaştırmalı nicel ve nitel çalışmalar yapılabilir.

3. Bu araştırma kapsamında üstün yetenekli bireyler ve normal gelişim gösteren bireylerin mesleki kişilik tipleri ve kariyer uyum yetenekleri değişkenleri açısından karşılaştırılmıştır. Aynı program ile eğitim gören üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin farklı değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediğini tespit etmeye yönelik çalışmalar yapılabilir.

4. Bu araştırma kapsamında üstün yetenekli bireylerin ve normal gelişim gösteren bireylerin mesleki kişilik tipleri ve kariyer uyum yetenekleri değişkenleri açısından

incelenmiş, üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin mesleki kişilik tipleri ve kariyer uyum yetenekleri arasında aracı rolü olabilecek değişkenler ile ilgili çalışmalar yapılabilir.

5. Bu araştırmada üstün yetenekli bireylerin ve normal gelişim gösteren bireylerin cinsiyet, yaş, anne ve baba eğitim durumu okul dışında düzenli bir şekilde herhangi bir spor/sanat/müzik faaliyetine katılıp katılmama durumu ve gelecekte seçmek istedikleri meslek gibi demografik değişkenler kullanılmış olup, daha sonraki araştırmalar için farklı demografik değişkenler kullanılabilir.

6. Bu araştırmada üstün yetenekli bireylerin ve normal gelişim gösteren bireylerin kişilik tipleri birbirinden anlamlı derecede farklı çıkmış olup sonraki araştırmalarda üstün yetenekli öğrenciler ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kişilik tipleri ile ilişkili olabilecek değişkenler ile beraber araştırılması önerilebilir.

6.3 Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

1. Eğitim sistemimiz içerisinde örgün eğitimlerini birlikte gören üstün yetenekli bireylerin ve normal gelişim gösteren bireylerin kişilik tipleri ve kariyer uyum yetenekleri düzeyi açısından demografik değişkenlerden yaş, anne eğitim durumu, okul dışında düzenli bir şekilde spor/sanat/müzik faaliyetine katılıp katılmamaya bağlı olarak farklılıklar tespit edilmiş olup öğrencilere yönelik yapılacak kariyer psikolojik danışmanlığı faaliyetlerinde bu farklılıkların göz önünde bulundurulmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

2. Bu araştırma kapsamında üstün yetenekli bireylerin ve normal gelişim gösteren bireylerin kişilik tipleri ve kariyer uyum yetenekleri birbiriyle ilişkili olduğu tespit edilmiş eğitim kurumlarında her iki grup için gelişimsel kariyer psikolojik danışmanlığı kapsamında yaş düzeyine göre müdahale ve geliştirici çalışmaları yapılabilir.

3. Bu araştırma kapsamında üstün yetenekli bireylerin ve normal gelişim gösteren bireylerin kariyer uyum yeteneklerini yordayan değişkenlerin birbirinden farklı olduğu görülmüş bu kapsamda hem öğrencilere hem de aileler yönelik kariyer süreci ve kariyer gelişimleri ile ilgili yordayıcı değişkenler göz önünde bulundurularak okul psikolojik danışmanları tarafından psikoeğitim programları uygulanabilir.

4. Üstün yetenekli ve normal gelişim gösteren öğrencilerin kariyer uyum yeteneklerini yordayan değişkenlerin farklı olduğu görülmüş bu kapsamda öğretmenlerin ve ailelerin bunun bilincinde hareket etmeleri önemlidir.

KAYNAKÇA

- Abidin, M.H.Z., Amat, S., Mahmud, M.I., Bakar, M.A., & Bakar, A.YA. (2019). Career decision making self-efficacy (CDMSE) among gifted and talented students in Malaysia. *Journal for the Education of Gifted Young Scientists*, 7(1), 113- 118. <https://doi.org/10.17478/jegys.521514>
- Akgül, H., & Ayer, Z. (2020). Kariyer gelişimi bağlamında sanayi 4.0'ın meslek seçimine etkisine yönelik bir analiz. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 15(1), 223-244. <https://doi.org/10.17550/akademikincelemeler.597581>
- Alvin S. Leung, C. Conoley, and M.J. Scheel. (1994). The career and educational aspirations of gifted high school students: a retrospective study. *Journal of Counseling and Development*, , 72, 298-303. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1994.tb00938.x>
- Anastasi, A. (1972). *Psychological Testing (3. Baskı)*. The Macmillan Company: USA.
- Annu, S. ve Sunita, M. (2015). Extracurricular activities and student's performance in secondary school of government and private schools. *International Journal of Sociology and Anthropology Research*, 1(1), 53-61. Retrieved from: <https://www.researchgate.net/publication/330533880>
- Armstrong, Thomas (2003). *Multiple Intelligences of Reading and Writing*, USA: Association for Supervision&Curriculum Development
- Aslan, D. ve Aydın, H. (2016). Yapılandırmacı öğretim kuramın felsefi paradigmaları: Bir derleme çalışması. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 56-71 <https://doi.org/10.29065/usakead.232435>
- Ataman, A. (2000). *Üstün yetenekli Çocuklar. Özel eğitime Giriş*. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C. ve Hilgrad, E. R. (1995). *Psikolojiye Giriş II. (Çev. K. Atakay, M. Atakay ve A. Yavuz)*. İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Atli, A. ve Keldal, G. (2017). Mesleki Kişilik Tipleri Envanterinin Geliştirilmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Haziran 2017*, 18(1), 73-93 <https://doi.org/10.17494/ogusbd.330743>
- Atli, A., & Kaya, M. S. (2017). Üniversite öğrencilerinin mesleki kişilik tipleri. *Bingöl üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü dergisi*, 7(14), 331-342. <https://doi.org/10.29029/busbed.322778>

- Aubry, Alexandre, Corentin Gonthier, and Béatrice Bourdin. (2021). Explaining the high working memory capacity of gifted children: Contributions of processing skills and executive control. *Acta Psychologica* 218: 103358. [CrossRef] [PubMed] <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2021.103358>
- Ayaz, A. (2017) *Üniversite Öğrencilerinde Kariyer Uyumluluğunun Yordanmasında Psikolojik İhtiyaçlar Ve Azmin Rolü*. (Tez No: 486215) [Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi-Gaziantep]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Aydoğdu, M. (2016). *Spor yapan bireylerin kinestetik zekâ algı düzeyleri ile Holland kişilik tipleri arasındaki ilişkinin araştırılması*. (Tez No: 450148) [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Bacanlı, F. (2014). Özellik- Faktör Uyumlu Kuramlar. B. Yeşilyaprak içinde, *Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı Kuramdan Uygulamaya* (s. 89-126). Ankara: Pegem Akademi.
- Bağrıaçık, B., Emir, S.(2023).The Effect of The Art Education Status of Gifted Students on Their Professional Preferences.*International Journal of Modern Education Studies*, 7(1), 128-152. <https://doi.org/10.51383/ijonmes.2023.241>
- Balkan, K. (2018). *Kariyer uyumluluğunun çatışma eylem stillerine göre incelenmesi* (Tez No: 526217) [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi-İzmir]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Bandura A, Barbaranelli C, Caprara G, Pastorelli C (2001). Self-efficacy beliefs as shapers of children's aspirations and career trajectories. *Child Dev.* 72:187-206. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00273>
- Barbara A. Kerr., and Nicholas Colangelo; The college plans of academically talented students. *Journal of Counseling and Development*, 1988, 67, 42-48. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1988.tb02009.x>
- Barbot, B., & Tinoca, L. (2007). Familial educational practices and the achievement of high potential students from low-education families: A long-term intervention study. *High Ability Studies*, 18(2), 171-191.
- Baron, A. R. (1995). *Psychology*, USA: Allyn and Bacon.
- Başaran, İ. E. (1994). *Eğitim Psikolojisi: Modern Eğitimin Psikolojik Temelleri*, Ankara: Yargıcı Matbaası.

- Beydağ K, Gündüz A, Özer F. (2008). Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Eğitimlerine ve Mesleklerine Bakış Açılıarı, Meslekten Beklentileri. *Pamukkale Tıp Dergisi*, 1(3), 137- 142. Retrieved From: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/422272>
- Bildiren, A. (2018). The Interest Issues of Gifted Children. *World Journal of Education*, 8(1), 17-26. <http://dx.doi.org/10.5430/wje.v8n1p17>
- Bildiren, A. (2018). *Üstün Yetenekli Çocuklar, (4.Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bircan, M. A., & Köksal, Ç. (2020). Özel Yetenekli Öğrencilerin Stem Tutumlarının ve STEM Kariyer İlgilerinin İncelenmesi. *Turkish Journal of Primary Education*, 5(1), 16-32. Retrieved From: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1164945>
- Bostan, A., Bostan, T., Sarıdoğan Öztürk, S. S., & Öztürk, L. (2020). Examining The Relationship Between Gifted Students' Choice Of Profession And The Personality Types Determined According To Holland Scale. *Atlas Journal*, 6(36), 1112–1127. <https://Doi.Org/10.31568/Atlas.569>
- Bozgeyikli, H., Doğan, H., & Işıklar A. (2010). Üstün yetenekli öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28(1), 133-149. Retrieved from: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/219524>
- Brown, D., & Brooks, L. (1996). *Career choice and development (3rd. ed.)*. San Francisco: JosseyBass.
- Brown, Duane. (2003). *Career Information, Career Counseling and Career Development*. ABD: Pearson Education, Inc.
- Bulut, B., & Bacanlı, F. (2022). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Kariyer Gelişimi Alanında 2000-2021 Yılları Arasında Yapılmış Olan Makalelerin İncelenmesi. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 5(2), 51-69. <https://doi.org/10.58501/kpdd.1172785>
- Buyukgoze Kavas, A. (2014). Validation of the career adapt-abilities scale-turkish form and its relation to hope and optimism. *Australian Journal of Career Development*, 23(3), 125– 132. <https://doi:10.1177/1038416214531931>
- Buyukgoze Kavas, A. (2016). Predicting Career Adaptability From Positive Psychological Traits. *The Career Development Quarterly*, 64(2), 114–125. <https://doi:10.1002/cdq.12045>

- Bümen, N. (2002). *Okulda Çoklu Zekâ Kuramı*, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Calero, M. Dolores, Garcia-Martin-M Belen, and M. Auxiliadora Robles. 2011. Learning Potential in high IQ children: The contribution of dynamic assessment to the identification of gifted children. *Learning and Individual Differences* 21: 176–81. [CrossRef] <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2010.11.025>
- Campbell, P. B., & Clewell, B. C. (1999). Science, math, and girls... Still a long way to go. *Education Week*, 19(2), 50-51.
- Chen, C.P., Wong, J. (2013). Career counseling for gifted students. *Australian Journal of Career Development*, 22(3), 121-129. <https://doi.org/10.1177/1038416213507909>
- Chen, Qi Jie ve Howard Gardner (2005), “Assessment Based on Multiple Intelligence Theory”, in. *Contemporary Intellectual Assessment: Theories, Tests and Issues*, (eds. Dawn P.Flanagon, Patti L. Harrison), USA: The Guilford Press, 77-102
- Cheng, K. W. (2011). A study on relationship between personality traits and employment factors of college students. *Journal of Case Studies in Education*, 1, 1-9. Retrieved from: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1055526.pdf>
- Cihangül, N. (2021). *Üniversite öğrencilerinde kariyer uyum yeteneklerinin yordayıcıları olarak çocukluk çağı yaşantıları ve öz duyarlılık* (Tez no:671326). [Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi-Kocaeli]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Coetzee, M. and Schreuder, A.M.G. (2002). The Relationship Between Career Patterns and Personality Types, *SA Journal of Industrial Psychology*, 28(1), (s:53-59). <http://dx.doi.org/10.4102/sajip.v28i1.41>
- Coetzee, M., & Harry, N. (2015). Gender and hardiness as predictors of career adaptability: an exploratory study among Black call centre agents. *South African Journal of Psychology*, 45(1), 81-92. <https://doi.org/10.1177/0081246314546346>
- Colangelo, N., & Kerr, B. A. (1990). Extreme academic talent: Profiles of perfect scorers. *Journal of Educational Psychology*, 82, 404-409. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-0663.82.3.404>
- Creed, P. A., Fallon, T., & Hood, M. (2009). The relationship between career adaptability, person and situation variables, and career concerns in young adults. *Journal of Vocational Behavior*, 74(2), 219-229. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2008.12.004>

- Creed, P. Muller, J., & Patton, W. (2003). Leaving high school: The influence and consequences for psychological well-being and career-related confidence. *Journal of Adolescence*, 26(3), 295-311. [https://doi.org/10.1016/S0140-1971\(03\)00015-0](https://doi.org/10.1016/S0140-1971(03)00015-0)
- Cross, T. L., Coleman, L. J., & Stewart, R. A. (2004). Introduction to special issue: Social and emotional issues of gifted youth. *Journal for the Education of the Gifted*, 27(1), 3-6. <https://doi.org/10.1080/02783199509553655>
- Çalıkoğlu, B. S. (2022). Zekâ kuramları: bazısı tutar bazısı tutmaz [Theories of Intelligence: Some Sell Out Some Don't]. *Siirt Eğitim Dergisi [Siirt Journal of Education]*, 2(2), 133-150. Retrieved from: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2805910>
- Çeçen, S., Lafçı, D., & Yıldız, E. (2020). Hemşirelik bölümü öğrencilerinin mesleki kişilik tipleri ile mesleğe yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 7(3), 169-174. Retrieved from: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/870708>
- Çelik, F. N. (2018). *Ortaokul öğrencilerinde kariyer gelişiminin bazı değişkenlere göre incelenmesi: Ankara Gölbaşı örneği*. (Tez No: 513460) [Yüksek Lisans Tezi, Ufuk Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Çitil, M. (2018). Türkiye'de üstün yeteneklilerin eğitimi politikalarının değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 47(1), 143-172. Retrieved From: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/569492>
- Davaslıgil, Ü., & Zeana, M. (2004). Üstün zekâlıların eğitimi projesi. Şirin, M.R., Kulaksızoğlu, A., & Bilgili, A.E. (Ed.). (2004), *1. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Bildiriler Kitabı, içinde* (s.85-100). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları
- Davaslıgil, Ü., (2000). *Üstün ve Özel Yetenekli Çocuklara İlişkin Alt Komisyonu. 1. İstanbul Çocuk Kurultayı, İstanbul Çocuk Raporu*. İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Davis, G. Rimm, S. and Siegle, D. (2014). *Education of the gifted and talented (7th ed.)*. London: Person Education Limited.
- DeHaan, R. G., & Havighurst, R. J. (1957). *Educating the Gifted*. Chicago: University of Chicago.
- Demirkol, A. & Aslan, S. (2021). Holland'ın Tipolojisi, Bağlanma ve Beş Faktör Kişilik Kuramı Üzerine Bir Derleme Çalışması. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 1127-1150. <https://doi.org/10.47525/ulasbid.932449>

- Emmentt J, Preston D (2001). *Career Development in the Elementary School in Sandhu. Daya Singh Ed. Elementary School Counseling in the Millennium*. Chapter 7. American Counseling Association, Alexandria, VA.
- Emmett, J. D., & Minor, C. W. (1993). Career decision-making factors in gifted young adults. *The Career Development Quarterly*, 41(4), 350–366. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.1993.tb00409.x>
- Epstem, Seymour (1998). *Constructive Thinking: The Key to Emotional Intelligence*, USA: Westport Greenwood Publishing Group Inc. Retrieved From: http://hozekf.oerp.ir/sites/hozekf.oerp.ir/files/kar_fanavari/manabe%20book/Thinking/constructive%20thinking%20the%20Key%20to%20emotional%20intelligence.pdf
- Eraslan Çapan, B., & Korkut Owen, F. (2024). FeTeMM Öğrencilerinin Kişilik Özellikleri ve Kariyer Gelişim İhtiyaçları. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 627-650. <https://doi.org/10.34056/aujef.1366626>
- Erdoğan Zorver, C., & Korkut Owen, F. (2014). Kariyer Uyumu ve İyimserliği Ölçeği'nin geliştirilmesi. *International Journal of Human Sciences*, 11(2), 314-331. <http://dx.doi.org/10.14687/ijhs.v11i2.2911>
- Erickson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: Norton.
- Erus, S. M. & Zeren, Ş. G. (2020). Therapeutic collaboration from the client and counselor's perspective: Comparison of online, face-to-face and placebo groups. *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, 81(13) ,139-152. <http://dx.doi.org/10.29228/JASSS.40292>
- Eryılmaz, A. & Kara, A. (2017) Kariyer uyumluluğunun bireysel yönü: kişilik özellikleri ve duygulanım açısından incelenmesi, *Journal of Mood Disorders*, 7(4), 212-218. Retrieved From: <https://www.acarindex.com/pdfs/712010>
- Feldhusen, J. F. (2005). Giftedness, talent, expertise, and creative achievement. *Conceptions of giftedness*, 2, 64-79. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1017/CBO9780511610455.006>
- Fleetham, M. (2006). *Multiple Intelligences in the practice: Enhancing self-esteem and learning in the classroom*. Stafford: Network Continuum Education,
- Fraday, Wayne Parks.(2005). A study of high school student's career interest inventories and their relationships to students completion of occupational programs. *Unpublished Doctoral Dissertation*, Clemson University, USA.

- Frailon, J., Ainley, J., Schulz, W., Friedman, T., & Duckworth, D. (2019). *IEA international computer and information literacy Study 2018 assessment framework*. IEA. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-19389-8>
- Gagne, F. (2005). From noncompetence to exceptional talent: Exploring the range of academic achievement within and between grade levels. *Gifted Child Quarterly*, 49, 139-153. <https://doi.org/10.1177/001698620504900204>
- Gardner, H. (2012). *The theory of multiple intelligences*. Early professional development for teachers, 133.
- Gardner, J. (2012). *Law as a leap of faith: essays on law in general*. Oxford University Press, USA.
- George, D. (2012). *The challenge of the able child*. Routledge.
- Ginzberg, E. (1984). *Career Development*. In D. Brown & L. Brooks (Eds.), *Careerchoice and development*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Gottfredson, G. D. (1999). John L. Holland's contributions to vocational psychology: A review and evaluation. *Journal of Vocational Behavior*, 55(1), 15–40. <https://doi.org/10.1006/jvbe.1999.1695>
- Gökçöl, O., Bozbura, T., Arslanbaş, D., Güven, Ş. ve Gürün, B. (2010). Lise öğrencilerinin mesleki yönlendirilmeleri için bir model ve öğrencilerin bilgi teknolojileri mesleklerine olan ilgilerinin ölçülmesi. *XII. Akademik Bilişim Konferansı*, Muğla Üniversitesi, Muğla. Retrieved From: https://ab.org.tr/ab10/kitap/gokcol_bozbura_AB10.pdf
- Greene, B. Meredith, j. (2002). *Career counseling for gifted and talented students. The Social and Emotional Development of Gifted Children: What Do We Know?* (M. Neihart, S.M. Reis, N.M. Robinson, & S.M. Moon, Eds.) (2nd ed.). <https://doi.org/10.4324/9781003238928>
- Greene, M. J. (2003). Gifted adrift? career counseling of the gifted and talented. *Roeper Review*, 25(2), 66-72. <https://doi.org/10.1080/02783190309554201>
- Greene, M. J. (2005). Teacher as counselor: enhancing the social, emotional, and career development of gifted and talented students in the classroom. *Gifted Education International*, 19, 226-235. <https://doi.org/10.1177/026142940501900305>
- Guan, Y., Deng, H., Sun, J., Wang, Y., Cai, Z., Ye, L., Fu, R., Wang, Y., Zhang, S., & Li, Y. (2013). Career adaptability, job search self-efficacy and outcomes: A three-

- wave investigation among Chinese university graduates. *Journal of Vocational Behavior*, 83(3), 561–570. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2013.09.003>
- Güleç, S., Karaburçak, S., Tatar, V., Akalan, C. (2020). özel yetenekli lise öğrencilerinin pozitif kariyer planlama tutumlarının incelenmesi ve normal gelişim gösteren popülasyon ile karşılaştırılması. *The Journal of Social Science*, 4(7), 318-327. <https://doi.org/10.30520/tjsosci.684251>
- Gülcü, H. (2017). *Üniversite öğrencilerinin meslek ve kariyer seçimi ile kişilik özellikleri arasındaki ilişki: İktisadi ve idari bilimler fakültesi öğrencileri üzerine bir araştırma*. (Tez No: 461988) [Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi-Muğls]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Gürel, E., & Tat, M. (2010). Çoklu Zekâ Kuramı: Tekli Zekâ Anlayışından Çoklu Zekâ Yaklaşımına. *Journal of International Social Research*, 3(11). Retrieved From: https://www.researchgate.net/publication/42637426_Multiple_Intelligence_Theory_From_Unitary_Intelligence_Conception_to_Multiple_Intelligence_Approach
- Gysbers, N. C., Heppner, M. J., & Johnston, J. A. (2014). *Career Counseling: Holism, Diversity, and Strengths (4th ed.)*. Alexandria: American Counseling Association
- Hamzah, S. R. A., Kai Le, K., & Musa, S. N. S. (2021). The mediating role of career decision self-efficacy on the relationship of career emotional intelligence and self-esteem with career adaptability among university students. *International Journal of Adolescence and Youth*, 26(1), 83-93
- Hassenstein. M. (1988). *Bausteine zu einer Nuturgeschichte der Intelligenz*. Stuttgart: Deutsche Verlags-Anstalt.
- Helwig, A. A. (1998). *Developmental and Sex Differences in Workers' Functions of Occupational Aspirations of a Longitudinal Sample of Elementary School Children*. *Psychological Reports*, 82(3), 915–921. <https://doi.org/10.2466/pr0.1998.82.3.915>
- Herr, E. L., Cramer, S. H., & Niles, S. G. (2004). *Career guidance and counseling through the lifespan Systematic approaches (6th ed.)*. Boston: Allyn& Bacon.
- Hillary Hettinger and Martha Carr. 2003. Cognitive Development in Gifted Children: Toward a More Precise Understanding of Emerging Differences in Intelligence. *Educational Psychology Review* 15: 215–46. [CrossRef] <http://dx.doi.org/10.1023/A:1024636317011>

- Hirschi, A. (2009). Career adaptability development in adolescence: Multiple predictors and effect on sense of power and life satisfaction. *Journal of Vocational Behavior*, 74(2), 145-155. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2009.01.002>
- Hirschi, A., & Jaensch, V. K. (2015). Narcissism and career success: Occupational self-efficacy and career engagement as mediators. *Personality and Individual Differences*, 77, 205-208.
- Holland, J. L. (1973). *A theory of vocational personality and work environment*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall
- Holland, J. L. (1996). Exploring Careers With a Typology What We Have Learned and Some New Directions. *American Psychologist*, 51(4), 397-406. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.51.4.397>
- Holland, J. L. (1996). *Making vocational choices: A theory of vocational personality and work environment*. Odessa, Florida: Psychological Assessment Resources
- Holland, J. L. (1997). *Making vocational choices: a theory of vocational personalities and work environments*. Odessa, Florida: Psychological Yusof et al.
- Hoogeveen, L., van Hell, J. G., & Verhoeven, L. (2012). Social-emotional characteristics of gifted accelerated and non-accelerated students in the Netherlands. *British Journal of Educational Psychology*, 82(4), 585-605. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1111/j.2044-8279.2011.02047.x>
- Hou, C., Wu, L., & Liu, Z. (2014). Effect of proactive personality and decision-making self-efficacy on career adaptability among Chinese graduates. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 42(6), 903-912.
- Höffler, T.N., Köhler, C. & Parchmann, I. Scientists of the future: an analysis of talented students' interests. *IJ STEM Ed* 6, 29 (2019). <https://doi.org/10.1186/s40594-019-0184-1>
- Ishak, N. M. & Bakar, A. Y. A. (2010). Psychological issues and the need for counseling services among Malaysian gifted students. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 5, 665- 673. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.07.162>
- İşık, E., Yeğın, F., Koyuncu, S., Eser, A., Çömlekciler, F. & Yıldırım, K. (2012). Validation of the career adapt-abilities scale–short form across different age groups in the turkish context, *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 18(3), 297-314. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10775-018-9362-9>

- İshak, N. M., & Bakar, A. Y. A. (2014). Counseling services for Malaysian gifted students: an initial study. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 36, 372-383. <https://doi.org/10.1007/s10447-014-9213-4>
- Jewitt, C., Bezemer, J., & O'Halloran, K. (2016). *Introducing multimodality*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315638027>
- Jia, Y., Hou, Z. J., Zhang, H., & Xiao, Y. (2022). Future time perspective, career adaptability, anxiety, and career decision-making difficulty: Exploring mediations and moderations. *Journal of Career Development*, 49(2), 282-296.
- Jiang, Z. (2016). Proactive personality and career adaptability: The role of thriving at work, *Journal of vocational behavior*, 98, 85-97. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2016.10.003>
- Jung, J. Y., McCormick, J., Gregory, G., & Barnett, K. (2011). Culture, motivation, and vocational decision-making of Australian senior high school students in private schools. *Australian Journal of Guidance and Counselling*, 21, 85-106. <http://dx.doi.org/10.1375/ajgc.21.1.85>
- Kalafat, T. (2014). *Kariyer geleceği algısını etkileyen kişisel faktörlerin belirlenmesine yönelik bir model çalışması*. (Tez no: 370327) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara] Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kamaşak, R., & Bulutlar, F. (2010). Kişilik, mesleki tercih ve performans ilişkisi: akademik personel üzerine bir araştırma. *Organizasyon Ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 119-126. Retrieved From: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/150956>
- Kanbur, E. & Şen, S. (2017). X ve Y kuşağı çalışanlarının kariyer uyum yetenekleri ve kariyer tatmini açısından karşılaştırılması, *Turkish Studies International Academic Journal*, 12(12), 115-134. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12008>
- Kanten, S. (2012). Kariyer Uyum Yetenekleri Ölçeği: Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (16), 191-205. Retrieved From: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/215331>
- Karabey, B., & Yürümezoğlu, K. (2015). Yaratıcılık Ve Üstün Yetenekliliğin Bazı Zeka Kuramları Açısından Değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (40), 86-107. Retrieved From: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/231514>

- Karacan Özdemir, N., & Ayaz, A.(2020). Okul psikolojik danışma ve rehberlik programları: Kariyer uyum yetenekleri açısından bir inceleme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(3), 613-626. <https://doi.org/10.16986/HUJE.2018045437>
- Kaya, Ç., & Sart, G. (2020). Genç Yetişkinlerde Duygusal Zekanın Kariyer Uyum ve İyimserliğine Etkisi: Üniversite Öğrencileri Örneği. *Biga İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 31-43. Retrieved From: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2368084>
- Kelly, K. R. (1992). Career maturity of young gifted adolescents: A replication study. *Journal for the Education of the Gifted*, 16, 36-45. <https://doi.org/10.1177/016235329201600105>
- Kenny, M. E., & Bledsoe, M. (2005). Contributions of the relational context to career adaptability among urban adolescents. *Journal of Vocational Behavior*, 66(2), 257-272. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2004.10.002>
- Kerr, B. A. (1981b). Career education strategies for the gifted. *Journal of Career Education*, 7, 318. Retrived from: https://www.academia.edu/105059552/Career_Education_for_the_Gifted_and_Talented_Information_Series_No_230
- Kerr, B. A. (1990). *Career planning for gifted and talented youth*. Reston, VA: ERIC Clearinghouse.
- Kerr, B. A., & Colangelo, N. (1988). The college plans of academically talented students. *Journal of Counseling & Development*, 67(1), 42–48. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1988.tb02009.x>
- Kher-Durlabhji, N., Lacina-Gifford, L. J., Carter, R.C., & Lalande, L. K. (1997). A career in teaching: Comparing views of gifted and talented adolescents. *Journal of Secondary Gifted Education*, 9(1), 21-27. <https://doi.org/10.1177/1932202X970090010>
- Kleine, P.A. ve Webb, J.T. (1992). *Community links as resources. in challenges in gifted education: Developing potential and investing in knowledge for the 21st century*. Columbus, OH. Ohio Department of Education.
- Korkmaz, O. ve Cenkseven Önder, F. (2019). Yaşam hedefleri ve kariyer uyum yetenekleri arasındaki ilişki: Umudun arabulucu rolünün araştırılması. *Eğitim ve Bilim*, 44(200), ss.59-76. <https://doi: 10.15390/EB.2019.8380>
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek danışmanlığı: Kuramlar ve uygulamalar*. Ankara: Nobel.

- Kuzgun, Y. (2006). *Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kuzgun, Y. Ve Deryakulu, D. (2004).*Eğitimde Bireysel Farklılıklar*, Ankara: Nobel Yayınları
- Lee S. Young (2002). The effects of Peers on The Academic and Creative Talent Development of a Gifted Adolescent Male, *The Journal of Secondary Gifted Education 2002*, Vol. XIV, NO:I Fall. <https://doi.org/10.2466/pr0.1998.82.3.915>
- Lee, S. K., & Yi, H. S. (2010). Family systems as predictors of career attitude maturity for Korean high school students. *Asia Pacific Education Review*, 11(2), 141–150. <https://doi.org/10.1007/s12564-009-9054-8>
- Lehman, E. B., & Erdwins, C. J. (2004). The Social and Emotional Adjustment of Young, Intellectually Gifted Children. In S. M. Moon (Ed.), *Social/emotional issues, underachievement, and counseling of gifted and talented students* (pp. 1–8). Corwin Press.
- Leung, S. A., Conoley, C. W., & Scheel, M. J. (1994). The career and educational aspirations of gifted high school students: A retrospective study. *Journal of Counseling & Development*, 72(3), 298–303. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1994.tb00938.x>
- Levent, F. (2014). *Üstün yetenekli çocukları anlamak: üstün yetenekli çocuklar sarmalında aile, eğitim sistemi ve toplum*. Nobel Yayıncılık.
- Luthar, SS, Zigler, E. ve Goldstein, D. (1992). Zihinsel olarak yetenekli ergenlerde psikososyal uyum: Bilişsel-gelişimsel ve deneyimsel faktörlerin rolü. *Çocuk Psikolojisi ve Psikiyatri Dergisi* , 33 (2), 361-375. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1992.tb00872.x>
- Maree, J. G. (2019). Self- and career construction counseling for a gifted young woman in search of meaning and purpose. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 19, 217–237. <https://doi.org/10.1007/s10775-018-9377-2>
- Matthews, D. J., & Foster, J. F. (2005). Mystery to mastery: Shifting paradigms in gifted education. *Roeper Review*, 28(2), 64-69. <https://doi.org/10.1080/02783190609554340>
- McKay, R. (2009). *Career counseling*. In B. Kerr (Ed.) *Encyclopedia of giftedness, creativity and talent* (pp.116-120). California: Sage Publications.

- Merrell, K. W., Gill, S. J., McFarland, H., & McFarland, T. (1996). Internalizing symptoms of gifted and non-gifted elementary-age students: A comparative validity study using the Internalizing Symptoms Scale for Children. *Psychology in the Schools*, 33(3), 185-191. Retrieved From: [https://psycnet.apa.org/doi/10.1002/\(SICD\)1520-6807\(199607\)33:3%3C185::AID-PITS1%3E3.0.CO;2-P](https://psycnet.apa.org/doi/10.1002/(SICD)1520-6807(199607)33:3%3C185::AID-PITS1%3E3.0.CO;2-P)
- Miller, K., & Cummings, G. (2009). Gifted and talented students' career aspirations and influences: A systematic review of the literature. *International Journal of Nursing Education Scholarship*, 6(1). <https://doi.org/10.2202/1548-923X.1667>
- Moon, S. (2007). *Counseling issues and research*. In S. Mendaglio & J. S. Peterson (Eds.), *Models of counseling gifted children, adolescents and young adults* (pp. 7-27). USA: Prufrock.
- Murat, H., & Karacan- Ozdemir, N. (2020). Career adaptabilities of rural gifted adolescents in Turkey. *Gifted Education International*, 36(3), 221-236. <https://doi.org/10.1177/0261429420940812>
- Nauta, M. M. (2013). Holland's theory of vocational choice and adjustment. *Career development and counseling: Putting theory and research to work*, 2, 55-82. Retrieved From: https://www.hzu.edu.in/uploads/2020/9/Career%20Development%20and%20Counseling_%20Putting%20Theory%20and%20Research%20to%20Work.pdf
- Neihart, M., Reis, S. M., Robinson, N. M., & Moon, S. M. (2002). *The Social and Emotional Development of Gifted Children: What Do We Know?* Waco, TX: Prufrock Press. <https://doi.org/10.4324/9781003238928>
- Niles, S. G., & Harris-Bowlsbey, J. (2013). 21. *Yüzyılda Kariyer Gelişimi Müdahaleleri*. (F. K. Owen, Çev.) Ankara: Nobel Akademik.
- Nilforooshan, P. ve Salimi, S. (2016). Career adaptability as a mediator between personality and career engagement. *Journal of Vocational Behavior*, 94, 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2016.02.010>
- Ogurlu, Ü., Kaya, F. ve Hızlı, E. (2015). Career Decisions of Gifted Students in Turkey. *Journal Of European Education*, 5(1), 31-45 Retrieved From: <https://europeanjournal.org/index.php/JEE/article/view/35/35>
- Okutan, R. (2023). *Öğretmenlerin Mesleki Kişilik Tiplerine Göre Stresli Durumlarda Bilişsel Kontrol Ve Bilişsel Esneklik Düzeylerinin İncelenmesi*, (Tez No: 792212)

[Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi-Erzurum]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

- Onoyase, D. and Onoyase A. (2009). The Relationship between Personality Types and Career Choice of Secondary School Students in Federal Government Colleges in Nigeria, *Anthropologist*, 11(2), (s:109-115). Retrieved From: <http://krepublishers.com/02-Journals/T-Anth/Anth-11-0-000-09-Web/Anth-11-2-001-09-Abst-PDF/Anth-11-2-109-09-487-Onoyase-D/Anth-11-2-109-09-487-Onoyase-D-Tt.pdf>
- Ozcan, D. (2017). Career decision-making of the gifted and talented. *South African Journal of Education*, 37(4), 1-8. <http://dx.doi.org/10.15700/saje.v37n4a1521>
- Öncel, L. (2014). Career Adapt-Abilities Scale: Convergent validity of subscale scores. *Journal of Vocational Behavior*, 85(1), 13–17. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2014.03.006>
- Özarslan, M., & Çetin, G. (2018). Effects of biology project studies on gifted and talented students' motivation toward learning biology. *Gifted Education International*, 34(3), 205-221. <http://dx.doi.org/10.1177/0261429417754203>
- Özbay, Y. (2019). *Üstün yetenekli çocuklar ve aileleri*. Ankara: T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Yayınları. Retrieved From: https://www.aile.gov.tr/media/92202/01_05_ustun-yetenekli-cocuklar.pdf
- Özenç, E. G., & Özenç, M. (2013). Türkiye’de üstün yetenekli öğrencilerle ilgili yapılan lisansüstü eğitim tezlerinin çok boyutlu olarak incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 171(171), 13-28. Retrieved From: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/200625>
- Özgüven, E. (1994). *Psikolojik testler*. Ankara: Yeni Doğu Matbaası.
- Özkan, M. U. (2013). *Üstün yetenekli çocukların özellikleri*.
- Özyürek, R. (2013). *Kariyer psikolojik danışmanlığı kuramları*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Patton, W., & McMahon, M. (2006). The Systems Theory Framework of Career Development and Counseling: Connecting Theory and Practice. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 28(2), 153–166. <https://doi.org/10.1007/s10447-005-9010-1>

- Patton, W., & McMahon, M. (2014). *Career Development and Systems Theory; Connecting Theory and Practice (3rd ed.)*. Rotterdam: Sense Publishers. https://doi.org/10.1007/978-94-6209-635-6_1
- Perkmen, S., & Cevik, B. (2010). Relationship between pre-service music teachers' personality and motivation for computer-assisted instruction. *Music Education Research, 12*(4), 415-425. <https://doi.org/10.1080/14613808.2010.519768>
- Perkmen, S., & Tezci, E. (2015). Holland Teorisinin Işığında Meslek Kişiliğinin Ölçülmesi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*, 9(1), 184-204 <https://doi.org/10.17522/nefefmed.57385>
- Phipps, B. J. (1995). Career dreams of preadolescent students. *Journal of Career Development, 22*(1), 19–32. <https://doi.org/10.1007/BF02247893>
- Reis, S. M., Callahan, C. M., & Goldsmith, D. (1996). *Attitudes of adolescent gifted girls and boys toward education, achievement, and the future*. In K. D. Arnold, K. D. Noble, & R. F. Subotnik (Eds.), *Remarkable women: Perspectives on females talent development* (pp. 209-224). Cresskill, NJ: Hampton Press.
- Renzulli, J. S., & Delcourt, M. A. (1986). The legacy and logic of research on the identification of gifted persons. *Gifted Child Quarterly, 30*(1), 20–23. <https://doi.org/10.1177/001698628603000104>
- Renzulli, J. S., & Reis, S. M. (1997). *The schoolwide enrichment model: A how-to guide for educational excellence*. Creative Learning Press, Inc., PO Box 320, Mansfield, CT 06250. Retrieved From: https://gifted.uconn.edu/wp-content/uploads/sites/961/2015/01/Systems_and_Models-ReisRenzulli.pdf
- Renzulli, J. S., Gubbins, E. J., McMillen, K. S., Eckert, R. D., & Little, C. A. (2023). *Systems and models for developing programs for the gifted and talented*. Taylor & Francis. <https://doi.org/10.4324/9781003419426>
- Robinson, A., & Clinkenbeard, P. R. (2008). *History of giftedness: Perspectives from the past presage modern scholarship*. In S. I. Pfeiffer (Ed.), *Handbook of giftedness in children: Psychoeducational theory, research, and best practices* (pp. 13–31). Springer Science + Business Media. https://doi.org/10.1007/978-0-387-74401-8_2
- Rodríguez-Naveiras, E., Verche, E., Hernández-Lastiri, P., Montero, R., & Borges, Á. (2019). Differences in working memory between gifted or talented students and

- community samples: A meta-analysis. *Psicothema*, 31(3), 255–262. <https://doi.org/10.7334/psicothema2019.18>
- Rottinghaus, P.J., Day, S.X. ve Borgen, F. H. (2005). The career futures inventory: a measure of career-related adaptability and optimism. *Journal of Career Assessment*, 13(1), 3-24. <https://doi.org/10.1177/1069072704270271>
- Saban, A. (2005). *Çoklu zeka teorisi ve eğitim*. Ankara: Nobel.
- Sak, U. (2010). *Üstün Zekâlılar Özellikleri Tanılanmaları ve Eğitimleri*. Ankara: Maya Akademi Yayınları.
- Sak, U. (2014). *Üstün zekâlılar: Özellikleri tanılanmaları eğitimleri (4. Baskı)*. Ankara: Vize yayıncılık
- Sarsıkoğlu, A. F. ve Bacanlı, F. (2019). Üniversite öğrencilerinin kariyer engelleri ile kariyer uyumlulukları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (13), 95-113 <https://doi.org/10.46778/goputeb.563461>
- Savickas, M. L. (1997). Career adaptability: An integrative construct for life-span, lifespan theory. *Career Development Quarterly*, 45, 247-259. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.1997.tb00469.x>
- Savickas, M. L. (2005). The Theory and Practice of Career Construction. In S. D. Brown & R. W. Lent (Eds.), *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (pp. 42–70). John Wiley & Sons, Inc. Retrieved From: https://www.hzu.edu.in/uploads/2020/9/Career%20Development%20and%20Counseling_%20Putting%20Theory%20and%20Research%20to%20Work.pdf
- Savickas, M. L. (2008). Helping people choose jobs: A history of the guidance profession. J. A. Athanasou & R. Van Esbroeck (Ed.), *International handbook of career guidance* (s. 97–113). https://doi.org/10.1007/978-1-4020-6230-8_5
- Savickas, M. L. (2011). Constructing careers: Actor, agent, and author. *Journal of Employment Counseling*, 48(4), 179-181. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1002/j.2161-1920.2011.tb01109.x>
- Savickas, M. L. (2011b). Constructing careers: Actor, agent, and author. *Journal of Employment Counseling*, 48(4), 179–181. <https://doi.org/10.1002/j.2161-1920.2011.tb01109.x>
- Savickas, M. L. (2019). *Career counseling* (2nd ed.). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/0000105-000>

- Savickas, M. L., & Porfeli, E. J. (2012). Career Adapt-Abilities Scale: Construction, reliability, and measurement equivalence across 13 countries. *Journal of Vocational Behavior*, 80(3), 661–673. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2012.01.011>
- Savickas, M. L., Nota, L., Rossier, J., Dauwalder, J.-P., Duarte, M. E., Guichard, J., ... & Van Vianen, A. E. M. (2009). Life designing: A paradigm for career construction in the 21st century. *Journal of Vocational Behavior*, 75(3), 239-250. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2009.04.004>
- Savickas, M.L. (2013). *Career construction theory and practice*. R. W. Lent ve S. D. Brown (Ed). *Career development and counseling: Putting theory and research to work*, (s. 147-183). New Jersey: John Wiley and Sons. Retrieved From: https://www.hzu.edu.in/uploads/2020/9/Career%20Development%20and%20Counseling_%20Putting%20Theory%20and%20Research%20to%20Work.pdf
- Sharf, R. S. (2013). *Applying Career Development Theory to Counseling (6th ed.)*. Belmont: Brooks/Cole.
- Shıkhalezade, N. (2023). Helikopter Anne Baba Tutumları İle Mesleki Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Azerbaycan Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma), (Tez No: 812590) [Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi-Erzurum]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Silverman, L. K. (1993b). *Career counseling*. In L. K. Silverman (Ed.), *Counseling the gifted and talented* (pp. 215-238). Denver, Colorado: Love Publishing Company.
- Siyez, D. M. & Yusupu, R. (2015). Üniversite öğrencilerinde kariyer uyumluluğu ve kariyer iyimserliğinin cinsiyet rolü değişkenine göre incelenmesi. *İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan kaynakları Dergisi*, 17(1), 78-88. Retrieved From: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/235112>
- Sparfeldt, J. R. (2007). Vocational interests of gifted adolescents. *Personality and Individual Differences*, 42, 1011-1021. <https://doi:10.1016/j.paid.2006.09.010>
- Spearman, C. (1904). "General Intelligence", objectively determined and measured. *The American Journal of Psychology*, 15(2), 201-292. Retrieved From: <http://digamoo.free.fr/spearman1904b.pdf>
- Spokane, A. R., & Cruza-Guet, M. C. (2005). *Holland's theory of vocational personalities in work environments*. In S. D. Brown & R.W. Lent (Eds.), *Career development and counseling* (p. 24-41). New Jersey: John Wiley & Sons. Retrieved From. <https://www.researchgate.net/profile/Arnold->

[Spokane/publication/265667871_9_Holland%27s_Theory_of_Personalities_in_Work_Environments/links/551038de0cf2ba84483d2c77/9-Hollands-Theory-of-Personalities-in-Work-Environments.pdf](https://www.researchgate.net/publication/265667871_9_Holland%27s_Theory_of_Personalities_in_Work_Environments/links/551038de0cf2ba84483d2c77/9-Hollands-Theory-of-Personalities-in-Work-Environments.pdf)

- Sprinthall, A. N. and Sprinthall, R. C. (1990). *Educational Psychology: A Developmental Approach*, USA: McGraw Hill Publishing Company Retrieved From: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED249221.pdf>
- Starkey, L. (2011). Evaluating learning in the 21st century: a digital age learning matrix. *Technology, pedagogy and education*, 20(1), 19-39. <https://doi.org/10.1080/1475939X.2011.554021>
- Sternberg, R. J (2005). The Theory of Successful Intelligence. *Revista Interamericana de Psicología/Interamerican Journal of Psychology - 2005, Vol. 39, Num. 2* pp. 189-202 Retrieved From: https://www.researchgate.net/publication/26610484_The_Theory_of_Successful_Intelligence/fulltext/0ffc9e4c0cf255165fc9efe9/The-Theory-of-Successful-Intelligence.pdf
- Sternberg, R. J., & Kaufman, S. B. (2008). *Theories and conceptions of giftedness*. In S. I. Pfeiffer (Ed.), *Handbook of giftedness in children* (pp. 29-47). Springer, Cham. http://dx.doi.org/10.1007/978-3-319-77004-8_3
- Super, D. E. (1990). *A life-span, life-space approach to career development*. In D. Brown & L. Brooks (Eds.) *Career Choice and Development: Applying Contemporary Theories To Practice* (2nd ed., pp. 197-262). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Sürücü, M., Konaş, H., & Bacanlı F. (2015). Üstün yetenekli öğrencilerin kariyer gelişimleri. *Turkish Studies*,10(15), 801-820. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8883>
- Sverko, I. & Babarovic, T. (2016). Integrating personality and career adaptability into vocational interest space, *Journal of vocational behavior*, 94, 89–103. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.jvb.2016.02.017>
- Swanson, H. L. (1992). The relationship between metacognition and problem solving in gifted children. *Roeper Review: A Journal on Gifted Education*, 15(1), 43–48. <https://doi.org/10.1080/02783199209553457>

- Şener, N. ve Aydın, D. (2022). Lise öğrencilerinin Holland kişilik tipleri ile mesleki olgunluk düzeyleri arasındaki ilişki. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(3), 906-925. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.1099292>
- Tannenbaum, A. J. (1983). *Gifted children: Psychological and educational perspectives*. Macmillan College.
- Taşkesen, O. (2014). Sanat ölçeğine ilgi geliştirme ve öğretmen adaylarının kişilik tipleri ile sanata olan ilgileri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Eğitim Araştırmaları ve İncelemeleri*, 9 (8), 216-226. <https://doi.org/10.5897/ERR2014.1741>
- Teixeira, M. A. P., Bardagi, M. P., Lassance, M. C. P., Magalhães, M. de O., & Duarte, M. E. (2012). Career adapt-abilities scale—brazilian form: psychometric properties and relationships to personality. *Journal of Vocational Behavior*, 80(3), 680–685. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1016/j.jvb.2012.01.007>
- Terman, M. Lewis ve Mauda Merrill (1944). *Zekânın Ölçülmesi*, çev. M. Şerif Başoğlu. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Thoresen, C. E. (1967). Reviewed Work: The Psychology of Vocational Choice by John L. Holland. *American Educational Research Journal*, 4(2), 162-164.
- Titrek, O. (2007). *IQ'dan EQ'ya: duyguları zekice yönetme*. Pegem A Yayıncılık.
- Tolentino, L. R., Garcia, P. R., Lu V. L., Restubog, S. L., Bordia, P. & Plewa, C. (2013) Career adaptation: The relation of adaptability to goal orientation, proactive personality, and career optimism, *Journal of vocational behavior*,84, 39-48. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jvb.2013.11.004>
- Türkmen, S. (2021). *Okul öncesi öğretmenlerinin kariyer uyumluluğu, mutluluk düzeyleri ve yaşam doyumları arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Tez No: 660141) [Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Ünsal, P. (2014). *Kariyer gelişim kuramları ve kariyer danışmanlığı*. Ankara: Nobel Akademi Yayınları.
- Van Vianen, A. E. M., Klehe, U.-C., Koen, J., & Dries, N. (2012). Career adapt-abilities scale — Netherlands form: Psychometric properties and relationships to ability, personality, and regulatory focus. *Journal of Vocational Behavior*, 80(3), 716-724 <https://doi:10.1016/j.jvb.2012.01.002>

- Vock, M., Köller, O., & Nagy, G. (2013). Vocational interests of intellectually gifted and highly achieving young adults. *British Journal of Educational Psychology*, 83(2), 305-328. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8279.2011.02063.x>
- Walsh, W. B., and Betz, N. E. (1990). *Tests and assessment (2nd ed.)*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Webb, R. M., Lubinski, D., & Benbow, C. P. (2002). Mathematically facile adolescents with math-science aspirations: New perspectives on their educational and vocational development. *Journal of Educational Psychology*, 94(4), 785–794. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.94.4.785>
- Weinrach, S. G., & Srebalus, D. J. (1990). Holland's theory of careers. In D. Brown & L. Brooks, *Career choice and development: Applying contemporary theories to practice* (2nd ed., pp. 37–67). Jossey-Bass.
- Welch, J. (1987). *The individual needs of gifted children*. Support for learning.
- Yavuzer, Y., Demir, Z., & Çalışkan, M. (2012). *Gelişim ve öğrenme. Eğitim Psikolojisi*, Ankara.
- Yaz, İ. (2013). *Beden Eğitimi Ve Spor Yüksek Okulunda Okuyan Öğrencilerin Çok Zekâ Alanları İle Holland Kişilik Tipleri Arasındaki İlişkinin Araştırılması* (Tez No: 333483) [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yeşilyaprak, B. (Editör). (2014). *Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı: Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi
- Yılmaz, N. (2004). Çoklu üstün yeteneklilerde duygusal, sosyal, ahlaki gelişim ve yaratıcılık: Bir vak'a çalışması. 1. *Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Bildirileri, 1*, 1-20. Retrieved From: <https://www.tuzyeksav.org.tr/wp-content/uploads/2023/09/turkiye-ustun-yetenekli-cocuklar-kongresi-ustun-yeteneklicocuklar-bildiriler-kitabi.pdf>
- Yiğit, S. (2018). *Üniversite öğrencilerinde kariyer uyumu, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılar ve kariyer kararsızlığı*, (Tez No: 516200) [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yılmaz, D. (2021). *Üstün Yetenekliler İçin Psikolojik Danışma ve Rehberlik Uygulamaları: Gereksinimler, Sorunlar ve Müdahaleler 2.Basım*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yusof, R., Mokhtar, M., Sulaiman, S. N. A., & Mohtar, M. (2020). Consistency between personality career interest and sciences field among gifted and talented students. *Journal for the Education of Gifted Young Scientists*, 8(3), 1147-1161. <https://doi.org/10.17478/jegys.667323>

EKLER

EK-1

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili Öğrenciler,

Bu araştırma Hasan Kalyoncu Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim dalı öğretim üyesi Doç. Dr. Cemre ERTEN TATLI danışmanlığında Psikolojik Danışman Hüseyin BOĞATEKİN tarafından yürütülmektedir. Araştırmanın amacına ulaşabilmesi için sizden istenen bilgileri ve okuduğunuz her ifadeyi içten ve samimi bir şekilde katılım derecenizi belirtmeniz istenmektedir. Çalışmada Ad-soyad istenmemektedir. elde edilen veriler yalnızca bilimsel araştırma için kullanılacak olup bilgileriniz gizli kalacaktır. Uygulama süresince istediğiniz zaman araştırmadan ayrılabilirsiniz. **Ölçekleri doldurmanız çalışmaya katılmayı onayladığınız anlamına gelmektedir.** Sorularınız için ..... mail adresinden bana ulaşabilirsiniz. Katılımınız için şimdiden teşekkür ediyorum.

Cinsiyet: ☐ Kız ☐ Erkek	
Yaş:	
Okul Türü: ☐ Fen Lisesi ☐ Anadolu Lisesi ☐ Anadolu İmam Hatip Lisesi ☐ Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	
Anne Eğitim Durumu ☐ Okur-Yazar değil/İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite	Baba Eğitim Durumu ☐ Okur yazar değil/İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite
Düzenli bir şekilde Herhangi bir okul dışı faaliyete katılıyor musun? (Spor, Sanat, Müzik, vb.) ☐ Evet ☐ Hayır	
Gelecekte ne olmak istiyorsun?	

EK 2. MESLEKİ KİŞİLİK TİPLERİ ENVANTERİ

Hiç Katılmıyorum

Tamamen Katılıyorum

	Mesleki Kişilik Tipleri Envanteri	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.	İnsanların sorunlarını çözmelerine yardım etmek isterim.									
4.	Kendimi bir müzik grubunun içerisinde hayal ederim.									
7.	Gelecekte neler yapacağımı ayrıntıları ile planlamaktan hoşlanırım									
9.	İş adamlarının öz geçmişlerini takip etmekten hoşlanırım.									
13.	Evde bozulan eşyaları tamir etmekten hoşlanırım.									
16.	Marangozluk işleriyle uğraşmaktan hoşlanırım									
19.	Pazarlama ile ilgili kitap ve dergileri takip ederim.									
22.	Borsayı takip etmekten hoşlanırım.									
25.	Döviz ve Altın kurunu takip ederim.									
28.	İş makinelerinin nasıl kullanıldığını merak ederim.									
30.	Tiyatro oyunlarında rol almak isterim									

EK 3. KARIYER UYUM YETENEKLERİ ÖLÇEĞİ

İnsanlar kariyerlerini şekillendirirken güçlü oldukları farklı yanlarını kullanırlar. Hiç kimse her konuda iyi olamaz. Her birimizin diğerlerinden daha güçlü olduğu bazı yanları vardır. Aşağıdaki puanlamayı kullanarak belirtilen her bir konuda kendinizi ne kadar güçlü/ iyi geliştirdiğinizi belirtiniz.

	1 Hiç Güçlü Değil	2	3	4	5 Çok Güçlü
2. Bugünkü seçimlerimin geleceğimi şekillendireceğinin farkında olma	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5. Hedeflerime nasıl ulaşacağımı planlama	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7. Moralimi, neşemi sürdürebilme	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8. Kendi kendime karar verme	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12. Kendim için doğru olanı yapma	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13. Çevremi keşfetme	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16. İşlerin farklı yapılış yollarını gözlemleme	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19. Görevleri etkili bir şekilde yerine getirme	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
20. İşleri iyi yapmaya özen gösterme	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
21. Yeni beceriler kazanma	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
23. Engellerin üstesinden gelme	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
24. Problemleri çözme	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

EK 4.

VELİ ONAM FORMU

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu araştırma, “**Öğrencilerin Kariyer Gelişimleri ile ilgili**” Şubat 2024 ile Mayıs 2024 tarihleri arasında yapılacak bir Yüksek lisans çalışmasıdır.

Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır.**

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracını uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Anket çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa bizlere e-posta ile ulaşabilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Doç. Dr. Cemre Erten TATLI, Psikolojik Danışman Hüseyin BOĞATEKİN
İletişim bilgileri :

*Velisi bulunduğum ..... sınıfı ..... numaralı öğrencisi .....
.....'in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin
veriyorum. (Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).*

.../.../.....

İsim-Soyisim İmza:

Veli Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

EK 5. ETİK KURUL İZİNİ

19.02.2024-51981

 HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ	T.C. HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KARARLARI
TOPLANTI TARİHİ 09.02.2024	TOPLANTI NO 2024-7

Sayı : E-97105791-050.04-51981
Konu : Etik Kurul Hk.

Çalışmanın Türü	Yüksek Lisans Tezi
Konu	Anket Uygulama
Başlık	"Üstün Yetenekli Öğrenciler ve Normal Gelişim Gösteren Öğrencilerin Kişilik Tipleri ve Kariyer Uyum Yetenekleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi"
Yürütücü / Danışman	Doç. Dr. Cemre ERTEN TATLI
Yazar	Hüseyin BOĞATEKİN
Karar	Olumlu

Prof. Dr Mehmet Lütfi YOLA
Etik Kurul Başkanı

Prof.Dr. Muhammet Fatih HASOĞLU
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Bülent Bahri KÜÇÜKERDOĞAN
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Enver BOZKURT
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Kezban BAYRAMLAR
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Mahmut Serhat YENİCE
Etik Kurul Üyesi

Prof.Dr. Mazlum ÇELİK
Etik Kurul Üyesi

Ek:Hüseyin BOĞATEKİN, Cemre ERTEN TATLI EKBF.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : *BSAPU308F*

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5999&eD=BSAPU308F&eS=51981>

Adres:Hasan Kalyoncu Üniversitesi Havaalanı Yolu Üzeri 8. Km. Şahinbey / Gaziantep
Telefon:0 (342) 211 8080 / 1400/1402 Faks:0 (342) 211 80 81
e-Posta:info@hku.edu.tr Web:www.hku.edu.tr
Kep Adresi:hasankalyoncu.univ@hs01.kep.tr

Bilgi için: Merve BİLGİN
Unvanı: Memur

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK 6. ÖLÇEK İZİNLERİ

AB **Aysenur BUYUKGOZE-K...** 22.09.2023
Kime: Hüseyin Boğatekin >

Merhaba Sevgili Hüseyin,

Öncelikle yüksek lisans tez çalışmada başarılar dilerim. Yapmayı planladığın çalışma kapsamında Kariyer Uyum Yetenekleri Ölçeğini kullanabilirsin. Ölçek maddelerine ve kısaca puanlama sistemine <https://avesis.omu.edu.tr/ayseur/dokumanlar> bu linkten ulaşabilirsin. Ölçeğin üzerini tıkladığında açılıyor sonrasında indirebiliyorsun. Başarılar dilerim.

Prof. Dr. Ayşenur Büyükgöze-Kavas
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
Psikolojik Danışma ve Rehberlik ABD
55139, Samsun, Türkiye

Abdullah ATLI

12.10.2023

Kime: Hüseyin Boğatekin >

Sayın Boğatekin, araştırmınızda ölçeği kullanabilirsiniz. İyi çalışmalar dilerim.

Doç.Dr. Abdullah ATLI

İnönü Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD.

<https://orcid.org/0000-0001-7504-484X>

Tel: [0422 377 45 65](tel:04223774565)

Adres: İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi

B.Blok, Kat: 1,

Bulgurlu, Malatya Elazığ Yolu 10.Km

Battalgazi/Malatya

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Hüseyin BOĞATEKİN
Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti

EĞİTİM

Derece	Adı	Bitirme Yılı
Üniversite	: Çukurova Üniversitesi	2016
Yüksek Lisans:	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	2024
Doktora	:	

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
2017-2019	MEB-Piktes Projesi	Psikolojik Danışman
2019-	Milli Eğitim Bakanlığı	Psikolojik Danışman

UZMANLIK ALANI

YABANCI DİLLER: İngilizce

BELİRTMEK İSTEĞİNİZ DİĞER ÖZELLİKLER

YAYINLAR: Ortaokul Öğrencilerinin Akademik Azim ve Akademik Motivasyonlarının İncelenmesi-24. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik kongresi Bildiri